

2023 seçiminin sınıfsal analizi

Levent Dölek

2023 seçimleriyle ilgili değerlendirilecek pek çok yön, çıkartılacak pek çok ders var. Ama her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki istibdad rejiminin gayri meşru ve illegal dayatmalarıyla gerçekleşen bir sopalı seçimle karşı karşıyayız. Bu gerçeklik ortaya konmadan yapılacak her türlü tartışma tamamen yanıltıcı olacaktır. Bu seçimler Erdoğan'ın Anayasa'ya aykırı adaylığından ve AKP-MHP tarafından dizayn edilmiş seçim kanununun yine Anayasa'ya aykırı şekilde dayatılmasından başlayarak, öncesinde, sırasında ve sonrasında sonuca kesin olarak tesir edecek müdahalelerle manipüle edilmiştir. Bunun çok açık kanıtları vardır. Tüm bunları konuşmadan seçim sonuçlarına dair yapılacak hiçbir yorum ciddiye alınamaz. Öte yandan biz bunu bu aşamada belirtmekle yetinip sopalı seçim olgusunun değerlendirmesini yazının ileriki bir kısmına bırakıyoruz. Bu konuya yazının başında girmeyeceğiz. Önceliği seçimin genel sınıfsal analizine vereceğiz. Zira bizim değerlendirmemize göre istibdadın sopalı seçimi de bu sopalı seçimin düzen muhalefeti tarafından sineye çekilmesi de sınıfsal çıkarların bir sonucudur. Dolayısıyla öncelikle temeldeki bu sınıfsal çıkarları kavramalıyız. Yoksa elimizde sadece seçimlere hile karıştıran bir iktidar cephesi ve karşısında basiretsizlik göstermiş bir muhalefet kalır. Meselenin seçim/sandık güvenliği olduğunu zannederiz. Muhalefetin binlerce sandıkta müşahit bulundurmamasının teknik bir eksiklik olduğunu düşünürüz. Haliyle çözümü de daha etkin bir “sivil toplum” organizasyonunda arama hatasına düşebiliriz. Oysa “seçim güvenliği” dâhil olmak üzere hiçbir ihtilafın mevcut toplumsal düzeni ve sermayenin sınıf tahakkümü aygıtı olarak devlet mekanizmasını tehlikeye düşürecek kadar ileri götürülmeyişi elbette ki sermaye sınıfının çıkarlarının bir yansıması ve sonucudur.

Seçimlere hâkim olan siyasal kamplaşmanın sınıfsal analizi partilerin benimse-

dikleri siyasal programın ve politik eylemlerinin hangi sınıfsal çıkarları temsil ettiği üzerine yoğunlaşmalıdır. Partilerin seçmen kitlelerinin sınıfsal analizi bu anlamda belirleyici değildir. Bunun sebebi açıktır. Hiçbir burjuva partisi burjuvalardan oy alarak bırakın seçim kazanmayı yüzde 1'i dahi geçemez. Seçimler burjuvazinin proletarya başta olmak üzere halk yığını içerisindeki sınıf ve katmanlar üzerindeki ideolojik hegemonyasının tezahür ettiği bir alandır. Burjuvazi kendi çıkarlarını farklı ideolojik kılıflar içinde toplumun (halkın, milletin vb.) genelinin çıkarı imiş gibi göstererek hegemonya kurmaktadır. Din, ırkçılık, milliyetçilik, militarizm kadar laiklik, çağdaş medeniyetçilik, Batıcılık, Atatürkçülük vb. de hatta yeri geldiğinde sınıfsal içeriğinden arındırılmış kimlikçi bir solculuk da burjuva hegemonyasının unsurları olarak karşımıza çıkabilir. Farklı burjuva partileri siyasal meşreplerine göre bu unsurlardan bazılarını ağırlıklı olarak kullanırlar.

Burjuvazinin genel çıkarlarının müdafaası ile birlikte temsil ettikleri burjuva sınıf fraksiyonlarının daha fazla işine gelen unsurları öne çıkarırlar. Örneğin ABD'de uluslararası rekabetin baskısı altındaki sermaye kesimlerinin Trump'ın korumacı politikalarını ve Çin'e karşı ticaret savaşını milliyetçi MAGA (*Make America Great Again*) ideolojisiyle desteklemesi, dünya pazarının bölünmesinden zarar görecektir sermaye fraksiyonlarının ise özgürlükçü gibi görünen, kimliklerin gökkuşağını önemseyen, küreselci, kozmopolit ideolojileri öne çıkarması gibi. Ancak sonuçta bu ideolojiler burjuvazinin farklı fraksiyonlarına mensup kişi ya da grupların dünya görüşünü yansıtmaktan çok emekçi kitleleri burjuvazinin hegemonyası altına alma işlevi görür. Özel hayatında pek hoşgörülü gözükken bir patronun sertlik yanlısı politikaları desteklemesi hatta bu patronun bizzat kendisi azınlık mezhebine ya da etnik grubuna mensup dahi olsa ırkçı, faşist, dinci vb. partilerden yana tutum alması artık haber değeri dahi olmayacak kadar yaygın bir durumdur. Bunlarla birlikte burjuva fraksiyonlarının halk içinde daha kolay hitap edebildikleri bir hinterlandları da vardır. Bu anlamda Türkiye'de Batıcı-laik burjuvazi eğitilmiş modern küçük burjuvaziye çok daha rahat ve doğrudan seslenebilmektedir. İslamcı sermaye ise geleneksel küçük burjuvazi ve köylülük üzerinde belirgin bir hegemonik etkiye sahiptir.

14-28 Mayıs 2023 seçimlerine 36 siyasal parti ve 5 ittifak katıldı. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise 4 aday vardı. Gerçekte ise halkın karşısında sayıların ortaya koyduğu kadar fazla seçenek yoktu. Meclis seçimleri açısından Cumhur ve Millet İttifaklarının yanında yüzde 7 barajını aşacağı tahmin edilen HDP'nin başını çektiği Emek ve Özgürlük İttifakı (EÖİ) üç ana odak olarak yarıştı. Mevcut rejim güçlü Cumhurbaşkanı ve zincirli meclis yapısı üzerinden şekillenmiş olduğu için seçimin esas konusu Cumhurbaşkanlığı seçimiydi. Nitekim Cumhurbaşkanlığı'nda Emek ve Özgürlük İttifakı doğrudan Millet İttifakı'na angaje oldu ve fiilen Erdoğan ve Kılıçdaroğlu iki aday olarak öne çıktı. Seçimin iki turlu olması da bu iki kutuplu siyasal tabloyu perçinledi. Muharrem İnce ve Sinan Oğan ise ne fiilen ne de programlarıyla bir iktidar alternatifi değildi. Pazarlık için oradaydılar ve amaçları seçimi ikinci tura bırakmak ve düzen siyasetinin merkezine yönelik pazarlık güçlerini arttırmaktı. Bu ikili yapının bir siyasal kutuplaşma atmosferi yaratması elbette ki kaçınılmazdı. Bu sadece bir fiili durum değildi, esas olarak tüm seçim sürecine burjuvazinin iki karşıt kampı olan Batıcı-laik burjuvazi ile İslamcı burjuvazinin çıkarlarının damgasını vurmasının sonucuydu. Bu çıkarlar tabii ki doğrudan değil ideolojik bir kılıf içinde

ve çoğu kez demagogik söylemlerin arkasına saklanmış biçimde tezahür etti.

Deprem ve seçimler

6 Şubat'ta gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler 15 milyon nüfusun yaşadığı 10 ili doğrudan etkiledi. 50 binden fazla insanın ölümüne yol açan depremde yüzbinlerce bina ya yıkıldı ya da ağır hasar aldı. Depremi ardından günlerce devletin ortada olmayışı ilk etapta halkta büyük bir tepki yarattı. Devletin insanları enkazların başında yalnız bırakması, en hızlı şekilde kurtarma ve yardım organizasyonuna gitmek yerine isyan kontrolüne öncelik veren yaklaşımı istibdad rejiminin adeta bir özeti idi. Depremler hem iktidarı ciddi şekilde zora sokmuş hem de zaten kötü durumda olan ekonomiye yeni bir yük bindirmişti. Bunların elbette ki yaklaşan seçimler için de son derece önemli etkileri olacaktı. Ama her şeyden önce deprem bölgesinde özellikle de yıkımın en yoğun yaşandığı yerlerde seçimin fiilen nasıl yapılacağı belli değildi. Seçimlerin tarihi henüz belli olmamıştı ve normal zamanı olan 23 Haziran'da gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği dahi şüpheliydi. Seçimlerin ertelenmesi de tartışıldı ve Bülent Arınç'ın bu doğrultudaki açıklamaları bir süre kamuoyunu ciddi şekilde meşgul etti.

Ancak deprem üzerinden sadece bir ay geçtikten sonra Erdoğan seçimlerin 14 Mayıs'ta yapılmasına ilişkin kararını açıkladı. Yüksek Seçim Kurulu da seçim tarihini resmileştirdi. Depremi üzerinden zaman geçtikçe ve seçimlere doğru yaklaşıldıkça deprem hem ülkenin hem de seçimin gündeminden adım adım uzaklaştı. Erdoğan'ın ilk dönemdeki "müziksiz kampanya" vurgusu da unutuldu. Tüm partiler için seçim kampanyaları normal zamanlardan farksız seyretti. Erdoğan depremin ardından yaptığı ilk açıklamada "yeniden inşa" vurgusu yapmıştı Cumhuriyet İttifakı da kampanyasında bu vurguyu merkezine aldı. Kılıçdaroğlu ise seçimler yaklaşırken depremezeler için yapılacak iktidarın deprem konutlarını krediyle borçlandırarak satma planını eleştirerek ücretsiz konut dağıtma vaadinde bulundu.

Seçimler sonuçlandığında her iki turu da Cumhuriyet İttifakı ve Erdoğan önde kapatınca deprem bölgesindeki insanların oy tercihleri epeyce tartışıldı. Aslında deprem bölgesinin tamamında AKP oy kaybetmişti. Kahramanmaraş'ta bu oy kaybı 10 puanı geçti. Ancak deprem Erdoğan'a da Cumhuriyet İttifakı'na da seçimi kaybettirmemişti. Bu sonuç için deprem bölgesinin halkını suçlamak hem ahlaki açıdan kabul edilemez bir tutumdur. Depremi siyasi etkileri de ancak sınıfsal olarak kavranabilir. İktidar depremin büyüklüğünü "asrın felaketi" söylemiyle bir özürleyici unsur olarak kullanmış daha sonra deprem bölgesinin halkıyla kurulan ilişkilerde iktidar gücünün tüm avantajlarını devreye sokmuştur. Muhalefetin ve kitle örgütlerinin yardım faaliyetleri önemli ölçüde takdir toplamışsa da nihayetinde devlet organizasyonu ile yapılan faaliyetler hem ölçek hem de süreklilik açısından doğal olarak daha etkin olmuştur.

Deprem bağlamında Kılıçdaroğlu'nun ücretsiz konut söyleminin belirleyici bir sonuç vermemesine de şaşmamak gerekir. Zira ne deprem konusu ne de deprem bölgesi muhalefet için öncelikli şekilde ele alındı. Muhalefet ücretsiz konut vaadiyle kendini ayırtırmak istese de sonuçta bu vaat konut sahiplerini muhatap

alıyordu ve geleceğe yönelikti. Türkiye insanı tutulmayan vaatlere alışıktır. Geleceğe dair vaatlerin inandırıcılığı bugün ortaya konan pratikte aranmalıdır. Buraya baktığımızda da Erdoğan'ın depreme yönelik "inşaatçı" bakışı ile Kılıçdaroğlu'nun depreme ilgili müteahhit İmamoğlu'nu memur etmesi ayrışmamış aynılaştır. İmamoğlu'nun Belediye Başkanlığı yaptığı İstanbul'un depreme hazırlıksızlığı ve bu konuda 5 yıl boyunca ciddi hiçbir ilerleme olmayışı ortadadır. Ancak hepsinden çok daha önemlisi Hatay'ın CHP'li Büyükşehir Belediye Başkanı (eski AKP'li) Lütfü Savaş'ın tutum, hal ve tavırlarıdır. Yıkılan ve yüzlerce insana mezar olan Rönesans Rezidans'ın müteahhidi Mehmet Yaşar Coşkun yurtdışına kaçarken yakalanmıştır. Tüm Türkiye'nin tepkisini çeken bu mütahhite "idealist bir insan" diyerek sahip çıkan bir Lütfü Savaş, o Lütfü Savaş'a sonuna kadar sahip çıkan bir CHP söz konusudur.

Deprem doğaldı ama sonuçları hiç şüphesiz ki sınıfsaldı. Ancak düzen siyasetinin burjuva karakteri bu sınıfsallığın siyasete damga vurmasını engelledi. Deprem sarstı ama yıkan kaptialist sistemdi. Ancak tüm partileriyle bu sisteme sınıfsal olarak bağlı olan düzen siyaseti elbette ki bu sistemi tehlikeye düşürecek bir propagandaya girişmeyecekti. Böylece deprem gündemi siyasi kutuplaşmanın bir unsuru olmadı. Muhalefet pasif biçimde felaketin iktidarı yıpratmasını bekledi. İktidar cephesi ise devlet olanaklarını kullanarak bu yıpranmayı asgaride tutmaya yöneldi.

Siyasi kutuplaşmanın tezahürleri

Erdoğan kendini milli bekanın savunucusu ve istikrarın temsilcisi olarak ilan etti. Seçimi milli olanla gayri milli olan arasında bir seçim olarak sundu. Kılıçdaroğlu ise "tek adam rejimi"ne son verme ve ekonomiyi düzeltme vaadi ile ortaya çıktı. O da ilk etapta seçimi demokrasi ile diktatörlük arasında bir seçim olarak sundu. Demokrasi ekonominin toparlanacağı güven ortamını yaratmanın da anahtarıydı. İkinci turda ise Kılıçdaroğlu'nun tutumu değişecek, Sinan Oğan'ın göçmen karşıtlığı temelinde yürüttüğü propaganda ile aldığı oylar seçimi ikinci tura bırakınca, demokrasi, özgürlükler, baharlar söyleminin yerini göçmen karşıtlığı ekseninde "vatanını seven sandığa gelsin" söylemi alacaktı. Kılıçdaroğlu'na göre ikinci tur Suriyelilere kucak açanlarla "Suriyeliler gi-de-cek" diyenler arasında olacaktı. Erdoğan ise ilk turu önde bitirdiği için ikinci turdaki propagandasını aynı doğrultuda sürdürdü. Cumhuriyet İttifakı'nın meclis çoğunluğunu kazanmasıyla birlikte halkın önüne istikrar ve kaos ikiliği koyma avantajına da kavuşmuştu, bu avantajı da sonuna kadar kullandı.

Diğer öne çıkan siyasi tartışma başlıkları içinde dış politika ve Kürt sorununun öne çıktığını gördük. Millet İttifakı NATO ve Batı emperyalizmine yönelik açık bir destek, hatta biat tutumu ortaya koydu. Cumhuriyet İttifakı ise söyleminde Batı karşıtı bir retorik benimsedi. Erdoğan yer yer açıkça Putin'in ve Körfez ülkelerinin desteğini zikretmekten çekinmedi. Cumhuriyet İttifakı aynı zamanda karşı tarafı Batı'nın maşası olmakla suçladı. Millet İttifakı ise buna Rusya'nın Erdoğan'a desteğini gündeme getirerek karşılık verdi. Muharrem İnce'nin adaylıktan çekilmesinde etkili olan cinsel içerikli montaj ürünü görüntüleriyle ilgili Kılıçdaroğlu, doğrudan

Rusya'yı suçlayacak kadar ileri gitti. Emek ve Özgürlük İttifakı dış politikada orta yolcu bir görüntünün altında demokrasi ve özgürlükler için Batı'ya hayırhah bakan, eleştirilerinin sivri ucunu Rusya'ya yönelten bir tutum aldı.

Kürt sorununda ise hem Cumhuriyet hem de Millet İttifakı aynı anda hem Kürtlerin oyuna talip olmanın hem de karşı tarafı terörizmle ilişkilendirerek milliyetçi hegemonya altındaki seçmeni konsolide etmeye çalışmanın çelişkisini yaşadı. Erdoğan-Bahçeli ekseninin ağır şovenist söylem ve pratiği Millet İttifakı'nın HDP için her halükârda bir ehveni şer olarak görülmesini sağladı. Millet İttifakı HDP'den bu doğrultuda kayıtsız ve koşulsuz bir destek tutumunun geleceğini gördükten sonra milliyetçilik ve şovenizm dozunu giderek arttırdı. Cumhuriyet ittifakı da HDP karşıtlığı temelinde Hüda-Par'ı ittifaka katıp, milletvekilli kontenjanı, Hizbullah liderlerinin salıverilmesi gibi rüşvetler karşılığında bu yapıyı iyice kendine bağladı. Eş zamanlı olarak ağır bir şovenist kampanya sürdürmeye devam etti. Bir aşamada her iki ittifakın da birbirlerini terörizme destek vermekle suçladığı bir atışma hali başladı. Bir süre sonra Kürt sorununa dair bu iki kampın ağzından sadece bu türden suçlamalar çıkarıldı. Kürt sorununu esas siyasete taşıması beklenen Emek ve Özgürlük İttifakı da bu konuda sessiz kaldı ve düşük bir profil izledi. Seçimin ana konusu olan Cumhurbaşkanlığı'nda Millet İttifakı'nı (Kılıçdaroğlu) zora sokmama kaygısının ağır bastığı görüldü. İttifak bileşenlerinden Türkiye İşçi Partisi ise siyasal pozisyonunu CHP'nin soluna yakınlaştırdığı için aynı tutumu sadece CHP'yi değil kendini de zora sokmamak için benimsedi.

Seçimin büyük çelişkisi

Özetle seçimlerde belirleyici olan alanları siyasal kutupların saflaşma düzeylerine bağlı olarak rejim sorunu, Kürt sorunu, göçmen sorunu ve ekonomi olarak dört başlıkta sıralayabiliriz. Bu seçim sürecinin siyasal anlamını doğru şekilde kavrayabilmek için bu sıralamadaki büyük çelişkiyi ortaya koymamız gerekir. Bu çelişki şudur. Emekçi halk için (seçmen kitlesinin büyük çoğunluğu da diyebiliriz) esas yakıcı ve belirleyici mesele olan ekonomi, seçim döneminin tabir uygun düşerse en az reytingli konusu olmuştur. Seçim sürecinde ekonomiyi programının ve propagandasının ana ekseni haline getiren tek bir odak dahi olmaması ilginçtir. Yapılan anketler seçime doğru gidilen süreçte halkın en önemli sorun olarak açık arayla ekonomiyi gördüğünü gösteriyordu.¹ Hayat pahalılığı, konut ve barınma sorunu, işsizlik gibi sorunların ne kadar yakıcı olduğunu görmek için herhangi bir ankete de gerek yoktu. Peki siyasal aktörleri bu alandan uzak tutan ne oldu? Bu konuları temel alan, geniş emekçi ve yoksul kitlelerin çıkarlarına dayanan politikalar üretenlerin bu sebeple oy kaybedeceğinden bahsedemeyeceğimize göre sebep neydi?

Cevap sınıfsaldır. Ekonomi çıkarları itibarıyla proletarya ile burjuvazinin saflaştığı alandır. Oysa başta ne dedik? Seçim sürecine bu çelişki değil burjuvazinin ken-

¹ Örneğin Metropoll'ün Nisan ayında yaptığı anketinde katılımcıların yüzde 56,1'i ekonomi (işsizlik diyen 2,9'u da katarsanız yaklaşık yüzde 60!) derken, terörü (yüzde 2,2), göçmen ve sığınmacıları en büyük sorun olarak görenler (yüzde 2,2) yüzde 5'e bile ulaşmıyordu. Başka pek çok anket ve araştırma da uzun süredir benzer sonuçlar vermekteydi. <https://twitter.com/ozersencar1/status/1650850268261543939?s=20>.

di iç çelişkileri damga vurmuştur. Proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişki nesnel olarak uzlaşmazdır. Siyasette proletarya kitleler halinde burjuvazinin partilerinin arkasına dizilmiş durumdaysa da bu nesnel gerçeklik değişmez. Diğer taraftan burjuvazinin kendi iç çelişkileri ise ne kadar sert (hatta kanlı!) biçimde tezahür ederse etsin uzlaşmaz değildir. Seçimler bağlamında bu uzlaşmanın en açık ifadesi ekonominin siyasetinin merkezine taşınmamasında görülmektedir. Zira ekonomiyi saflaşmanın merkezine almak proletaryayı siyaset sahnesine davet etmek anlamına gelir. Burjuvazinin siyasi kampları bundan bilinçli olarak kaçınmışlardır. Bu konuda bir uzlaşma hatta neredeyse bir koordinasyon halinde hareket etmişlerdir.

Peki tarihsel ve ideolojik olarak proletaryanın ve yoksul halk katmanlarının çıkarlarını temsil etmesi gereken sola, sosyalistlere ne oluyor? Sosyalistler böyle bir durumda nasıl olur da proletaryayı siyaset sahnesinin baş aktörü hale getirmenin en etkili yolu olacak seçenekten yüz çevirmiştir? Cevap yine sınıfsaldır. Türkiye sosyalist hareketi ana gövdesi ile proletaryaya değil modern küçük burjuvaziye dayanmaktadır. Bu katmanların siyasal pozisyon almasına damga vuran kaypaklık sosyalist hareketin orta yolcu yönelişi ile çakışmıştır. Emek ve Özgürlük İttifakı demokrasi istemiştir; Sosyalist Güç Birliği ise laiklik! Sol (Sol kavramına CHP'yi katmıyoruz) ana gövdesiyle burjuvazinin kendi arasındaki uzlaşmaya Millet İttifakı'nın arkasına geçerek dâhil olmuştur. Burada sol ekonomiye *yeterince* önem vermemiştir demiyoruz. Bu belki bir hata ya da eksiklik olurdu. Durum daha vahimdir. Sol, siyasi kamplar içinde ekonomiyi siyaset dışına atmakta belki de en fazla ileri gidenidir. Cumhur ve Millet İttifakları bir şekilde ekonomiye girmek zorunda kalmıştır. Ekonomi önemli değil dememiştir, diyememiştir. Sınıfsal saflaşmayı tetiklemekten kaçınan demagojik söylemlerle, buna çok uygun olan sosyal politika vaatleriyle konuya girmiştir. Zaten böyle bir ülkede bu hayat pahalılığı ortamında ekonomiden bahsetmeyi deyim yerindeyse döverler. Ama sol, "mesele tek adam rejimidir, hele bir nefes alalım ekonomiye sonra bakarız" demiştir. Gündelik siyasal pratikte Kılıçdaroğlu'na desteklerini bu argümanla gerekçelendirmişlerdir. HDP'den TKP'ye kadar Kılıçdaroğlu'na oy çağrısı yapan tüm sol için bu argüman ortaktır: "Önce Erdoğan gitsin!" Mesele burada kalmamış solun içinde sınıfsal argümanlarla Kılıçdaroğlu'na destek vermeyenleri, verilmesini eleştirenleri "Erdoğan'ı destekliyorsunuz" diye deyim yerindeyse dövmeye kalkışanlar da çok olmuştur. Elbette mecazi anlamda.

Biz siyasette sınıfsal çıkarların doğrudan yansıma alanı bulduğu ekonomiyi merkeze almayı savunduğumuz gibi bu yazıda da pergelin ucunu buraya koyacağız. Daha sonra pergeli yavaş yavaş açarak, dış politikada, göçmen politikasında, Kürt sorununda ve rejim meselesinde (başkanlık rejimi parlamenter rejim tartışması) karşıt pozisyonların hangi sınıfsal çıkarlarla örtüştüğünü ortaya koymaya çalışacağız. Elbette ki bu pozisyonlara karşıt olarak proletaryanın sınıfsal çıkarlarına denk düşen ve emekçi halkı proletaryanın hegemonyasında birleştirebilecek politik ve programatik yönelişin nasıl olması gerektiğini tartışacağız.

Ekonomide burjuvazinin iç savaşı

Ekonomiyi kendine has bir bilimsel alan olarak sunmak burjuvazinin katıksız

bir ideolojik çarpıtmasıdır. Ekonomi alanı boylu boyunca bir sınıf mücadelesi alanıdır. Ekonomiden bahsettiğimizde ne bir doğa olayından ne de evrensel geçerliliği olan fizik kanunlarından bahsediyoruz. Ekonominin konusu insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerdir, toplum çelişen ve karşıt çıkarılara sahip sınıflara bölünmüştür. Ekonomi sınıf mücadelesidir. En başta proletarya ve burjuvazi arasındaki mücadeledir. Ancak çok sayıdaki sermayenin kendi içindeki rekabet ve çelişkiler de son derece önemlidir. Aynı şekilde emekçi ve ezilen sınıf ve katmanların kendi içindeki rekabet olgusu ve çelişmeler de dikkate alınmalıdır.

Seçimlerdeki saflaşmada ülkenin siyasal hayatının neredeyse son 30 yılına damga vuran TÜSİAD’da sembolize olan Batıcı-laik sermaye ile İslamcı sermaye arasındaki çelişki belirleyici olmuştur. Cumhuriyet İttifakı Anadolu’nun KOBİ’lerine dayanan, zaman içinde kendi içinden tekelleri finans-kapital grupları çıkararak İslamcı sermayeye dayanmaktadır. Millet İttifakı ise halen Türkiye’deki sermaye sınıfının başat gücü konumundaki Batıcı-laik sermayenin çıkarlarının doğrudan temsilcisi olarak öne çıkmaktadır.² Burjuvazinin bağrındaki bu sınıfsal saflaşma son seçimlerde Cumhuriyet İttifakı ve Millet İttifakı tarafından en genel anlamda temsil edilmektedir. Ancak iki taraf arasında geçişkenlik vardır. Sadece partilerden müteşekkil ittifaklarda değil devletin içindeki güç odakları içinde de burjuvazinin iç çelişkilerinin tezahürleri pek çok biçimde kendini gösterebilmektedir. Bu anlamda Cumhuriyet İttifakı’nın seçim başarısı beraberinde kaba bir şekilde MÜSİAD sermayesinin TÜSİAD sermayesi üzerinde kesin zaferini getirmemiştir. Bilakis seçim sonrasındaki ilk gelişmelere bakılırsa TÜSİAD sermayesinin ekonomi yönetimindeki ağırlığının görece olarak ve MÜSİAD aleyhine arttığı aşikardır. Bu durum Millet İttifakı saflarında Mehmet Şimşek ismi etrafında Erdoğan’a açılan krediden de açıkça görülmektedir. Erdoğan’a “Mehmet Şimşek’in işine karışma!” çağrısı yapmak muhalefetin ortak politikası haline gelmiştir. O halde burjuvazinin iç savaşında çatışma, rekabet ve uzlaşma alanlarını tanımlamak durumundayız. Bu hem bugünkü durumu anlamak hem de gelişmeleri öngörmek açısından elzemdir.

Erdoğan’ın izlediği ekonomi politikası büyük oranda İslamcı sermayenin çıkarlarıyla örtüşmektedir. Erdoğan’ın faizin İslami olarak yasak/haram olduğuna dair “nas var” söylemi işin ideolojik boyutudur. Erdoğan’ın faiz politikası İslami nistan ziyade İslamcı sermayenin dünyevi çıkarlarını yansıtmaktadır. Zira İslami sermaye ağırlıklı olarak öz kaynak yetersizliği yaşayan, kredi ile ayakta kalabilen, iç pazara üretim yapanları krediyle desteklenen iç talep artışından, dışarıya ihracat yapanları ise düşük faiz yüksek kurla işçi maliyetlerini düşürdüğü için kısa vadeli rekabet avantajı sağlayan KOBİ’lerden oluşmaktadır. Bu gruplar ayrıca merkezi iktidar, yerel yönetimler ve diğer kamu kuruluşlarının açtığı ihalelerden, iri ufaklı çok sayıda mal ve hizmet alımlarından kazanç sağlamaktadır. Bu sermaye fraksiyonu MÜSİAD ya da ASKON gibi örgütlerde sembolik ifadesini bulur. Ayrıca sermayenin bir tür çatı örgütü olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) de sermayesi az olsa da sayısı çok olan bu grubun her daim ciddi etkisi altındadır. Nitekim TOBB

² Bu saflaşmanın tarihsel ve güncel boyutlarını içeren ayrıntılı tahlili için bkz. Sungur Savran, “İslamcılık AKP, Burjuvazinin iç savaşı”, *Neo-Liberalizm, İslamcı Sermayenin Yükselişi ve AKP* içinde, Neşecan Balkan, Erol Balkan, Ahmet Öncü (Haz.), İstanbul: Yordam Kitap, 2014, 2. basım.

Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu ile Erdoğan iktidarı arasında son derece sıcak bir etkileşim söz konusudur.

Batıcı-laik sermayenin kalbinde ise TÜSİAD'da sembolleşen tekeller yer alır. Pek çoğu yabancı ortaklı olan bu sermaye gruplarının Koç (Yapı Kredi), Sabancı (Akbank) gibi en büyükleri banka ve sanayi sermayesinin kaynaşması anlamında finans-kapital olarak örgütlenmiştir. CHP, Türkiye'nin en eski finans-kapital birimi olan İş Bankası'nın (Şişecam başta olmak üzere bünyesinde 23 ayrı şirket bulundurmaktadır), Atatürk'ün miras bıraktığı hisselerle ortağı konumundadır. Bu finans-kapital grupları üretimde yer almakla birlikte sadece finansman ihtiyacı olmayıp, aynı anlamda finansman sağlayan, yani faizle kazanç sağlayan konumdadır. Bu sermaye grupları ölçekleri büyüdükçe, finansman ihtiyaçlarını ciddi miktarlarda yurt dışından sendikasyon kredileri ile sağlamaktadırlar. Bu açıdan bakınca Erdoğan'ın düşük faiz, yüksek kur politikası ve buna bağlı olarak ülke risk priminin artması Batıcı-laik sermaye için finansman maliyetlerinin devasa boyutlarda yükselmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla TÜSİAD faiz artırımını istiyor.³ Bunun anlamının ekonomide ciddi bir yavaşlama olacağı açık. Bundan Batıcı-laik tekeller de zarar görecek. Ama bu yola gidilirse İslami sermayenin KOBİ'leri batma ya da konkordato ilan etme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Aynı anda ekonomik daralma ve iflaslar büyük sermayenin küçükleri yutması ve daha da tekelleşmesi demektir. Bir taraf için ölüm kalım meselesi olan diğeri için fırsattır.

“Beşli çete” ya da istibdadın oligarkları

İktidarla yakın ilişki içinde olan ve aldıkları kamu ihaleleri ile adı beşli çeteye çıkan Cengiz, Limak, Kolin, Kalyon ve Makyol gibi holdingleri MÜSİAD'ın temsil ettiği İslamcı sermaye fraksiyonundan ayrı ve özel olarak değerlendirmek gerekir. Aslında bunların sayıları beşten fazladır. En çok kamu ihalesi alan şirketler içinde en üst sıralarda olan İbrahim Çeçen'in IC Holding'i, Mehmet Nazif Günel'in MNG Holding'i gibi grupların yanı sıra Doğan Medya grubunu satın alarak iktidarın gayri resmi yayın organı haline getiren Demirören ve yayın organları ile istibdad rejimine hizmet eden ve bu sayede ciddi ihaleler alan Doğuş (Ferit Şahenk) gibi grupları da ekleyerek, siyasi iktidarla ilişkileri üzerinden güç elde etmiş oligarşik bir sermaye yapısından bahsedebiliriz. Adı üstünde bu oligarklar MÜSAİD'in KOBİ'leri gibi küçük ve orta ölçekli değildir. Bununla birlikte MÜSİAD'ın toplumsal bir karşı-

3 TÜSİAD faiz politikasının değiştirilmesini isterken ihracatta rekabet avantajını kaybetmemek için faiz artırımını politikasının Merkez Bankası rezervlerini doldurmak üzere değerlendirilmesi ve dolar kurunun baskılanmamasını da özel olarak vurgulamakta. Bu yöneliş en açık ve doğrudan ifadesini TÜSİAD Yüksek İstişare Kurulu'nda konuşan Tuncay Özilhan'ın sözlerinde ifadesini buldu: “Enflasyon şeytaniyle mücadele ve TL'ye güveni yeniden sağlamak birinci önceliğimiz. Ancak enflasyonla mücadelenin yolu TL'ye değer kazandırmaktan geçmiyor. Çünkü TL değer kazanınca, bu durum ister istemez ithalatı ucuzlatıyor, ihracatı pahalandırıyor ve dış açık yükseliyor. 2001 krizi sonrasında yaşadığımız süreç bize bu dersi iyi öğretti. Bu nedenle yurtdışından para girişi yaşanması halinde TL'de ortaya çıkması muhtemel değerlenmenin önünü almak ve döviz akışını piyasada bırakmak yerine zaten zayıflamış olan Merkez Bankası rezervlerini tahkim etmek gerekiyor.” <https://www.dha.com.tr/ekonomi/2023-yilinin-ilk-tusiad-yukse-istisare-konseyi-toplantisi-gerceklesti-2267794>.

lığı varken bu şirketlerin karşılığı esasen toplumda değil devlettedir. Bu şirketler devlet ihalelerini AKP iktidarından çok önce daha ANAP'lı yıllardan beri almakta olan şirketlerdir. Nihat Özdemir, Yıldırım Demirören gibi isimler hem TUSİAD üyesidir⁴ hem de yaşam tarzı itibarıyla da MÜSİAD'ın temsil ettiği dairede pek de sayılamayacak tiplerdir.

Bu gruplar Türkiye'nin en büyük altyapı ihalelerini almış, dünya çapında en fazla kamu ihalesi alan şirketler sıralamasında ilk 10 sıranın yarısını kaplar hale gelmiştir. Yalnız bu ihaleler aracılığı ile ellerinde topladıkları büyük servetle bırakın özerk bir siyasi güç odağı olmayı bu servet üzerinde kullanım hakkına bile tam sahip değil gibidirler. Bunun en çarpıcı örneğini ATV-Sabah grubunun Çalık Holding'e satılması sürecinde gördük. Erdoğan'ın talimatıyla bu şirketlerin 100'er milyon doları ortak bir havuza topladıkları, Gülen cemaatinin sızdırdığı ses kayıtlarıyla ortaya çıkmıştı. Bu sızıntı olmadan evvel bu satışın Halkbank ve Vakıfbank'tan verilen yüklü miktarda kredi ve Katarlı bir şirketin ortaklığı ile gerçekleştiği söyleniyordu. Gülen cemaati bu dönemde doğrudan cemaatin yönettiği *Zaman* gazetesi ve Samanyolu TV ve Koza-İpek grubunun Kanaltürk ve Bugün TV gibi kanallarıyla iktidarın dayandığı en önemli medya gücünü oluşturuyordu. Son olarak Erdoğan'ın MİT Başkanı olarak atadığı ve kendisine en yakın isimlerden olan İbrahim Kalın dâhil pek çok AKP'li bu organlarda görev aldı. Sabah grubunun Çalık'a geçmesi, medya grubunun yönetiminde de Erdoğan'ın damadı Berat Albayrak'ın ailesinin yer alması iktidarın medya alanında Gülen'in mecralarına alternatif olacak bir dayanak bulmasını sağladı. Gülen cemaatinin bu oligarşik yapıya karşı konumlanışı bize önemli bir ipucu veriyor. Zira Gülen cemaatine bağlı şirketlerin çatı örgütü olan TUSKON Erdoğan'ın iktidara yükselişi sürecinde belirleyici rol oynamış bir oligarşik sermaye grubu olarak beşli çetenin muadili olarak görülebilir. Beşli çetenin adeta bir roket gibi yükselişe geçtiği yılların bu anlamda Erdoğan ve Gülen'in arasının açılmaya başladığı 2010'lu yıllar olması anlamlıdır.⁵

15 Temmuz'da Gülen cemaati bir dizi alanda tasfiyeye uğrarken kapatılan TUSKON'dan iktidara yakın çevrelere önemli ölçüde sermaye transferi de gerçekleşti. 15 Temmuz'dan sonra iktidarın yarı-askeri bir rejim karakteri kazanmasının

4 Hem MÜSİAD hem de TUSİAD üyesi olan sermaye grupları içinde Murat Ülker'in Yıldız Holding'ini ayırmak gerekir. Yıldız Holding adı geçen şirketlerden farklı olarak ana faaliyet olarak imalat sanayii odaklıdır. Türkiye'nin en büyük sermaye gruplarından biri haline gelmiş, bir aşamada Türkiye Finans katılım bankasına ortak olarak finans-kapital seviyesine ulaşmış, ünlü İngiliz gıda şirketi United Biscuits'i de satın alarak Batı kapitalizmi ile entegre olmuş bir sermaye grubudur. Bu holdingin yönetimi, devlet ihaleleri ile var olan oligarklardan farklı olarak, yaşam tarzı açısından MÜSİAD'a, sınıfsal konumlanışı ve fraksiyonel çıkarları itibarıyla TUSİAD'a yakındır. Son dönemde Batıcı-laik sermayenin sembol isimleri Cem Boyner ve Ertuğrul Özkök gibi isimlerle yakınlığı İslamcı basının hedefi olmuştur. Erdoğan ve AKP iktidarıyla olan ilişkileri bakımından da bilhassa Erdoğan'ın enflasyonun sorumluluğunu zincir marketlere yüklemesine karşı muhalif çıkışlarıyla gündeme gelmiştir.

5 Kamuoyunda genel kabul gören bilginin aksine Erdoğan ve Gülen arasındaki çatışma 2013 yılındaki 17-25 Aralık yolsuzluk soruşturmalarından önce başlamıştır. Bu çatışmanın görünür şekilde uç verdiği en önemli olay 31 Mayıs 2010'da yaşanan Mavi Marmara katliamı ile ilgili olarak Gülen'in İsrail'i savunan bir pozisyon alarak iktidarı eleştirmesi olmuştur. 2013 yılında dershanelerin kapatılması ile ayyuka çıkan bu çatışmayı erken bir aşamada tespit edip burjuvazinin iç savaşının genel bağlamı içinde değerlendirdiğimiz yazı için bkz. Levent Dölek "Burjuvazinin İç Savaşı Üzerine", *Devrimci Marksizm*, sayı 11, Kış 2011, s. 41-61.

medyadaki yansıması ise Doğan grubunun Demirören Holding'e satılması süreci oldu. Demirören daha önce de ifade ettiğimiz gibi TÜSİAD üyesiydi. Onu yeni dönemde yükselten ise ordu içindeki referansları olmuş olmalı. Zira Koç Holding'in himayesindeki Doğan Medya, Demirören Medya'ya dönüşürken TSK'nın sermaye örgütü olan OYAK (Ordu Yardımlaşma Kurumu) Holding Demirören'e ait TotalEnergies akaryakıt satış şirketini satın alarak yarı-askeri rejimin merkez medyasına 450 milyon dolarlık bir kaynak aktarımı sağlıyordu.⁶ Demirören daha sonra devletten Milli Piyango'yu da satın aldı.

İstibdadın oligarklarını doğrudan siyasal iktidara iliştirilmiş biçimde varlığını sürdüren, rejimin gayri resmi finansmanında rol oynayan ve mali gücü ne kadar büyük olursa olsun siyasi iktidarın desteği olmaksızın bağımsız bir güç odağı oluşturamayan sermaye grupları olarak tanımlayabiliyoruz. Örneğin bir dönem için oligarklar arasında sayabileceğimiz Ethem Sancak grubu iktidarın himayesinde BMC'yi alarak zırhlı araç üretimine başlamış, Altay tankı ihalesini Koç'un Otokar şirketinden almış, Tank Palet fabrikasını TSK'dan 25 yıllığına kiralamıştı. Ethem Sancak'ın bu ihaleleri Erdoğan'ın talimatıyla aldığını Türk Savunma Sanayii zirvesinde yaptığı bir konuşmada "Liderimiz bana dedi ki; 'Sen o otomotiv şirketinin altından kalkabilir misin? 'Valla ne emrederseniz onu yaparım'." sözleriyle itiraf etmişti. Sancak daha sonra BMC'yi ve Tank Palet fabrikasını Tosyalı Holding'e muhtemelen yine aynı liderin talimatıyla satmak zorunda kaldı. Daha sonra yine bir panelde AKP'nin Amerika'nın desteğiyle kurulduğunu söylediği için parti disiplin kuruluna gönderildi ve atılmadan önce istifa etmek zorunda kaldı. Bu gelişme Ethem Sancak'ın yakın olduğu ve daha sonra fiilen de katılacağı Vatan Partisi'nin de iktidar saflarından uzaklaştırılacağına bir ön habercisi oldu.

Ethem Sancak'ın akıbeti diğer oligarklar için de bir uyarıdır. Nitekim Erdoğan, "her devrin adamı" olarak görülen ve sadakati iktidar gücüne ve paraya bağlı olan bu topluluk içinde sadakat düzeyi ve ideolojik angajmanı çok daha kuvvetli bir çekirdek oluşturma eğilimi göstermektedir. Bu noktada Tosyalı Holding ve Fuat Tosyalı'yı özel olarak zikretmek gerekir. Tosyalı hem diğer oligarklar içinde en hızlı yükselenlerden biri olarak öne çıkmakta, ama en önemlisi Türkiye Varlık Fonu yönetiminde özel sektörü temsilen bulunarak son derece ayrıcalıklı olan bir konum elde etmektedir. Bu konum halen ekonominin stratejik zirvelerini elinde tutan TÜSİAD sermayesine karşı MÜSİAD'ın devletin ekonomide kalan son kalelerini tutarak mukabele etmesini sembolize etmektedir. Öte yandan Tosyalı'nın bilhassa son yıllarda oligarklar içinden sıyrılmaya başlaması ile seçim sürecinde Cengizlerin Limakların, Kılıçdaroğlu ve Akşener nezdinde olası bir iktidar değişikliğinde "her devrin adamı" olmayı sürdürebilmek için kulis faaliyeti içinde olması birlikte değerlendirilmelidir. Kılıçdaroğlu "bana geldiler konuşmak istediler kapıyı yüzlerine kapattım" diyerek olumsuz bir tavır takınsa da sonuçta bu iddiaları fiilen doğrulamıştır.

İstibdadın oligarklarına devlet bütçesinden sermaye aktarımını sağlayan Hazine

⁶ Bu satışın OYAK üyesi askerlerde yarattığı tepkiyi ele alan ve OYAK'ın iktidarla şirket alımları üzerinden kurduğu mali ilişkiyi eleştiren Ayna Haber sitesinde yayınlanan yazı için bkz. Abdullah Köktürk, "Oyak'ta isyan sürüyor", <https://aynahaber.org/yazarlar/dr-abdullah-kokturk/lame-duck/321/>.

garantili Kamu Özel İşbirliği (KOİ) projeleri siyasetin popüler başlıkları arasında yer alıyor. Bir aşamada CHP'nin ekonomi kurmaylarından Selin Sayek Böke bu projeleri gündeme getirerek Türkiye'nin bütün kaynaklarını rantla yemiş beş şirketi suçlamış ve projelerin kamulaştırılmasından bahsetmişti. Bu kamulaştırma söylemi bir anda sol bir hava esmesine neden olmuşsa da bu söylemle CHP burjuvazinin sınıfsal çıkarlarına genel olarak karşı çıkmadan dar bir grup olarak oligarkları hedef almaktaydı. Bu projeleri üstlenen firmalara verilen devlet garantisinin maliyeti 45 milyar dolara kadar çıkmışken, CHP'nin bu projeleri merkeze alarak yürüttüğü propaganda "kaynak nerden bulunacak" sorusuna kestirme bir cevap verme olanağı da yaratıyordu. Ne var ki bu bile CHP'ye fazla geldi. TÜSİAD Başkanı Kaslowski'nin "hukuksal güvence ve mülkiyet hakkı" vurgusu ile tartışmaya dâhil olması CHP'yi hizaya çekti. TÜSİAD sınıfsal çıkarları gereği kamulaştırma kelimesinin ulu orta kullanılmaya başlanmasından ciddi şekilde rahatsız olmuştu. KOİ'lerle mevcut rejimin finanse edildiğini, bu projelerden aslan payını rakip sermaye fraksiyonunun aldığını bilmiyor ya da görmüyor değillerdi ama bu projelerden nemalananlar arasında kendi üyeleri de vardı. Ayrıca TÜSİAD sermayesi için bu projelerin doğrudan devlet bütçesinden karşılanmıyor olması da önemlidir. TÜSİAD bunu bir sınıfsal kazanım olarak görmüştür. Dolayısıyla Kılıçdaroğlu meseleyi her gündeme getirdiğinde hukuksal çerçeve vurgusu yapmayı ihmal etmemiştir. Kamulaştırmayı mahkemelere havale etmenin fiili anlamı ipe un sermektir elbette.

İstibdadın oligarkları ile MÜSİAD'ın KOBİ'leri arasında devlet garantili projeler açısından da bir açı farkı olduğunu tespit etmek faydalı olacaktır. TÜSİAD'ın sessiz desteğine karşıt olarak MÜSİAD bu projeleri açıktan ve güçlü biçimde desteklemektedir. Ancak bu projelerin getirisinden yeterince pay almadığını düşünmektedir. Oligarkların pastasından pay almak üzere MÜSİAD'ın savunduğu yöntem, finansmanın geçiş ve kullanım garantileri yerine bir İslami finans enstrümanı olan Kira Sertifikaları (Sukuk) yoluyla tabana yayılarak gerçekleştirilmesidir. Böylece sadece bir avuç oligark değil küçük ve orta ölçekli MÜSİAD sermayesinin binlerce üyesi de bu projelerden nemalanabilecektir.⁷

Türkiye modeli tartışması: İleriye doğru kaçış

Erdoğan'ın ekonomi politikasının nereden gelip nereye gittiğini hatırlamak ve analiz etmek gerekiyor. Statik bir bakış açısı bizi Erdoğan'ın politikalarına etki eden sınıf çıkarlarını görmeme ve ekonomiyi belirli saplantılarla yönettiğine dair ana akım anlatıya inanma hatasına düşürebilir. 2021 yılının ikinci yarısından başlayarak izlemeye başladığı önce "Çin modeli" olarak tartışılan ardından "Ekonomide Türkiye modeli" adıyla resmi bir söylem haline getirilen politikalara ayrı bir parantez açmak gerekiyor. Erdoğan'ın "faiz sebep enflasyon sonuç" teorisi ve Berat Albayrak'ın bu doğrultuda uyguladığı politika 2018 ile 2020 arasında Merkez Bankası rezervlerinin erimesiyle iflas etmişti. Çünkü düşük ya da negatif reel faiz

⁷ MÜSİAD 2022 Ekonomik Raporu, "Küresel Ekonomiyi Yeniden Düşünmek", haz. İ. Güran Yumuşak, Mehmet Saraç vd., <https://www.musiad.org.tr/uploads/press-381/küresel-ekonomiyi-yeniden-düşünmek-2022-türkiye-ekonomi-raporu.pdf>.

ile döviz kurunu kontrol altına almak için ekonominin cari fazla vermesi gerekiyordu. Ancak bu sağlanamadı. Dolayısıyla daha sonra muhalefetin “128 milyar dolar nerede?” kampanyasının konusu olan Merkez Bankası brüt rezervlerinin kullanılması ile kur kontrol edildi. Rezervler 2020 yılının Eylül ayında tamamen suyunu çekince Berat Albayrak da görevden affını istedi. “Ortodoks” politikalarla uyumlu yani Merkez Bankası’nın faiz oranını para piyasasındaki arz ve talebe bağlı olarak, fiyat istikrarını koruma önceliği ile belirlediği yaklaşımı uygulayan Lütfi Elvan geldi. Merkez Bankası’nın başına da aynı çizgide bulunan Naci Ağbal getirildi. Ancak bu değişiklik öncesinde pandemi başlamıştı. Pandemi sürecinin ilk dönemi büyük belirsizlikler içinde geçtikten sonra krizi fırsata çevirme düşüncesi ağırlık kazanmaya başladı. Özellikle Çin’in “sıfır vaka” politikası neticesinde tedarik zincirlerinin kopması Türkiye’nin başta Avrupa’ya yakınlık olmak üzere lojistik konumunu kullanarak küresel tedarik zincirlerinde stratejik bir yer kapma fırsatı olarak değerlendirildi.

Fırsat tespiti hem TÜSİAD hem de MÜSİAD için ortaktı. Bu fırsatın değerlendirilmesinde sermayenin rekabet avantajı elde etmesinin en önemli unsurlarından biri hiç kuşkusuz ki emeğin baskılanması olacaktı. İşten çıkarmanın yasaklanması adı altında ücretsiz izin dayatmasının getirilmesi, işsizlik sigortası fonunun yağmalanması ve pandemiyi fırsat bilerek esnek çalışma biçimlerinin dayatılması, grevlerin ve işçi eylemlerinin yasaklanması ve bastırılması iktidarın temel politikası oldu. Tüm bunlara ek olarak pandemi süreci boyunca işçi sınıfı “evde kal” kampanyasından muaf tutularak taburlar halinde ölümle burun buruna çalışmaya gönderildi. Her iki sermaye fraksiyonu bu konuda da tam bir anlaşma içindeydi. 15 Temmuz sonrasında olduğu gibi Erdoğan’ın pandemi vesilesiyle uygulamaya soktuğu fiili OHAL de yine sermayenin önünü açmıştı.

TÜSİAD pandemi ile birlikte oluşan fırsatı AB ile Gümrük Birliği’nin modernizasyonu temelinde değerlendirmek istiyor ve bu sürecin AB ile tam entegrasyon hedefiyle ilerletilmesini savunuyordu.⁸ MÜSİAD da paralel biçimde Avrupa’nın Türkiye’yi bir üretim ve tedarik üssü olarak değerlendirebileceğini görüyor ama aynı zamanda kendi sermaye fraksiyonunun görel rekabet avantajı olduğunu düşündüğü İslam ülkelerinin bulunduğu alternatif bir coğrafyayı “gönül ve yakın coğrafyamıza yönelmeliyiz” diyerek işaret ediyordu. MÜSİAD sermayesinin bu konudaki tavrının çok daha aceleci ve agresif bir ton taşıdığını söyleyebiliriz. Zira MÜSİAD sermayesi SSCB dağılırken Türki cumhuriyetlere girme imkanını kaçırdık, yakın zamanda Katar ambargosunun yarattığı fırsatları değerlendiremedik, bu fırsatı kaçırmamalıyız havasındaydı.⁹ Ancak Lütfü Elvan-Naci Ağbal ikilisi, Berat

8 TÜSİAD Başkanı Simone Kaslowski, 7 Mayıs 2020’de BloombergHT’de yaptığı değerlendirmede şöyle diyordu: “Geçen hafta iş dünyası Avrupa Komisyonu’na toparlanmaya yönelik bir plan verdi ve bu planda Gümrük Birliği’nin modernizasyonunun stratejik olduğunu, Avrupa’nın tedarik zincirine güven sağlayacak adım olacağını söylediler. AB ile ortak bir hikâye yaratmak, yolumuzu daha da derinleştirip farklı sektörlerle ve sahalara girmemiz benim inandığım bir çıkış yoludur.” <https://www.bloomberght.com/tusiad-baskani-kaslowski-korona-krizinden-etkilenmeyen-neredeyse-hicbir-sektor-yok-2254876>.

9 MÜSİAD Global Üst Kurulu, Covid19 Sonrası Döneme Global Bakış Tespit ve Öneriler Raporu, Mayıs 2020, s.11. <https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/arastirma-raporlari/pdf/globalustkurulucovidraporu.pdf>.

Albayrak döneminde izlenen politikanın üstüne pandeminin de gelmesiyle, ekonominin risk primini düşürmeye odaklanıyordu. Para politikasını da bu doğrultuda yönetiyordu. TÜSİAD'ın desteğini almıştı. Lütfü Elvan, Adalet Bakanı Abdülhamit Gül ile birlikte TÜSİAD'la sermaye için öngörülebilirlik talebinin gereği olan yargı reform paketi hazırlıklarına başlamıştı. MÜSİAD sermayesi ise fırsatları değerlendirmek için risk almak istiyordu. Bu gerilim giderek arttı, 18 Mart 2021'de Naci Ağbal'ın TCMB'nin politika faizini 200 baz puan arttırmasıyla ipler koptu. MÜSİAD endişelerini bildiren bir açıklama yaptı. *Yeni Şafak* gazetesi “Bu operasyonu kim adına çektiniz” manşetiyle Naci Ağbal'ı hedef gösteren bir manşetle çıktı. Erdoğan ertesi gün Naci Ağbal'ı görevden aldı. Yerine Şahap Kavcıoğlu geldi. Kendisi aynı zamanda bir *Yeni Şafak* yazarıydı.

Erdoğan bu değişikliklerle para politikasını MÜSİAD sermayesi adına doğrudan eline alıyordu. Artık sıkı para politikası dönemi bitmişti. Bu politikayı desteklemek için yaz aylarında elde edilecek döviz gelirleri hayati önemdeydi. İktidar Covid19 vaka sayılarını gizleyerek, insanların hayatlarıyla kumar oynayan bir açılma kararı aldı. Turizm sezonunun bitmesinin ardından yeni bir yol ayrımına gidildi. Turizm gelirleri yaraya yeterince merhem olmamıştı. Frene mi basılacaktı yoksa gaza mı? MÜSİAD risk alalım diyordu. Lütfü Elvan 2 Aralık'ta görevden alındı. Nurettin Nebati'nin Hazine ve Maliye Bakanlığı'na getirilmesiyle ekonominin zirvesindeki iki başlılık sona erdi. Erdoğan Nebati-Kavcıoğlu ikilisi ile gaza bastı ve ileriye doğru kaçıışı başlattı. Erdoğan'ın bu kritik anda verdiği kararda 2023 seçimlerinin yaklaşması da belirleyici bir rol oynadı. Seçimlere doğru ekonomiyi soğutmak, daralmaya ve işsizliğe neden olacak, bu da büyük bir siyasi risk oluşturacaktı.

“Türkiye modeli” ciddi bir döviz krizi ve hiperenflasyon riskini almak demektir. Ne Erdoğan, ne Nebati, ne sarayın ekonomi danışmanları bu politikanın risklerinden habersiz değildi. Bu riski almayı bilerek seçtiler. Yüksek büyüme oranı ve istihdam seçim ekonomisinin mutlak gereği idi, şans yanlarında olursa, “rekabetçi kur” adı altında uygulanan düşük değerli Türk Lirası istenen ihracat artışını getirir, bu ihracat artışı başta AB olmak üzere ihracat yaptığımız pazarların ekonomik büyümesi ile desteklenir, turizmde rekor kırılır, bu süreçte de cari açığın en önemli unsuru olan enerji fiyatlarında ciddi bir artış olmazsa bir taşla iki kuş vurulabilir, enflasyon ve döviz aynı anda kontrol altında tutulabilirdi. Bu bir kumardı, bu kumarı oynadılar. Bu kumarı oynarken kendi paralarını değil milletin birikimlerini masaya sürdüler. Attıkları zar tabii ki düşüş gelmedi. Kötü senaryo için Merkez Bankası brüt rezervleri kullanılacaktı. Rezervler çok hızlı şekilde eriyince Kur Korumalı Mevduatla yükü TL'ye çevirip hazineye yüklediler. Enflasyon çığrından çıktı. Milletin birikimi bitince onurunu satılığa çıkardılar. 15 Temmuz'un finansörleri ile barışıldı. Cemal Kaşıkçı cinayeti davası kapatılıp bu gazeteciyi Suudi Arabistan konsolosluğunda doğrayıp asit kuyusuna atan canilere altın tepsi içinde teslim edildi. Ve Erdoğan'ın deyimiyle Körfez'in Türkiye'ye depo ettiği dövizlerle ekonomiyi ödemeler krizine sokmadan 14 Mayıs seçimine kadar yüzdürdüler. Ama deniz de bitti. Deniz bitince İslami kurallara dayanan “nas” yerine “uluslararası itibara sahip finans yönetimi” söylemi geldi. Hikâyenin sonunda Urfalı Nebati gitti. İngiliz Mehmet geldi.

“Boş tencere” tartışması ve seçim ekonomisi

Süleyman Demirel'in "boş tencerenin yıkamayacağı iktidar yoktur" sözü seçim sürecinde çok popüler oldu. Muhalefetin Erdoğan'ın gideceğine dair umudunu yansıtan bir göndermeydi bu. Ne var ki Millet İttifakı Erdoğan'ın gidişi için boş tencereye bel bağlarken Erdoğan çoktan tencereyi geçici de olsa kaynatmanın yolunu aramaya koyulmuştu. "Türkiye modeli", içinde büyük oranda bir seçim ekonomisinin unsurlarını barındırıyordu. Seçim ekonomisi hanehalkı tüketimini desteklemeye, konkordato ve iflas eşiğindeki şirketleri yüzdürmeye, işsizlikte olası bir artışa mâni olmaya, mümkünse istihdamı arttırmaya odaklanıyordu. Bu politika 4,4 milyon haneye ulaştırılan 152 milyar TL'lik bir sosyal yardım bütçesiyle de desteklenmekteydi.¹⁰ EYT yasasının çıkması ve sene başında yapılan asgari ücret artışının etkisiyle 2023 yılının ilk çeyreğinde uzun bir dönem sonra ilk defa gayri safi yurt içi hasıladan emeğin aldığı pay az da olsa artmış gözükte.¹¹ Enflasyonun halkta yaratacağı tepki bu politikanın katlanılması gereken siyasi maliyeti idi. Ancak enflasyonla birlikte artan hayat pahalılığının yoksullaştırıcı etkisi ücret zamlarıyla ve krediler yoluyla para yanılması yaratarak, yoksullaşmayı zamana yayarak hafifletilebilirdi. Özetle seçim ekonomisiyle, tencerenin içindeki yemek ve yemeğin içindeki et azalsa da tencerenin kaynamaya devam etmesi sağlanmalıydı.

2022 yılı başından itibaren aldığımızda ağırlığı ihtiyaç kredisi şeklinde olmak üzere tüketici kredisi kullanılan kişi sayısı 4,5 milyondan 7 milyona, tüketici kredisi miktarı da 120 milyar TL'den 320 milyar TL'ye çıktı. 2022 yılının ilk iki çeyreğinde sırasıyla yüzde 7,6 ve yüzde 7,5'lük büyüme oranlarına ulaşılırken, büyümede GSYH bileşenleri içinde yüzde 20,2 ve yüzde 22,4 ile en çok büyüyen hanehalkı tüketimi oldu. Enflasyon da aynı hızla artınca bir miktar frene basıldı ancak tüketim harcamaları canlılığını sürdürdü. Kur korumalı mevduat ve Merkez Bankası'nın döviz rezervlerini satmasıyla kurun baskılanması sonrasında ise ithal mal tüketiminde bir patlama yaşandı. İzlenen genişlemeci para politikası, düşük faiz ve bol kredi ile zordaki şirketlerin günü kurtarmasını sağlamakta başarılı oldu. 2018 yılının sonunda Merkez Bankası'nın politika faizini yüzde 24'e çıkartmasıyla nasıl bir konkordato dalgası yaşandığını hatırlamak gerekir. Genelde pek bağlantısı kurulmuyor ama Erdoğan bunun bedelini 2019 Mart seçimlerinde İstanbul ve Ankara başta olmak üzere Büyükşehirleri Millet İttifakı'na kaptırarak ödemişti.

Emek gücü piyasasında ise 2022 başında 30 milyon olan istihdam 16 ayda 1,6 milyon arttı, istihdam oranı yüzde 46,6'dan yüzde 48,4'e çıktı, işsizlik oranı ise

10 T.C. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı 2022 Yılı Faaliyet Raporu, https://www.aile.gov.tr/media/129482/ashb_2022-idare-faaliyet-raporu.pdf.

11 GSYH bileşenlerinden işgücü ödemelerinin gayri safi katma değer içindeki payı 2023 yılı ilk çeyreğinde yüzde 38 oldu. Bu oran bir önceki yılın aynı çeyreğinde yüzde 31,1'di. İş gücü ödemeleri her yılın ilk çeyreğinde asgari ücret zammı vesilesiyle oran olarak artar ve yıl sonuna kadar takip eden çeyreklerde tedrici olarak düşmektedir. Dolayısıyla karşılaştırma bir önceki yılın aynı çeyreği ile yapılmalıdır. Örneğin 2021 ilk çeyreğinde iş gücü ödemelerinin payı yüzde 35 iken 2022 yılının ilk çeyreğinde yüzde 31,1 olmuştur. 2022 yılının son çeyreğinde ise işgücü ödemelerinin payı yüzde 25,2'ye kadar düşmüş gözükmektedir. 2022 yılının son çeyreği ile 2023 yılının ilk çeyreği arasındaki 13 puanlık farkın nedeninin asgari ücret zammının yanı sıra EYT yasası ile emekli olan işçilere ödenen kıdem tazminatları olduğu rahatlıkla söylenebilir. TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, I. Çeyrek: Ocak-Mart, 2023 (<https://tinyurl.com/ye24k5aw>).

11,3'ten yüzde 10,2'ye geriledi. Aynı dönemde atıl işgücü oranı, yani geniş tanımlı işsizlik ise yüzde 22,7'den yüzde 23,8'e çıktı. Bu artışın kaynağı zamana bağlı eksik istihdamla işsizlerin bütünleşik oranının yüzde 15,6'dan yüzde 17,1'e çıkmasıdır.¹² Bu bize istihdamdaki artışın güvenceli ve sürekli işlerle sağlanmadığını, esnek ve güvencesiz çalışmanın yaygınlaştığını göstermektedir. Zamana bağlı eksik istihdamın artışı insanların çalışıyor olsa dahi geçinemediklerini, ek iş aradıklarını anlatır. Bu insanları resmi işsiz oranına eklediğimizde geniş tanımlı işsizlikte bir azalışın değil artışın olduğu söylenmelidir. Ancak burada da para yanılması gibi maliyeti zamana yayan, insanları büsbütün işsiz bırakmak yerine düşük ücretli, esnek ve geçici de olsa istihdamda tutmanın yoluna gidildiği görülmektedir.

Seçimler yaklaştıkça “Türkiye modeli”nin stratejik yönleri yerini adım adım büsbütün bir seçim ekonomisine bıraktı. Seçim ekonomisi, zaten “Türkiye modeli”ne karşı olan TÜSİAD kanadının açık tepkisini çekti, “ekonomi biliminin gerçeklerinden kopan ekonomi yönetimi” eleştirisi Millet İttifakı'nın (ne yazık olsun geniş bir kesiminin de) ana söylemi haline geldi. Bir aşamada tüketimi önceleyen kredi politikası yan etki olarak KOBİ'leri ticari kredilere ulaşamaz hale getirince MÜSİAD dahi isyan bayrağını çeker gibi oldu.¹³ Ancak sonuçta Erdoğan iktidarının devamını kendi sınıf fraksiyonunun çıkarları açısından ehven gören MÜSİAD, seçim ekonomisinin maliyetine katlanma konusunda çok daha uysal bir tutum alacaktı.

Seçim ekonomisi büyük oranda emekçi kitlelerin algısını yönlendirmeye, daha doğru bir ifadeyle çarpıtmaya yönelikti. Üstelik kitleleri kandırmak üzere devreye sokulan bu son derece pahalı yöntemin faturası da yine artan hayat pahalılığı ile taksit taksit işçi ve emekçi kesimlere ödetildi. Bir taşla iki kuş! Ancak esas taksitler ödenmedi. Çünkü bu seçim politikası krizi ötelirken devasa bir borç batağı yarattı. Merkez Bankası rezervleri swap hariç 60 milyar dolar eksiye düştü, dış borç stoku 450 milyar dolara ulaştı. Cari fazla hedefiyle çıkılan yolda cari açık rekor kırarak 55 milyar dolara çıktı. Tüm bunlar ülkenin risk priminin 400'lerin üstüne kalıcı biçimde çıkmasına ve döviz borçlanmasının yüzde 10'lara ulaşan tefeci faiziyle yapılmasına neden oldu. Bu politikanın bir diğer sonucu da 2023 sonunda en az 660 milyar TL olarak planlanan ve muhtemelen daha da fazla gerçekleşecek olan bütçe açığı olacak.¹⁴

Sonuçta seçim ekonomisi dar anlamda bakıldığında Erdoğan'ın en temel amaçlarına hizmet etmiş oldu. Ancak genel olarak bakıldığında Merkez Bankası ve Hazine'nin adeta parti kasası haline getirilmiş olmasına, tüm kamu kaynaklarının seçim için seferber edilmesine rağmen Erdoğan sanal bile olsa bir refah ortamı yaratamamış, bir ekonomik başarı tablosu çizememiştir. Tam tersine ekonominin feci

12 TÜİK tanımı ile zamana bağlı eksik istihdam referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde fiili olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir.

13 Kasım ayında Expo2022 açılışında MÜSİAD kredi maliyetlerinin yüksek, vadelerin kısa ve erişimin zor olmasından şikayet edince Nureddin Nebati muhataplarını şu sözlerle teskin etmeye çalıştı: “Bunlar gelip geçici şeyler. Yeni bir model, yeni bir iş anlayışı ve selektif kredi politikamız önümüzdeki süreci çok daha kolay bir şekilde geçireceğimiz yol haritasını ortaya koyuyor. Talep ve beklentileriniz haklı.” Bu sözlerin tercümesi seçime kadar dışınızı sıkın şeklinde de yapılabilirdi.

14 2023 Yılı Mayıs Ayı Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri, <https://www.sbb.gov.tr/merkezi-yonetim-butcesi-aylik-gerceklesmeleri/>.

bir halde olduğu düşüncesi genel kabul görmüştür. Cumhuriyet İttifakı seçmeni de ekonomi iyi dememiştir. İktidar da aynı şekilde kendi seçmenini “soğan ekmek yeriz ama yine de Erdoğan’dan vazgeçmeyiz” tavrına ikna etmeye çalışmıştır. Karşı tarafın çelişki ve zayıflıklarına oynamış, kendi tabanının “düzeltirse yine Erdoğan düzeltir” diye düşünmesini istemiştir. Ayrıca ekonomik sıkıntıları değilse de bunların hissedilme şiddetini hafifletmeye odaklı seçim ekonomisi, kitlelerin dikkatini başka siyasi alanlara çekebilmeyi nispeten mümkün kılmış, bu da Cumhuriyet İttifakı’nın dinsel, mezhepsel, militarist ve milliyetçi demagojiye dayanan propagandasının etkisini arttırmıştır.

Bu etkiyi arttıran önemli bir faktörün, hatta esas belirleyici olanın Millet İttifakı’nın ekonomi politikaları olduğunu da görmek gerekir. Zira Millet İttifakı’nın ekonomi programı baştan sona TÜSİAD’ın damgasını taşımıştır. Örneğin CHP’nin “vizyon toplantısı” adı altında ortaya koyduğu perspektif, Jeremy Rifkin, Daron Acemoğlu, Selin Sayek Böke, Hacer Foggo gibi isimlerle sermayeye ve emperyalist finans merkezlerine güven vermeye odaklı bir vitrin oluşturma çabasını yansıtmaktaydı. Halk kitleleri bu vitrine baktığında kendisine tamamen yabancı bir yapı görüyordu. Hacer Foggo, Avrupa Birlikçi sosyal politika jargonuyla yoksulluk politikalarından bahsederken yoksulların Foggo’nun süslü cümlelerine hâlihazırda AKP’nin kendisine sağladığı sosyal yardımlardan daha fazla güveneceği düşünülemezdi. Ya da Daron Acemoğlu’nun “toplam faktör verimliliği” üzerine yaptığı video konferansın işçi sınıfı üzerinde zerre kadar ikna edici bir yönü olamazdı. Bir işçinin Daron Acemoğlu’nun yaklaşımının TÜSİAD’ın 2010 yılında yayınladığı raporunda emek verimliliğini koruyacak düzeyde işçi çıkartmamaktan şikayet etmesinden farksız olduğunu anlaması için konuşmasını dinlemesine de anlamasına da gerek yoktu. Yine bir işçinin, Jeremy Rifkin’in yeşil ekonomi ve yeni sanayi devrimi hakkında parladığı edebiyatın işçi düşmanı bir emperyalist projenin paketlenip sunulması olduğunu anlaması için İngilizce bilmesine de konuşmasının tercümesini okumasına da gerek yoktu. CHP burjuvalığının altını kalın harflerle çizmekten, sermayeye ve emperyalizme güven aşılarken halk nezdinde kendilerine yönelik varolan güvensizliği pekiştirmekten başka bir şey yapmıyordu.

Daha sonra CHP’nin vizyonu Babacan’ın Deva Partisi’nin işçi düşmanı ve liberal ekonomi programıyla bütünleşerek Millet İttifakı’nın resmi ve ortak mutabakatı haline gelecekti. Millet İttifakı ortak mutabakat adı altında bir siyasi programdan ziyade TÜSİAD raporunu andıran bir metin çıkarttı. Bu mutabakatta işçi sınıfının ve emekçi halkın sendikal haklara yönelik, sermayenin ve servetin vergilendirilmesi gibi sermaye ile karşıtlık içeren taleplerine yer verilmediği gibi, kıdem tazminatının kaldırılmasını içeren bir esnek çalışma dayatması, mali kuralla devlet bütçesinin sermayenin ve emperyalizmin çıkarlarına zincirlenmesi gibi sermayenin işçi düşmanı programının en radikal unsurları savunuluyordu.¹⁵ Sağduyu sahibi herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bu manzaraya bakıp Millet İttifakı’nın sermayenin sadık hizmetkârı olduğu ve izleyeceği politikaların emekçi halkı bugünkü

¹⁵ Millet İttifakı’nın mutabakat metninin eleştirisi için bkz. *Gerçek Gazetesi*, “Millet İttifakı Ehveni Şer Bile Olmadığını Gösterdi”, <https://gercekgazetesi1.net/politika/millet-ittifaki-ehveni-ser-bile-olmadigini-gosterdi>.

durumdan daha iyi hale getirmeyeceği sonucunu çıkarırdı. Öyle de oldu.

”Boş tencere” AKP’ye yüzde 8 oy ve mecliste de 33 sandalye kaybetti. Cumhurbaşkanlığı seçiminde Erdoğan ilk defa ikinci tura kaldı. Erdoğan iktidarı kaybetmenin eşiğine kadar geldi. Seçim sürecindeki manipülasyonlar olmasa kuvvetle muhtemel düşecekti de... Sadece bunlar da değil, seçim sonuçları ve AKP’nin sandıktaki gerilemesi Erdoğan’ın seçim sonrasında oluşturduğu yeni hükümet yapısında da manevra alanını daraltan bir etki doğurdu. Özetle boş tencere siyasi işlevini görmüştür, ancak düzen muhalefeti tencereyi dolduracak bir programla iktidarın karşısına çıkmadığı için, temsil ettiği büyük burjuva kampının sınıfsal çıkarları buna engel olduğu için siyasi gündemin başka alanlara kaymasında, ve böylece yeniden iktidara tutunmasında Erdoğan’a ve istibdad cephesine yardımcı olmuştur.

“Türkiye modeli”nin istibdadın içinde yarattığı siyasi çatlak

Ekonomi alanındaki tartışmalarda Erdoğan’ın “nas” söyleminin taşıdığı anlamı iyi anlamak gerekiyor. Bu anlamda belirleyici olanın Erdoğan’ın dinsel ve ideolojik olarak faiz karşıtı olması değil kendisinin siyasi ikbali ve dayandığı sınıf fraksiyonlarının dünyevi çıkarları olduğunu ortaya koymuş bulunuyoruz. Zaten Erdoğan bu konuda hep pragmatik olmuştur. Bu yüzden de aslında hep faiz meselesine dini yorumları karıştırmamaya özen göstermiştir. Ancak gelinen son aşamada özel bir yan vardır. Erdoğan yeni girilen yoldan pragmatik gerekçelerle geri dönmeyeceğini anlatma gereği duymuştur. Halkın dini duygularını suistimal ederek siyasi bir getiri elde etmesi bu işin tabir uygun düşerse bonusudur. Ama esas olarak Erdoğan ekonomi bürokrasisine ve sermaye çevrelerine mesaj vermiştir. Daha önce defalarca politika değiştirmiş olabilir ama bu sefer geri dönüş olmayacaktır. “Nas” diyerek “dinî yasak” kozunu oynamasının anlamı budur. Bu politikanın sürdürülmesi için ekonomi üzerinde siyasi iktidar gücünün kullanılması gerekeceği açıktır. Dolayısıyla devlete mesaj vermek de önemlidir. Erdoğan ve AKP’nin 20 yıllık iktidarının en azından 15 yılında devletin üretimdeki varlığı adeta sıfırlanmış, piyasanın ekonomideki hâkimiyeti perçinlenmiştir. Erdoğan’ın Kemal Derviş’ten devralıp Babacan’larla besleyip büyüttüğü bu yapı şimdi kendisine karşı dönmüş bir Frankenştayn gibi görünmektedir. Bu durumla baş edebilmek için siyasi iktidarda tam bir konsolidasyonu sağlamak zorundadır. Nitekim bu süreçte sadece ekonomi yönetiminde değil genel olarak hükümet yapısında da bir yeniden yapılanma olmuştur. Açalım.

MÜSİAD’ın “Türkiye modeli” yönelişini TÜSİAD aleyhine büyüme ve stratejik kazanımlar elde etmek için desteklediğini söyledik. Buna benzer bir tutum siyasal alanda da yaşanmıştır. Girilen yolun TÜSİAD’ın ve Batı emperyalizminin istibdad rejiminin içindeki dayanak noktalarını (Abdullah Gül’lerin Bülent Arınç’ların Erdoğan’la birlikte büyük ağırlık taşıdığı eski AKP’nin kalıntıları ve yarı-askeri rejimde hâlihazırda ağırlığı olup bu kanatla yakın bir çizgiye sahip Hulusi Akar-Hakan Fidan-İbrahim Kalın vb.) zorlayacağı açıktır. Dolayısıyla Devlet Bahçeli ve Süleyman Soylu kanadı içeriden, Doğu Perinçek çevresi dışarıdan bu sürece tam destek vermiş, yarı-askeri istibdad rejimindeki ağırlıklarını arttırmak için bu süreci değerlendirmek üzere harekete geçmişlerdir. Devlet Bahçeli ve Süleyman Soylu, Lütfü Elvan’la birlikte TÜSİAD’a gidip orada yargı reformu tartışması yapan Ada-

let Bakanı Abdülhamit Gül'e neredeyse bodoslama saldırıya geçmiştir. Kısa süre içinde Gül'ün görevden alınması bu süreçte olmuştur. Bu durum iktidar cephesinde hiç kuşkusuz ciddi bir gerilim kaynağı olmuştur. Ama Erdoğan'ın bu yönelişine açıktan bir muhalefet yükselmemiştir. İki ay sonra Bahçeli-Soylu hattına beklenmeyen bir yerden karşı saldırı gelmiş bir dönem istibdadın sadık bir elemanı olan Sedat Peker'in ifşaat kampanyası başlamıştır.

Bahçeli ve Soylu siyasi gelenek olarak TÜSİAD sermayesi ile de Batı emperyalizmi ile de karşıtlık içinde olmamıştır. Tam tersi söz konusudur. Ancak 15 Temmuz sürecinde yaşanan siyasi kırılmalar durumu değiştirmiştir. 15 Temmuz'dan hemen önce hem AKP hem de MHP'de iki önemli kırılma yaşanmıştır. AKP'de Başbakan Ahmet Davutoğlu kendisini destekleyen grubu ile birlikte Süleyman Soylu ve Binali Yıldırım ekibi/koalisyonu tarafından tasfiye edilmiş, MHP'de ise Devlet Bahçeli, karşısında Meral Akşener, Sinan Oğan, Ümit Özdağ, Koray Aydın gibi isimlerden oluşan muhalefetin partiyi ele geçirmesini ancak yargı marifetiyle engelleyebilmiştir. Bu iki olaydan kısa süre sonra 15 Temmuz darbe girişimi yaşanmıştır. Halen açıklığa kavuşmamış bu darbe girişimi için kesin olarak söyleyebileceğimiz, darbe girişiminin Amerikancı ve NATO'cu karakterde olduğu ve bu darbe süreci içinde birden fazla cuntanın var olduğudur.¹⁶ Cuntalar savaşı içerisinde Bahçeli-Soylu-Ağar gibi eskiden NATO'cu kontrgerilla ile içli dışlı olan unsurlar bu emperyalist taşeronu kontrgerilla yapılanmasının cemaatçi fraksiyonu karşısında ölümcül bir dışlanma yaşamışlardır. Bunların anti-emperyalizmle uzaktan yakından ilgileri olmamıştır, halen de yoktur. Ama 15 Temmuz sonrasında sık sık Amerikan ve NATO karşıtı söylemlerle öne çıkmışlardır. Bunun sebebi 15 Temmuz'un öncesi, sırası ve sonrasındaki özgün saflaşmadaki konumlarıdır. Bu özgün konum onları kanlı bıçaklı oldukları Doğu Perinçek'le, zaman zaman hayatları boyu karşısında mücadele ettikleri Rusya ve Çin'le pragmatik bir temelde paralel düşürmüştür. Bu özgünlük tüm hayatlarını TÜSİAD sermayesinin hizmetinde geçiren Bahçeli'yi ve Soylu'yu İslamcı sermaye ile de kader birliği yapmaya yöneltmiştir. Yeni ekonomi modeli ile birlikte iktidar içindeki yerlerini konsolide etmeye yönelmelerinin arkasında büyük ölçüde bu dinamik vardır.

Rejim sorunu ve sınıf çıkarları

İlk bakışta ekonomi ile hiçbir alakası olmadığı düşünülen siyasi saflaşma, çekişme ve köşe kapmacaların aslında ekonomi alanından ve sınıfsal çıkarlardan doğrudan etkilendiğini görmek gerekir. Dolayısıyla tüm bu süreç boyunca ve nihayet seçimlere giderken genel siyasal saflaşmaların rejim sorunu etrafında şekillenmesi, ekonomik arka planı ve sınıfsal çıkar çatışmalarını unutturmamalıdır. Bu bakış açısıyla burjuva siyasetindeki rejim tartışmasına baktığımızda şunları görüyoruz. Erdoğan'ın karşısında, merkez sağ, merkez sol, siyasal İslam ve faşizm gibi bir-

¹⁶ Bu konudaki değerlendirmelerimiz için *Gerçek Gazetesi*'nin Haziran 2017 tarihli 93. sayısında yer alan "Tartışılmayan İhtimal: Kontrollü Darbe Yok, Birden Fazla Cunta Var!" yazısına bakılabilir. Yazıya elektronik ortamda ulaşmak için: <https://gercekgazetesi1.net/gundemdekiler/tartisilmayan-ihhtimal-kontrollu-darbe-yok-birden-fazla-cunta-var>.

birinden farklı geleneklerden gelen altı burjuva partisi Millet İttifakı'nda bir araya gelirken ortak paydalarının “güçlendirilmiş parlamenter sisteme geçiş” olduğunu ilan ettiler. Hiçbir zaman güçlendirilmiş parlamenter sistemin ne menem bir şey olacağına dair derli toplu bir çerçeve sunmamış olan altılı masanın elinde sadece CHP ve İyi Parti kurmayları tarafından hazırlanmış bir ilkeler manzumesi bulunuyordu. Bu ilkeler manzumesine yakından bakıldığında “güçlendirilmiş” kavramının esas manasının yönetimde istikrarın sağlanması olduğu görülüyordu. Yönetimde istikrar, hükümet krizlerinin engellenmesi, koalisyonların yarattığı istikrarsızlıklara son verilmesi gibi gerekçelerle savunuluyordu. Bunlar Erdoğan'ın ve istibdad cephesinin başkanlık rejimini savunurken kullandığı argümanlarla aynıydı.

Bu ayıklık da tabii ki yine her iki kampın sınıfsal karakterinden kaynaklanıyor. Burjuvazinin tüm kampları için yönetimde istikrar esastır. Zira bir kez hükümet kurulduktan sonra sermaye çevrelerinin Cumhurbaşkanı, bakanlara, bürokratlara ulaşma şansı her zaman vardır. Kulis yaparlar, lobicilik yaparlar, rüşvet verirler, bir şekilde mevcut iktidarları çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışırlar. Burjuvazi açısından siyasi istikrarsızlık iktidarın emekçi halktan gelecek olan basınca karşı zayıf düşmesi anlamına geldiği için istenmez. Örneğin iktidardaki parti, Batıcı-laik dünya görüşüne sahip bir burjuva için çok ters dahi olsa, sınıfsal çıkarları gereği mevcut iktidarın kıdem tazminatını kaldırmasını ya da emeklilik yaşını yükseltmesini isteyecek ve bunu yaparken emekçi halktan yükselecek tepkilere göğüs germesini bekleyecektir. Koalisyon hükümetleri bu tip durumlarda çokça kendi içinde kriz yaşayıp dağılabilmekte, genellikle koalisyonların küçük ortakları uygulanan politikanın siyasi bedelini büyük ortakla birlikte paylaşmak istememektedir. Yakın tarihteki örnekler açısından Tansu Çiller'in 1994'teki 5 Nisan kararları olarak bilinen kemer sıkma programının DYP-SHP koalisyonunu dağıtması, 2001 krizinde iktidarda olan DSP-ANAP-MHP koalisyonunun süreci yönetmekte zorlanması, sürecin ordunun da müdahil olduğu bir şekilde Kemal Derviş'in bir teknokrat olarak göreve getirilmesiyle yürütülmesi burjuvazinin ortak hafızasında yer etmiş olaylardır.

Millet İttifakı'nın parlamenter rejim savunusu Erdoğan'ın başkan olduğu rejimin istibdad karakterine karşı hürriyet istemesinden değil bu rejimin düzen ve istikrar sağlayamamasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla sınıfsal bir bakış açısı ile Millet İttifakı'nın “parlamenter rejim” savunusunun ciddiye alınabilir bir demokratik öz taşımadığı rahatlıkla görülebilirdi. Kaldı ki böyle bir sınıfsal analiz yapılmasa dahi Millet İttifakı'nın parlamenter sisteme geçiş için gerçekçi bir yol haritası önermediği apaçık bir gerçektir. Bir rejim değişikliği mecliste Anayasa değişikliği yoluyla olabilirdi. Bunun için de en az 360 milletvekili gerekiyordu. Hiçbir anda Millet İttifakı'nın ana gündemi mecliste bu sayıya ulaşmak olmadı. Mecliste 360'a ulaşmak dışında alternatif bir yol da tabii ki önerilemezdi. Zira tek alternatif istibdadın koyduğu kuralları veri kabul etmeyen ve emekçi halkın fiili mücadelesi ve seferberliği üzerine yükselecek bir Kurucu Meclis olabilirdi. Millî mücadeleyi yöneten Büyük Millet Meclisi bir kurucu meclisti. Ancak o meclisin kurucu karakterini gündeme getirmek sermayenin kurulu “düzenini” tehlikeye düşüreceği için zinhar konuşulamazdı bile. Öyle olunca da parlamenter rejim vaadi bir niyet beyanından öte anlam taşımadı. Bu vadin gerçeğe dönüşmesinin tek yolu AKP ve

Erdoğan ile anlaşmak olacaktı.

Nitekim Erdoğan seçim kararı aldıktan sonra Kılıçdaroğlu ortak aday ilan edilirken yayınlanan 12 maddelik deklarasyonda daha önce esas ortak payda olduğu söylenen parlamenter sisteme geçiş büsbütün geçirilmişti. Dahası Cumhurbaşkanı adayının partisinden istifa etmeyeceği de kayda geçiriliyor ve Millet İttifakı “partisiz Cumhurbaşkanı” fikrinden de vazgeçiyordu. Biçimsel ve yüzeysel olarak bakıldığında burada devasa bir tutarsızlık vardır. Ancak meseleye sınıfsal perspektiften baktığımızda ortada bir tutarsızlık değil Batıcı-laik burjuvazinin sınıfsal çıkar ve öncelikleriyle tutarlı bir sonuç görülmektedir. Dolayısıyla burjuva basınında en muhalif olanlarda bile bu tutarsızlığın tartışma konusu olmaması anlaşılabilir bir durumdur. Öte yandan sosyalistlerin bu tutarsızlık karşısında başlarını başka tarafa çevirerek, olan biteni görmezden gelmeleri izaha muhtaçtır. Bunun izahını yazının son bölümünde yine sınıfsal bir analiz temelinde yapacağız.

Dış politika ve burjuvazinin sınıfsal çıkarları

Dış politikada da burjuvazinin kendi içinde bir çatallaşma görüyoruz. Batıcı-laik sermaye adı üstünde Batı emperyalizmi ile Türkiye kapitalizminin stratejik entegrasyonundan yanadır. Bu yönelişin sembolü Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne aday üyeliğidir. İslamcı sermaye ise genel olarak korumacı politikalara ihtiyaç duymaktadır. Gümrük Birliği TÜSİAD sermayesi için kârlıdır ama KOBİ'leri rekabetin dişlileri arasında ezer. Daha önce de söylediğimiz gibi Batıcı-laik sermaye zaten doğrudan yabancı sermaye ile ortaklıklar kurmuştur. İslamcı sermaye ise istediğinden, öylesini daha onurlu bulduğundan değil yabancı sermaye için cazip fırsatlar sunmadığı için “yerli ve milli” kalmıştır. Basitçe bir dışa kapalılık değildir bu. İslamcı sermaye yurtdışına sadece mal değil sermaye ihracı da (büyük oranda müteahhit sermayesi olarak) yapıyor. Ancak İslamcı sermayenin dünya pazarıyla entegrasyonunda ortağı yabancı sermaye olmaktan çok devlettir. Tabii ki AKP'nin başında olduğu devlet! Bir başka açıdan Batıcı-laik sermayenin de ufkunun sadece AB, ABD ve İngiltere ile sınırlı olmadığı açıktır. Koç'un Arçelik'i Güney Afrika'da yatırım yapmaktadır. Otokar Birleşik Arap Emirlikleri'nin en önemli silah tedarikçilerinden biridir. Ortadoğu pazarlarına bir düzeyde erişim sağlıyorsa biraz Rabiacılık¹⁷ pekâlâ Batıcı-laik sermaye için de kârlıdır. Ancak mesele Rabiacı dış politikanın İslamcı sermaye için yarattığı fırsatların çok daha büyük olmasıdır. Tosalı Holding'in Cezayir'deki demir-çelik yatırımları ya da Katar'la kurulan özel ilişkinin sonucunda oluşan silah pazarından önce Ethem Sancak'ın şimdi de yine Tosalı'nın almakta olduğu pay Batıcı-laik sermaye için son derece kısıktır. Kılıçdaroğlu SADAT örgütüne sadece şeriatçı olduğu için mi karşı çıkıyor? Yoksa Batıcı-laik sermayenin tekinsiz bulunduğu için girmeye cesaret edemediği Afrika pazarlarını İslamcı silah sanayii ve müteahhit sermayesine açması mıdır mesele? Bu sorular ciddiye alınarak tartışılmayı hak ediyor. Bu aşamada sadece şunu söyleyelim, Kılıçdaroğlu ve Millet İtti-

17 AKP'nin siyasi karakterini incelerken Rabiacılık kavramını kullanan Sungur Savran'ın ilgili makalesi için bkz. Sungur Savran, “Faşizm mi Rabiizm mi?”, *Devrimci Marksizm*, sayı 27, Yaz 2016. s. 19-69.

fakı için Siyasal İslamcılığın, kategorik bir sorun olmadığını, ittifaka dâhil edilen Gelecek'ten, Saadet'ten, Deva'dan biliyoruz. Demek ki bu meselenin de altında sınıfsal bir çıkar çatışması vardır.

Batıcı-laik burjuvazinin Erdoğan'ın Rusya ve Çin'le izlediği pragmatik dış politikaya da temelden bir itirazı yoktur. Rusya ile ilişkilerde Tuncay Özilhan'ın Anadolu Grubu'nun ne kadar önemli bir yer tuttuğu ortada. TÜSİAD kendini Çin'in "Kuşak-Yol Girişimi"nin paydaşlarından biri olarak lanse etmektedir ve bu projenin Türkiye'deki resmi muhatabıdır. Dolayısıyla Rusya ve Çin'le bu ticari fırsatları güvence altına alan bir miktar denge politikası Batıcı-laik sermaye için de istenen bir şeydir. Gelgelelim iş S-400 krizine vardığında, bu krizin sonucu olarak F-35 projesinin iptal edilmesiyle bu uçakların 188 parçasını Türkiye'de üreten şirketler milyarlarca dolarlık bir pazar kaybına uğramıştır. Bu sınıfsal çelişkinin yansımaları Kılıçdaroğlu ve Millet İttifakı'nın S-400'lere yönelik açık ve sert muhalefesinde görmek mümkündür. Yani TÜSİAD sermayesi AB ve Batı emperyalizmi ile entegrasyonu stratejik bir yöneliş olarak benimserken Türkiye sermayesinin başat gücü olarak dünya konjonktürünün getirdiği fırsatlardan da öncelikli olarak yararlanmak istemektedir. Rusya'da yatırımları olan çok sayıda TÜSİAD üyesi var. Bunlar içinde Ukrayna savaşının ardından başlayan yaptırımları Rusya'dan çıkmak isteyen Batılı firmaların yatırımlarını satın almak üzere bir fırsat olarak değerlendiren şirketlerin arasında Özyeğin'ler (FİBA), Tara'lar (Enka), Özilhan'lar (Anadolu Grubu), Zorlu'lar (Vestel) gibi önde gelen TÜSİAD üyeleri bulunuyor. Koç Holding de Arçelik, Beko ve Whirlpool markaları ile Rusya pazarında yeni yatırımlar yapmakta.

Yine bir başka örnek verelim. Son dönemde Türkiye'nin Azerbaycan'la kurduğu özel ilişki ve Orta Asya Türkî cumhuriyetlere yönelik izlenen aktif politika Turan ülküsüyle değil burjuvazinin topyekûn enerji iştahıyla desteklenmektedir. Ancak hiç şüphesiz ki Batıcı-laik burjuvazi bu doğrultudaki politikaların NATO ve AB ile ilişkileri zorlamayacak şekilde sürdürülmesinden yanadır. Örneğin Karabağ savaşında Ermeni diasporasının etkisiyle Avrupa ve ABD'de bir tepki ortaya çıksa da Türkiye'nin ve İsrail'in el ele eğitip donattığı Sovyet altyapısını silip NATO standartlarında formatladığı Azerbaycan ordusunun Kafkaslardaki başarısı Batıcı-laik burjuvazinin dış politika öncelikleriyle uyumludur. Öte yandan Azerbaycan'ın petrokimya devi SOCAR'ın Erdoğan'ın aracılığıyla Türkiye'de Koç Holding'in rafineri alanındaki tekeline son vermesi de bir çelişki kaynağıdır. Yine Türkmen gazının Azerbaycan ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya aktarılması projesi 1990'lı yıllarda Koç Holding'in kızıl elması olmuştur. Hâlâ da öyledir. Şimdi bu konuda Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan arasında yeni adımlar atılırken bu adımların İran nezdinde yaratacağı gerilimi de TÜSİAD'ın MÜSİAD kadar önemsemeyeceği hatta bu projeye öteden beri karşı çıkan Rusya ve İran'la kontrollü bir gerilimin Türkiye'yi Batı'ya ve bilhassa AB'ye yaklaştırmasından memnuniyet duyacağı da hesaba katılmalıdır.

Özetle burjuvazinin bir bütün olarak çıkarı yayılmacı dış siyasete yatkındır. "Yurtta sulh cihanda sulh" dönemi çoktan geride kalmıştır diyebiliriz. Ancak yayılmacı siyaset kimin himayesinde, kimlerle karşı karşıya gelinerek yürütülecek ve bu siyasetin getirilerinden aslan payını kim alacaktır? Bu ciddi bir kavganın konusudur. Aynı zamanda da bu durum Türkiye'deki siyasete dış güçlerin süre-

li müdahil olmasına alan açmaktadır. Batı emperyalizminin bu konuda güvenilir partneri Batıcı-laik burjuvazidir. Ve her ne olursa olsun NATO üyesi olan ve NATO sisteminin organik parçası olan Türk Silahlı Kuvvetleri'dir. İslamcı sermaye bu gerçekliği aşacak stratejik düzeyde alternatif bir dış politika çizgisi ortaya koyabilmiş değildir. Buna en çok yaklaştığı dönem Müslüman Kardeşler'in Mısır başta olmak üzere Arap devrimini çalmaya yeltendiği dönemdir. Aslında bu yönelişin de Batı'da İngiliz emperyalizmi gibi etkili bir güçten himaye gördüğü söylenebilir. Ancak yine de Türkiye'nin bu süreçte ABD ve İsrail'le taktik düzeyde de olsa çelişkiler yaşadığı açıktır. Müslüman Kardeşler'in gerilemesi Türkiye'nin İslam dünyasındaki politikasında Batı emperyalizminin çizdiği sınırları çok da zorlayamayacağına işaret eder. Türkçü Turancı motiflerle beslenen Azerbaycan politikası için de benzer bir gelişme beklenmelidir.

İlham Aliyev'in seçimin ikinci turunda Sinan Oğan'ın Erdoğan'ın yanına geçmesinde etkili olduğu bir sır değil. Sinan Oğan'ın iktidar saflarına geçmesine en büyük tepkinin Ümit Özdağ'dan değil de Devlet Bahçeli'den gelmiş olması manidardır. Sinan Oğan'ı açıktan destekleyen Aliyev'in, Şuşa'da okul açtırmak isteyen MHP'ye izin vermemiş olması semboliktir. Her zaman hatırd tutulmalıdır. İsrail Türkiye'deki Arap ve İran düşmanı bir ülkücülüğü her daim desteklemiş, el üstünde tutmuştur. Sinan Oğan'ın en yüksek oy aldığı seçim bölgesinin memleketi Iğdır olması kimse için sürpriz değildir. Ama Iğdır'ın ardından en yüksek oy oranına İsrail'de ulaşmış olması da bizim için sürpriz olmamıştır. Türkiye'nin Azerbaycan politikasında İsrail ile paralelliğin artması İran ve Rusya ile ise daha gerilimli bir sürece girilmesi beklenmelidir. Gelişmeler bu öngörü doğrultusunda olursa bölgedeki enerji ve silah sanayii ihalelerinde Aliyev'in de epey muhabbeti olduğu Mehmet Cengiz gibi istibdadın oligarklarının yanında TÜSİAD sermayesinin unsurlarını da daha sık göreceğiz demektir.

Burjuvazinin ortak ideolojisi olarak militarizm

Seçim sürecinde siyaset alanını kaplayan bir başka ideolojik eksen de militarizm etrafında oluşmuştur. Militarizm adeta sermayenin ortak ideolojisi haline gelmiştir. Erdoğan'ın en önemli seçim propaganda konusu Türkiye'nin silah sanayiindeki ürünleri ve projeleri olmuştur. Millet İttifakı buna karşıt bir ideolojik tutum almamış, tam tersine militarizm yapma görevini MHP kökenli Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş'a verip kendisine mitinglerde SİHA'ları öven, silah sanayiini ve askeri harcamaları sürdürme vaadinde bulunan konuşmalar yaptırmışlardır. Kılıçdaroğlu mevcut iktidarı militarizm dolayısıyla eleştirmemiştir. Militarist kampanyadan Batıcı-laik sermayenin yeterince pay alamaması yüzünden rahatsızdır. Eleştirisini de Erdoğan'ın damadı olan Bayraktar'lara işaret ederek silah sanayiinde rekabeti sağlamak istediklerini söyleyerek yapmıştır.

Dış politikaya da yön veren Türkiye'nin enerji bağımlılığı sermaye için bütünsel bir stratejik sorundur. En önemli üretim girdisinin dövizle alınması kronik cari açık

problemine neden olmakta, cari açık kur istikrarının sağlanmasını engellemekte, bu da Türkiye’de üretim yapan sermayeler için stratejik bir sorun olmaktadır. Enflasyon ve kur artışı ile emek gücü ucuzlarken enerji pahalılaşmaktadır. Dolayısıyla gerek Batıcı-laik sermaye gerekse de İslamcı sermaye Türkiye devletinin hemen sınırları etrafındaki enerji havzalarına nüfuz etmesini istemektedir. Bu konuda Türkiye burjuvazisinin en temel dayanak noktası ve gücü NATO’nun ikinci büyük kara ordusuna sahip olan silahlı kuvvetleridir. Neticede bir bütün olarak sermayenin çıkarları açısından bakıldığında meşhur uluslararası para babası Georges Soros’un “Türkiye’nin en önemli ihraç malı ordusudur” veciz sözü geçerliliğini koruyor gözükmemektedir. Ancak Türkiye’nin askeri gücü büyüktür ama tek başına belirleyici olmaya yeterli bir nitel ve nicel düzeye de sahip değildir. Kaldı ki nüfuz edilecek yerlerde hâlihazırda nüfuz sahibi olan güçler vardır. Buralarda Türkiye devletinin kendi öz gücüyle nüfuz sahibi olması mümkün değildir.

Yani yine mesele enerji fetihlerinin kimin himayesinde kimlerle karşı karşıya gelerek gerçekleştirileceğidir. Millet İttifakı ile Cumhur İttifakı arasında Batı emperyalizminin himayesinde hareket etmek konusunda bir ayrılık yoktur. Millet İttifakı bilhassa Akdeniz’de Avrupa Birliği (Yunanistan, Kıbrıs Cumhuriyeti, Fransa ve Almanya) ve ABD ile gerilim yaratan hamlelere son derece eleştirel yaklaşırken, Cumhur İttifakı daha ziyade İngiliz emperyalizminin Avrupa Birliği güçleri ile rekabet içinde kendine alan açmaya çalıştığı Libya, Kafkasya, İdlib gibi bölgelerde oldukça atak bir tutum sergiliyor.

Peki İslamcı sermaye neden Hristiyan İngiltere’yi Hristiyan Birliği Avrupa’ya tercih etsin? Bu sorunun cevabı Londra’yı Körfez parası için bir İslami finans cennetine dönüştüren, Ortadoğu’da Müslüman Kardeşler’i prestijini ve gücünü yitirinceye kadar bir enstrüman olarak kullanmaktan çekinmeyen İngiliz emperyalist dış politikasında bulunabilir. İngiliz emperyalizminin bu özgün ve pragmatik dış politikası Türkiye’de “yerli ve milli” etiketiyle pazarlanan silah sanayii için NATO içinde kritik bir dayanak noktası bulmasına ve himaye görmesine de yaramaktadır. Milli Muharip Uçak projesi başta olmak üzere “yerli ve milli” silah sanayii içinde İngiliz sermayesinin ortaklığı hatta doğrudan İngiliz devletinin varlığı gözlerden kaçırılan bir gerçekliktir. Türkiye’nin silah sanayii ihracatı 2018-2022 yılları arasında yüzde 69 oranında artarak çok hızlı bir yükselişe geçmiştir. Bu ihracatta en büyük payı sırasıyla Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman almaktadır. Türkiye ayrıca Ukrayna savaşı ile silah harcamalarını arttıran NATO üyesi Doğu Avrupa ülkelerinin pazarına da girmektedir. Hindistan da dünyanın en çok silahlanan ülkesi olarak silah sanayiinin ağzını sulandıran bir piyasadır. “Yerli milli” edebiyatı iç kamuoyuna yöneliktir, dışarıda haliyle hükmü yoktur. Tüm bu pazarlara giriş için İngiliz emperyalizminin himayesinin kritik olduğu açıktır.¹⁸

Tüm bunlara 15 Temmuz’dan sonra adım adım şekillenen yarı-askeri rejimin desteklediği siyasi atmosferin de eklenmesiyle, militarizm siyasetin merkezine yerleşmiştir. Militarizm Cumhur İttifakı’nın propagandasının ana unsuru olmuş-

¹⁸Türkiye’de silah sanayiinin İngiliz emperyalizmi ile kurduğu özel ilişkiye *Gerçek Gazetesi*’nin Şubat 2023 tarihli 161. sayısında “Yerli ve English” başlıklı yazıda değinmiştik. <https://gercekgazetesi1.net/politika/yerli-ve-english>.

tur. Ama Millet İttifakı da hem temsil ettiği sermaye fraksiyonlarının çıkarı öyle gerektirdiği için hem de militarist propagandanın kitleler üzerindeki etkisini gördüğü için bu hatta dâhil olmuştur. Cumhuriyet İttifakı'ndan gelen “bunlar SİHA projelerini durduracak” türü suçlamalara Kılıçdaroğlu'nun ben de sizin kadar militaristim türündeki cevapları pek ikna edici olmayınca, üstüne Erdoğan damadı Selçuk Bayraktar'ı Kılıçdaroğlu ile polemige sokarak üste çıkınca, bu konu için Millet İttifakı saflarında milliyetçiliğinden sual olunmayacağını düşündükleri eski MHP'li Mansur Yavaş memur edilmiştir. Kılıçdaroğlu seçimi kazanmış olsa Mansur Yavaş savunma sanayii ile görevli Cumhurbaşkanı Yardımcılığı görevini üstlenecekti ve muhtemelen önceki dönemde Altay tankı ihalesini Ethem Sancak'a, Milgem Projesi'ni Kalkavan'a kaptıran Koç Holding geleceğe dair daha umutlu olacaktı.

Göçmen karşıtlığı

Seçim sürecinin bir diğer popüler başlığı göçmen karşıtlığıdır. Bu tema esas olarak Cumhurbaşkanlığı seçiminin üçüncü aday olan Sinan Oğan etrafında ve Avrupa tipi göçmen karşıtlığına dayalı faşist siyaseti Türkiye'ye ithal etmeye çalışan Ümit Özdağ'ın Zafer Partisi tarafından işlenmiştir. Göçmen karşıtlığının arkasında yatan sınıfsal çıkar, burjuvazinin, ekonomik krizin emekçi halkta yarattığı öfke ve gerilimi çarpıtıp yozlaştırarak, kendi üzerinden alıp göçmen kitleler üzerine yönlendirmesinde yatmaktadır. Hiç şüphesiz ki kısa süre içinde milyonlarca göçmenin bir ülkeye gelip yerleşmesi ve sosyal hayata dâhil olması dünyanın her yerinde bir toplumsal gerilim yaratacaktır. Bu gerilimden faydalanmaya en uygun siyasal akım da dünyanın her yerinde faşist ve proto-faşist hareketlerdir. Türkiye'de de öyle olmuştur. Seçim sürecinin karşımıza çıkarttığı özel durum ise Cumhurbaşkanlığı oylamasının ikinci tura kalmasının ardından göçmen karşıtlığının Millet İttifakı'nın propagandasının merkezine yerleşmesidir. Bu durumun Sinan Oğan'ın aldığı yüzde 5'lik oya talip olmak gibi basit bir açıklaması vardır. Ama tabii ki mesele bununla sınırlı değildir. Bu konunun da sınıfsal çıkarlar temelinde ele alınması gerekir.

Türkiye'de burjuvazi Suriyelilerin yanı sıra Afganistan, Pakistan, Bangladeş, Orta Asya ülkeleri vb. ülkelerden gelen göçmenlerden ucuz işgücü olarak yararlanmakta, ayrıca göçmen emek arzının artması yerli işçilerin ücretlerini de basılamaktadır. Bu, burjuvazinin genel olarak göçmenlerden sağladığı faydayı bize gösterir. Öte yandan siyasette göçmen düşmanlığının karşısında konumlanıyormuş gibi gözükse Cumhuriyet İttifakı'nın pozisyonu “ensar” söylemiyle farklılaşmaktadır. Erdoğan ve AKP'nin sarıldığı İslami “ensar” söylemi de baştan aşağı sınıfsaldır. Göçmen emeği kullanımında küçük ve orta ölçekli işletmeler ile inşaat ve hizmet sektörü öne çıkmaktadır. Göçmenlerin çalıştığı sektörlerde bakıldığında hazır giyim (yüzde 31,1), ticaret ve konaklama (yüzde 17,7), diğer imalat (yüzde 17,1), inşaat (yüzde 13,2), tarım (yüzde 7,8)¹⁹ göçmen emeği kullanmaktadır. Bu sektörlerin içinde özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler daha ağırlıklı şekilde göçmen istihdam etmektedir. Zira göçmen emeği büyük oranda kayıt dışıdır. Bu anlamda

¹⁹ Mahmut Hamsici, “Türkiye'deki Suriyeliler hakkında güncel bilgiler neler?”, *BBC News Türkçe*, 26 Ağustos 2021 (çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58329307>.

İslami burjuvazi açısından AKP’li Yasin Aktay’ın “Suriyeliler giderse ülke ekonomisi çöker” ifadesi çarpıcıdır.²⁰ Ancak mesele göçmen emeği ile de sınırlı değildir. Suriyeli göçmenler içinde hatırı sayılır sayıda küçük sermaye sahibi kişi de vardır; bunlar Gaziantep başta olmak üzere, birçok ilde şirket ortaklıkları kurmuştur. Bu şekilde kurulan şirket sayısı 1000’e yakındır.²¹ Göçmenlerden fayda sağlayan bir diğer kesim, artan kira ve konut fiyatlarından yüksek gelirler elde eden gayrimenkul sahipleri olmuştur. Bunlar içinde de göçmenlerin ağırlıklı şekilde yerleştiği ve görel olarak konut talebinde daha yüksek oranda bir artışın görüldüğü sınır illerinin rantiyeye kesimi öne çıkmaktadır.

Göçmenlerin sadece savaştan kaçan yoksul biçare insanlardan oluşmadığını vurgulamalıyız. 500 bin dolar mevduat tutana, aynı tutarda devlet tahvili alana, 400 bin dolarlık taşınmaz satın alanlara vatandaşlık verilmesi uygulaması ile en az 26 bin kişi T.C. vatandaşlığına geçmiştir. Bu şekilde vatandaşlık satılarak elde edilen gelir 7,5 milyar dolar olmuştur.²² Vatandaşlık satmanın döviz darlığı yaşayan istibdad rejiminin finansmanında önemli bir kalem olduğu bu rakamlardan da görülüyor. Tüm bu olgular Cumhur İttifakı’nın dayandığı sermaye ve mülk sahibi sınıflar fraksiyonunun göçmen dostluğunun sınıfsal temellerine dair açık ipuçları vermektedir.

Göçmen emeğini nispeten az kullanan TÜSİAD sermayesi göçmen emek arzının işçi sınıfı arasında yarattığı rekabetten dolayı olarak yarar sağlamaktadır. Bu sermaye fraksiyonu, ekonomik kriz ve hayat pahalılığının sınıf çelişkilerini arttırdığı bir ortamda işçi sınıfı içinde göçmen düşmanlığının yayılmasından, sınıfsal öfkenin çarpıtılarak yön değiştirmesinden ise doğrudan ve stratejik bir çıkar elde etmektedir. Cumhur İttifakı’nın göçmen sorunu ile ilgili “Suriye’de toplu konut yapıyoruz gönüllü olarak göndereceğiz” söylemine karşılık Ümit Özdağ’ın faşist göçmen karşıtlığının kolaylıkla Millet İttifakı’nın ana siyaseti haline gelebilmesinin temelinde TÜSİAD sermayesinin sınıfsal çıkarlarının bu özgünlüğü yatmaktadır.

Son olarak sosyalist solun bu konudaki utanç verici suskunluğunu da açıklamak gerekir. Göçmenlere yönelik sol liberal çevrelerde görülen türde AB fonlarıyla şişirilmiş “kardeşlik” balonu düzen siyasetinin basıncı altında derhal patlayıvermiştir. Göçmen karşıtlığı solun seslendiği esas toplumsal kesim olan modern küçük burjuvazinin bencilliği ile kolaylıkla örtüşmüştür. Modern küçük burjuvazinin göçmenlerle sınıfsal ilişkisine baktığımızda ne göçmenlerden kira geliri elde ettiklerini ne de göçmen emeği sömürdüklerini görürüz. En fazla evinde çalıştırdığı Orta Asyalı çocuk bakıcısı ile ekonomik bir ilişki içine girmektedirler ve hizmetçi artan dolar kuru dolayısıyla zam istediğinde de bu grubun göçmenlere karşı empatisi değil düşmanlık duyguları körüklenmektedir. Göçmen karşıtlığı hiç şüphesiz ki işçi sınıfı içinde de son derece yaygındır. Ancak işçi sınıfının nesnel çıkarları göçmen karşıtlığında değil göçmenlerle sınıfsal bir birlik içinde burjuvaziyle savaşmaktadır. Bur-

20 *Cumhuriyet*, “Erdoğan’ın Danışmanı Aktay: Suriyeliler Giderse Ülke Ekonomisi Çöker”, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/erdoganin-danismani-aktay-suriyeliler-giderse-ulke-ekonomisi-coker-1855405>.

21 *Yeni Şafak*, “Göçle Gelen Ekonomi”, <https://www.yenisafak.com/ekonomi/gocle-gelen-ekonomi-2991973>.

22 Nedim Türkmen, “Satılan Vatandaşlık Sayısı: 25.969”, *Sözcü*, 16 Mayıs 2022. <https://www.sozcu.com.tr/2022/yazarlar/nedim-turkmen/satilan-vatandaslik-sayisi-25-969-7136848>.

juvazinin hâkim sınıf olarak kültüre, ideolojiye ve tüm düşünsel hayata hâkim olduğu bir toplumda kitlelerin nesnel çıkarlarının farkında olmayışının özel bir haber değeri yoktur. Dolayısıyla tarihimizde emperyalist savaşlarda kitlelerin şovenizmin etkisine kapılması sosyalistlerin emperyalist savaşa karşı çıkmasını engellemediyse, göçmen karşıtlığına karşı tepkisiz kalmak da kabul edilemez.

Kaldı ki işçi sınıfı şovenizmin etkisi altında olsa da sınıf mücadelesi göçmen ve yerli işçiyi sermayenin karşısında bir araya getirecek bir nesnel dinamik içerir. Bunun pek çok örneği de yaşanmıştır. Bizzat yaşadığımız örnek Çerkezköy'deki Adkotürk grevinde şirketin ortağı olan Suriyeli patrona karşı Suriyeli işçilerin grevden yana olması, işçilerin bu işçileri greve katmak gibi bir gündeminin oluşmasıdır. Sonuçta bu grev bir göçmen – yerli işçi kucaklaşmasına sahne olmadı. Ama böyle bir dinamik vardı.²³ Bir yandan Suriyeli patronun işçi düşmanlığı göçmen karşıtı duyguları besliyor, diğer yandan işçiler DİP'in göçmen işçileri greve çağıran ve kardeşlik çağrısı yapan ajitasyonunu coşkuyla alkışlıyor ve destekliyordu. Böyle bir dinamiği Batıcı-laik burjuvazinin arkasına geçmiş bir siyasi konumlanış içinde ve modern küçük burjuvazinin bencillik batağına saplanmış gündelik hayatı içinde gözlemlemek mümkün değildir. Avrupa Birliği'nin sosyal demokrat ve Yeşil partilerinden ithal edilen kimlikçi post-modern, post-leninist (Almanya'da Die Linke, Fransa'da NPA, Yunanistan'da Syriza vb.) “kardeşlik” teması bu yüzden kolaylıkla buhar olup uçmuştur. İşçi sınıfını şovenizmin etkisinden kurtarmanın tek yolunun proleter sınıf siyaseti olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Kürt sorunu

Kürt sorunu seçim sürecinin en önemli başlıklarından bir diğeridir. Ancak seçim dönemi boyunca bu sorunun çözümüne yönelik politikaların tartışılmasından ziyade Kürt siyasi hareketinin PKK üzerinden şeytanlaştırıldığı, HDP'li belediyelere atanan hukuksuz kayyımların eleştirilmesinin dahi terörle işbirliği olarak yaftalandığı bir süreç yaşanmıştır. Bu süreçte elbette ki şovenizm silahını esas kullanan taraf Cumhur İttifakı oldu. HDP'nin Kılıçdaroğlu'nu desteklemesi, hatta PKK liderlerinden de bu doğrultuda yapılan değerlendirmelerin basına yansımaları Cumhur İttifakı'nın ana propaganda malzemesi haline geldi.

Millet İttifakı ise bu şovenizm salvosuna Kürt sorununa dair çözüm önerileriyle mukabele etmedi. Şovenizm kartını eline almaya çalıştı. Erdoğan'ın kökeni Kürt Hizbullahına dayanan Hüda-Par'ı ittifaka katmasını koz olarak kullanmaya çalıştı. Erdoğan'ın yürüttüğü açılım süreçlerini, Habur'da kurulan mahkemeleri, Şivan Perver'in konserlerini, “megri megri”leri, 2019 yerel seçimlerinde, İstanbul seçimi tekrarlanırken Abdullah Öcalan'dan Kürtleri tarafsız kalmaya çağıran mektup alınmasını, Osman Öcalan'ın TRT'ye çıkartılmasını vs. hatırlattı durdu. Bunlar siyaset-

²³ Bu dinamiğin var olduğunu biz kendi deneyimimizden gayet iyi biliyoruz. Grevin bir aşamasında işçilerle birlikte Arap işçileri greve çağıran bir Arapça pankart hazırlanması da kararlaştırılmıştı. Bizim bu doğrultuda grev alanında yaptığımız konuşmanın video kaydı da göçmen karşıtlığının işçi sınıfı için aşılabilir olmadığını göstermektedir. Bkz. *Gerçek Gazetesi* Youtube kanalı (çevrimiçi), https://www.youtube.com/watch?v=-_Ki0Ty3i0.

teki şovenizm dozunun daha da artmasından başka bir sonuç doğurmadı. HDP'nin desteği, PKK liderlerinin açıkladığı siyasi pozisyon ortadaydı. O kadar ki Erdoğan bir aşamada partisinin bu doğrultuda hazırladığı propaganda videosunun “montaj” olduğunu itiraf etti. Ama bu itiraf şovenizm etkisi altındaki kitlelerin tercihlerinde bir etki uyandırmadı. Zira PKK liderlerinin seçimde Erdoğan'ın yenilmesi gerektiğini söyleyerek Kılıçdaroğlu'na destek veren demeçleri gerçektir. Doğrudan PKK yayın organları tarafından yayınlanmıştır.

Öte yandan esas ilginç olan Kürt sorununun esas muhatabı konumunda olan HDP'nin Kürt sorununun gündeme taşınmasından imtina etmesi oldu. HDP, artan şovenizmin Kürt oylarını kendi üzerinde konsolide edeceğini düşünüyordu. Bu şekilde yeni dönemde de meclisin en çok sandalyeye sahip olan üçüncü? partisi olacağı hemen hemen kesindi. Ancak siyasi iktidar alternatifleri arasındaki şovenistlerden “daha az şovenist” olarak gördüğü tarafı destekledi. Ya da daha doğru bir ifade şu olabilir: Siyasi çizgisi şovenist olsa dahi Kürt sorununda kendisini muhatap almaya daha yakın gördüğü tarafın kazanması için çalıştı. Buna o kadar önem atfedildi ki seçim adeta bir şovenizm yarışına döndüğünde bile sırf Millet İttifakı bu yarış önde bitirsin diye bu cenahtan yükselen ırkçı salvolara, Kürt hareketinin kriminalize edilmesine yol verildi. Seçimin en popüler sorusu olan “PKK terör örgütü mü değil mi?” sorusuna ilişkin Kılıçdaroğlu sadece terörist demekle kalmadı Kandil'i dümdüz edeceğiz diye şov yapmaya bile kalktı. HDP tarafı bunlar olurken “duymamış olayım” tavrına büründü. Bu “duymamış olayım” tavrı Ümit Özdağ ile HDP'li belediyelere kayyım atanmasının yöntemleri üzerine bir protokol imzalanmasında bile devam etti. Protokolde yargı kararına atıfta bulunulmasını hafifletici sebep gösterenlere ise diyecek bir şey bulamıyoruz.

Kürt sorunu etrafında oluşan bu siyasi tablo da sınıfsal temelde açıklanmalıdır. Bunun için de analizin merkezine Türkiye burjuvazisinin sömürgeci çıkarlarını koymak gerekmektedir. Bu çıkarlar Kürt coğrafyasının sadece Türkiye sınırları içinde kalan kısmını değil bilhassa önemli enerji havzalarını bulunduran Irak'ın Kuzeyi'ni (Başûr) bir ölçüde de Suriye'nin kuzeyini (Rojava) ilgilendirmektedir. Bu bölgelerde nüfuz sahibi olmak, enerjiye ulaşmak, doğrudan fethetmek şeklinde olmasa da bir şekilde yerel para ile alınıp satılacak şekilde Türkiye ekonomisine entegre etmek (bir tür KKTC modeli) burjuvazinin ortak çıkarı olarak öne çıkmaktadır. Burjuvazi bu ortak çıkarlar konusunda büyük ölçüde netleşmiştir. Ayrışma noktası yöntemde ve bu çıkarların gerçekleştirilmesi için kurulacak ittifaklardadır. Bu konuda 15 Temmuz'dan sonra kurulan yarı-askeri rejimle birlikte Cumhuriyet İttifakı'nın Kürt sorununa dair politikasında ne AKP Genel Merkezi'nin hatta ne de Beştepe'nin doğrudan hâkim olamadığı, belirleyici kararların iktidarın askeri kanadında (Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve MİT) alındığını hatırlamak gerekir. Dolayısıyla Cumhuriyet İttifakı'nın Kürt sorununda Kürt hareketinin HDP'nin temsil ettiği geleneğinin en geniş anlamda askeri ve siyasi tasfiyesini/bastırılmasını temel alması normaldir.

Ancak burada şunu da eklemeliyiz. Geçmişte de ordu saflarında genel kabul gören bu çizgi ideolojik planda Kürtlerin dilini, kültürünü, kimliğini de reddeden bir ideolojik arka plana sahipti. Kürt hareketi nezdinde bu yöneliş “inkâr ve imha politikası” olarak adlandırılmaktaydı. Bu ideoloji “çakıl taşı vermeyiz” diyen bir söy-

lemle ve Kemalist “yurtta sulh cihanda sulh” şiarıyla örtüşüyordu. Öte yandan bu yaklaşım Turgut Özal’ın Irak savaşını fırsat bilerek emperyalist saldırganlığa dâhil olarak Irak Kürtlerini himaye etmeyi önüne koyan, Tansu Çiller’in BASK modelini tartışmalıyız diyerek dâhil olduğu ikinci cumhuriyetçi projeyi ulusal güvenlik tehdidi olarak algılamaktaydı. Gelgelelim askerlerin ulusal güvenlik algısı ile Türkiye burjuvazisinin sınırların ötesine taşan sömürgeci çıkarları arasında hep bir çelişki oldu. Bu çelişkinin büyük oranda aşıldığı bir dönemdeyiz. “İnkâr ve imha” politikasının “inkâr” unsuru çoktan düşmüştür. En uç noktada MHP’nin dahi bu çıkarlara göre ideolojisinde nasıl bir yeniden düzenlemeye gittiği apaçık görülmektedir.

HDP’nin dayandığı Kürt siyasi geleneğine karşı Barzani ile işbirliği politikası taktik düzeyden stratejik seviyeye yükselmiş durumdadır. Bu işbirliğinin Türkiye içindeki yansıması Kürt toprak ağaları, korucu aşiretleri ile daha yakın ilişkiler, Kürt hareketi içindeki siyasal İslamcı kanadı HDP’den ayırmaya yönelik bir havuç-sopa politikası (örneğin Ayhan Bilgen ve Altan Tan çizgisinin kurduğu SES partisinde gördüğümüz) ve son olarak Hüda-Par’ın önce Cumhuriyet İttifakı’na ardından meclise taşınmasıdır. Bu yöneliş Cumhuriyet İttifakı’nın Kürt siyasetinin inkârının ötesine geçerek apaçık ve kendine özgü bir Kürt siyaseti izlemesidir. Bu siyasetin sınıfsal dayanağı ise büyük oranda İslamcı sermaye ile geçişkenliği olan Kürt burjuvazisi, aşiret reisleri ve toprak ağalarıdır. Bu siyasi çizgi PKK’nin askeri ve siyasi imhasını, buna paralel olarak da HDP’nin siyasi denklemden dışlanmasını, bu mümkün olmuyorsa HDP’nin kilit bir rol elde etmesinin önlenmesini, yerel yönetim düzeyinde mevzi elde etmesine müsaade edilmemesini öngörmektedir. Bu çizgi siyasi iktidarın sivil kanadına bırakılmamakta, doğrudan MSB ve MİT bünyesinde sürdürülmektedir. HDP’li belediyelere kayyım atanması, Demirtaş’ın içerde tutulması, HDP kadrolarının sürekli tutuklanması nihayet HDP’nin kapatılma davası bu siyasetin fiili tezahürleridir.

Bu siyasetin karşısında Millet İttifakı’nın Batıcı-laik burjuvazinin çıkarlarına dayanan Kürt siyaseti vardır. Batıcı-laik burjuvazi ABD ve Avrupa Birliği’nin himayesinde bir açılım sürecini stratejik çıkarlarına daha uygun bulmaktadır. Bu yönüyle aslında HDP’yi ve onun dayandığı siyaseti bir partner olarak görmeye yatkın olduğu söylenebilir. Bu çizginin zayıf halkası İyi Parti’dir. İyi Parti’nin faşist kökenleri dolayısıyla ilkesel olarak bu çizgiye karşı olması beklenmektedir. Ama öyle değildir. Sadece MHP’den gelen salvoları karşı bu politikayı savunmamaktadır. Yoksa İyi Parti Anayasa tartışmaları dâhil olmak üzere HDP ile masaya defalarca oturmuştur. Ayrıca 2019 yerel seçimlerinde İyi Parti ile HDP’yi fiili ve gayri resmi bir ittifak içinde tutmanın ilk denemesi de yapılmış ve başarılı olmuştur. Gelgelelim siyasette şovenizmin dozu arttıkça İyi Parti önce savunma pozisyonuna çekilmiş, bu da yetmeyince HDP karşıtı bir söylemi iyice yükseltmiştir.

Daha sonra CHP’nin de şovenizm kampanyasına katıldığını gördük. Bir aşamada Millet İttifakı’nda Kürt siyasetinin meşruiyetinden bahseden ve Kürt halkının taleplerine liberal ve burjuva bir pencereden de olsa yanıt üreten Deva Partisi, kısmen de Gelecek ve Saadet Partisi kalmıştır. Millet İttifakı’nın bilhassa Cumhurbaşkanlığı seçiminde yüzde 50+1’i bulmak için HDP’nin yüzde 10’a ulaşan ve Kürt oylarına dayanan desteğini almasının ne kadar önemli olduğu açıktır. Buna rağmen Millet İttifakı’nın seçim dönemi boyunca bırakın Kürt sorununa dair bir politika

geliştirmeyi (Millet İttifakı'nın ortak mutabakat metninde Kürt sorununun adı dahi geçmemektedir), Kürt hareketinin şeytanlaştırılmasında ve şovenizmde Cumhuriyet İttifakı ile yarışa girmesindeki çelişki izaha muhtaçtır. Bu izahı yapmaya giriştiğimizde karşımıza Kürt hareketinin büyük trajedisi çıkmaktadır.

O trajedi şudur. Uzun bir dönem boyunca Kürt hareketi, Kürt sorununun çözümünde ABD, AB ve NATO'nun merkezinde durduğu emperyalist güçleri çözümün aktörü, daha da kötüsü Kürt halkının müttefiki olarak görmüştür. Bu gerici ve aymaz siyaset koşulların gereği ile, taktik yapıyoruz denerek gerekçelendirilmiş, zaman içinde bu ideolojik ve politik olarak Batı emperyalizminin savunulmasına kadar varabilmiştir. Kürt halkı için emperyalizmin himayesinin sadece diğer halklara karşı bir suç işlemek anlamına gelmediğini, aynı zamanda doğrudan Kürt halkının aleyhinde sonuçlar doğuracağını hep savunduk.²⁴ Bugün bu durumun açık bir sonucu ile karşı karşıyayız. Kürt hareketi emperyalizmin himayesine girdikçe Batıcı-laik burjuvazi Kürt siyasetinin desteğini almak için rüşveti kelam etmeye bile tenezzül etmez olmuş, ABD ve AB'nin aracılığının, Kürt siyasetini kendine yedeklemeye yeteceğini düşünmüştür. Ne acı ki yaşanan tam da bu olmuştur. Kürt hareketi Millet İttifakı şovenizm düzeyini ne kadar arttırırsa arttırсын bir şekilde iktidar olursa ABD ve AB'nin aracılığı ile benimle masaya oturacaktır diye düşünmüştür. Bu aymazlık tüm seçim sürecine Kürt sorununun neredeyse dillendirilmediği bir oto sansür halinin damgasını vurmasına yol açmıştır.

Milliyetçi oylar mı? Faşist tehlike mi?

Seçimlerle ilgili en yaygın yorumlardan biri bu seçimde esas kazananın milliyetçilik olduğuydu. Gerçekten de MHP (5,4 milyon-%10), İyi Parti (5,2 milyon-%9,7), Zafer Partisi (1,2 milyon-%2,23), BBP (530 bin-%1) toplamda 12,6 milyon oya ve yüzde 23,2'lik bir oy oranına ulaştı. Bu oranlar içinde MHP'nin yüzde 10'unun oldukça şaibeli olduğunu mutlaka belirtmeliyiz. Yine de toplam oy oranı MHP geleneğinin tüm partileriyle tarihsel olarak ulaştığı en büyük oy oranı. Ancak mesele sadece bu partilerin aldıkları oylar da değil. MHP geleneğinden gelen partilerin şovenist söylemi seçimin iki kampının başını çeken AKP ve CHP'de de belirleyici oldu. Bu durumu görmek zor değildi. Zaten bu doğrultuda da çok sayıda yazı yazıldı, yorum yapıldı. Ancak bu yorumlar baştan büyük bir hata ile maluldü. Teşhis yanlış yapıldı. Eğer konu milliyetçilik ve milliyetçi partiler olsaydı yüzde 23,2'den değil seçim süreci boyunca milliyetçilik yarışına giren Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının toplam yüzde 90'lara yaklaşan oy oranlarından bahsetmemiz gerekirdi. Mesele MHP kökenli 4 partinin aldığı oy oranı ve üçüncü Cumhurbaşkanı aday olarak yüzde 5 oy alan yine MHP kökenli Sinan Oğan'ın kilit bir siyasi konum elde etmesidir.

Eğer konu MHP kökenli partiler ve şahsiyetler ise o halde konuşulması gereken milliyetçilik değil faşizmdir. MHP tüm diğer partilerin faşist atasıdır. Diğer partiler

²⁴ Bu konudaki siyasetimizi ifade eden Devrimci İşçi Partisi 5. Kongresi'nin "Kürt Hareketinin Tarihsel Gerilemesi ve Proleter, Anti-Emperyalist ve Enternasyonalist Bir Siyasetin Gereklere" başlıklı karar okunabilir. Bkz. <https://gercekgazetesi1.net/dip-bildirileri/kurt-hareketinin-tarihsel-gerilemesi-ve-proleter-anti-emperyalist-enternasyonalist>.

faşist kökenlerini “Ülkücülük” referansı ile savunmaktadır. Bu partilerin geçmişten bu yana paramiliter örgütlere sahip MHP ve BBP haricinde tam anlamıyla faşist olarak nitelenmesi tartışmalı ise de, tartışmasız birer faşist harekete doğru dönüşüm geçirmeleri an meselesidir. Her hâlükârda, “milliyetçi” sıfatı ile işçi düşmanı ve katili olan, işçi sınıfına ve ilerici hareketlere karşı NATO kontrgerillasının organik unsuru olmuş faşist hareketin normalleştirilmesi son derece yanlıştır. Bu konuda ne yazık ki sosyalist hareket yakın dönemde kötü sınav vermiş, büyük bir ihtiyatsızlık hatta aymazlık örneği göstermiştir. Bu aymazlığın kökü 1997’de Alparslan Türkeş’in ölümünün ardından MHP’nin başına geçen Devlet Bahçeli’nin “beyaz çorap yasaklama” gibi imaj çalışmalarını, “ülküçüleri sokaktan çekme” gibi meşrulaştırma hamlelerini solda da önemli bir kesimin ciddiye almasıdır. Bu şekilde ihtiyatsız bir yaklaşıma sürüklenmesidir. 1999’da MHP yüzde 18’lik bir oy oranıyla kendi tarihsel rekorunu kırarken solda “koşullar değişti MHP de değişti, ehlileşti, merkeze yaklaştı” türünden değerlendirmeler faşizme karşı uyanıklığı körelten bir rol oynamıştır.²⁵ Takip eden yıllarda üniversitelerde faşist grupların satırlı saldırıları, sokaklarda meydanlarda Kürtlere, solculara yönelik linç girişimleri yaygın şekilde yaşanmıştır.

Solun ihtiyatsızlığının aymazlığa dönüşmesi 2000’li yıllarda AKP’nin karşısında CHP ve MHP’nin muhalefet saflarında bir ittifak kurmasıyla gerçekleşmiştir. Özellikle 2010 Anayasa değişikliği referandumunda CHP-MHP birlikte hayır cephesinin merkezi gücünü oluşturmuştur. Liberal sol “yetmez ama evet”, BDP’de temsil edilen Kürt hareketi ve Devrimci İşçi Partisi’nin de aralarında bulunduğu sosyalistler boykot tutumunu benimsemişti. Sosyalistlerin hatırı sayılır bir kesimi ise hayır cephesinde yer aldı. Sosyalistlerin referandumda MHP ile aynı oyu kullanması elbette ki MHP ile bir ittifak anlamına gelmezdi. Ancak referandumun ardından yüzde 42 oranında hayır oyu çıkmıştı ve sosyalistler içinde yüzde 42’yi AKP’ye karşı mücadelede ilerici bir dayanak noktası olarak kabul eden yaygın bir görüş ortaya çıktı. Daha sonraki süreçte CHP-MHP ittifakı 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Ekmeleddin İhsanoğlu’nun ortak aday olarak çıkartılmasıyla devam etti. Sosyalist sol Ekmeleddin’e destek vermese de CHP-MHP ittifakına yönelik hayırhah bir tutum devam etti. 2015 genel seçimlerinde AKP tek başına meclis çoğunluğunu kaybettiğinde bu hayırhah tutum CHP’nin azınlık hükümetine MHP ile birlikte dışarıdan destek verme alternatifinin savunulmasına vardı. Artık MHP solun geniş kesimlerinden –bu arada Kürt hareketinden de– kesin olarak faşist değil de merkez sağ partisi muamelesi görmekteydi.

Ancak 2015’te Haziran seçimlerinin 1 Kasım’a taşınması ve AKP’nin yeniden meclis çoğunluğunu elde etmesinde MHP ve Bahçeli’nin rolü belirleyici oldu. Bahçeli ve Erdoğan ittifakı adım adım ilerlerken 2016 yılında bu gelişme MHP’nin bölünmesiyle ve Meral Akşener, Ümit Özdağ, Sinan Oğan, Koray Aydın gibi isimlerin

²⁵ Bu konuda MHP’nin seçimlerde aldığı oyun ve faşist tehlikenin de ele alındığı, 1999 seçimlerinin Marksist yöntem ve sınıfsal perspektifle değerlendirildiği “Seçimler Sonrasında Siyasal Durum ve Görevlerimiz” başlıklı makaleyi Salih Güler mahlasıyla Aziz Vatan (Ali Dehri) yoldaşımız kaleme almıştı. Yazı *Sınıf Bilinci*’nin 23-24 no.lu Bahar-Yaz 1999 tarihli çift sayısında yayınlandı. Yazıya internette dijital olarak şu linkten ulaşılabilir: <http://www.devrimcimarksizm.net/sites/default/files/sinif-bilinci-23-24.pdf>.

başını çektiği sürecin sonunda İyi Parti'nin kurulmasıyla sonuçlandı. CHP, İyi Parti ile çok daha istikrarlı bir ittifaka yönelirken MHP'nin faşist niteliğini inkâr faşist hareketten çıkan İyi Parti'yi müttefik olarak görme aymazlığına vardı. 2019 yerel seçimlerinde ÖDP Genel Başkanlığı'nı yapmış olan Alper Taş Beyoğlu ilçesinde CHP ve İyi Parti'nin ortak adayı dahi oldu. Son seçimlere gelindiğinde İyi Parti'nin Millet İttifakı'ndaki varlığı ve belirleyiciliği sosyalistlerin ezici çoğunluğu için hiçbir sorun teşkil etmiyordu.

Burada da kalmadı. Seçim ikinci tura kaldığında Kılıçdaroğlu'nun üçüncü aday olan Sinan Oğan'a ve Zafer Partisi'nin başını çektiği Ata İttifakı'na gideceği açıktı. Kılıçdaroğlu'nun bu ittifaka giderken göçmen düşmanlığı ve şovenist bir milliyetçiliği iyice ele alacağı derhal belli olmuştu. Ümit Özdağ'ın İçişleri Bakanlığı talebi bile masaya gelmişti. Anti-faşist refleksi biraz olsun yerinde olan bir siyasetin bu gidişata mâni olmaya çalışması gerekir değil mi? Tam tersi oldu. Sadece Emek ve Özgürlük İttifakı değil Sosyalist Güç Birliği'ni oluşturan partiler de (TKH hariç) beklemeksizin ikinci turda peşinen desteklerini açıkladılar. Bu kadar hızlı hareket etmenin tek bir sonucu oldu. Kılıçdaroğlu'nun faşizme doğru açılırken elini rahatlatmak, Sinan Oğan ve Ümit Özdağ'ın pazarlık gücünü arttırmak. Bu utanç verici siyasal pozisyonun özeleştirisinin yapıldığına şahit olmadık. Çünkü mevcut durum faşist tehlikenin değil milliyetçiliğin yükselişi olarak görülüyor.

İlk düğme yanlış iliklendikten sonra gerisi yine yanlış gidecektir ve gitmektedir. Seçimlerde faşist (MHP-BBP) ve faşist kökenli/ön faşist-proto faşist (İyi Parti-Zafer Partisi) partilerin yükselişinin açıklanmasında Türkiye halkının zaten genel olarak sağcılığa ve milliyetçiliğe eğilimli olduğuna dair bir ön kabul tekrarlandı durdu. Bu da son derece yanlıştır. Dünya kapitalizminin büyük depresyonuna bağlı olarak tüm dünyada faşizmin ve proto-faşist hareketlerin yükselişi olgusunu gözden kaçırmaktadır. Yaşanan olguyu, muhafazakârlaşma eğilimi ile, kültürel kodlarla vs. açıklamaya çalışan sosyolojik yaklaşımlar, faşist yükselişin arkasındaki sınıfsal dinamiği ve sınıf çıkarlarını göz ardı etmektedir. İçinde yaşadığımız dönemde milliyetçilik ve ırkçılık, büyük depresyonla birlikte artan ve keskinleşen sınıf çelişkilerinin üstünü örten, sınıf çelişkilerinin yerine ırklar-uluslar arası çelişkileri, yerliler ve göçmenler arasındaki çelişkileri yerleştirmeyi hedefleyen ve bu işlevi gören bir milliyetçilik ve ırkçılıktır.²⁶ Burjuvazinin birbiriyle çelişki içindeki iki kampının da saflarına faşist ve proto-faşist partileri alması, politika ve söylemlerinde şovenizme, faşizme ve düpedüz ırkçılığa son derece ağırlıklı bir şekilde yer vermesi işte bu sınıfsal çıkardan ileri gelmektedir.

Bu sınıfsal çıkarları görmemek ölümcül bir hatadır. Bu hataya düşenler burjuvazinin bir kanadının kendisini meşrulaştırmak için ortaya koyduğu "demokrasi" iddiasını gerçek zannederek faşist tehlikeye karşı gardını tamamen indirmiştir. Burjuvazinin siyasi ajanlarının öznel olarak söyledikleriyle nesnel çıkarları arasındaki çelişkiyi yakalayamamış, bundan gerekli sonuçları çıkaramamıştır. Mesele burjuvazinin iç çelişkilerinden özgürlük, demokrasi vesaire beklemektir. Bunları geçtik

26 İçinde yaşadığımız dönemde ön faşist hareketlerin yükselişi olgusunun derinlikli analizi için bkz. Sungur Savran "Barbarlığın Dönüşü: 21. Yüzyılda Faşizm (2): Ön Faşizmin Yükselişi", *Devrimci Marksizm*, sayı 38, İlkbahar 2019, s. 11-43.

burjuvaziden kuvvetler ayrılığı bile beklemenin rasyonel olmadığı bir dönemdeyiz. Neden? Çünkü kapitalizmin büyük depresyonu burjuvazinin emekçi ve yoksul halk yığınlarını yönetmesini son derece güçleştirmekte, isyan ve devrim korkusu burjuvazinin otokrasi, diktatörlük, emperyalizm, savaş yani her türden gericilik eğilimini güçlendirmektedir. Bu sebeple Biden'dan Trump'a karşı, Macron'dan Le Pen'e karşı demokrasi bekleyenler hüsrana uğramıştır. Türkiye'de Kılıçdaroğlu'ndan demokrasi bekleyenlerin hüsrana uğraması için iktidara geçmesine dahi gerek kalmamıştır. Seçimin ikinci tura kalması yetmiştir. Kılıçdaroğlu derhal Avrupa'da yükselen faşizmi kendine model alan Ümit Özdağ'a koşmuş, temsil ettiği sınıfın bağrından yükselen faşizmi "Suriyeliler gi-de-cek" diye bilbordlara asmıştır.

Ortaya "faşizme" karşı faşistlerle ittifak yapmak gibi absürt bir politik yöneliş çıkmıştır. Sosyalistler, faşizmin gerçek yüzünü teşhir etmesi gereken, Türkiye'de faşist hareketin işçi sınıfına karşı suçlarını, patronların faşistleri grev kırıcı, emperyalistlerin kardeş katili olarak kullandığını, NATO kontrgerillasının en büyük eleman kaynağı olduklarını anlatmaları gerekirken susmuşlardır. Bu konuda tutum almanın sosyalistleri kitlelerden koparacağını düşünmek tamamen yanlış olur. Tam tersi doğrudur. Sosyalistler sınıf mücadelesi içinde olduklarında tüm bu partilere oy veren işçilerle birlikte omuz omuza mücadele etmekte, mücadele içinde kazanılan güven sayesinde her türlü politik konuyu tartışabilmektedir. Sosyalistlerin hedefi burjuvazinin hizmetinde olan faşist partiler ve yöneticileri olmalıdır. Bu partilere oy veren işçi ve emekçiler değil. Halbuki tam tersini gözlemledik. Millet İttifakı'na destek veren sol, faşist kökenli parti ve liderlere, sanki işçi ve halk düşmanlığından tövbe etmiş demokratlar muamelesi yapmış, Kılıçdaroğlu'nun "bozkurt" sembolü ve "ülkücü" söylemlerle propaganda yapmasına ses çıkarmamıştır. Bu aymaz tutum sol kitlede Cumhuriyet İttifakı'na oy veren ya da Sinan Oğan'a oy verip ikinci turda Erdoğan'ı destekleyen insanlara hakaret eden, onları küçük gören bir yaklaşımın uç vermesine zemin oluşturmuştur. Bir kez daha kimlik politikası solu felç ederken gericiliğe can suyu olmuş, gericiliğin en uç ifadesi olan faşizm kitlesel bir destek kazanmış, faşist söylemler hegemonik bir etkiye kavuşmuştur.

İstikrar kozu ve anlamı

Bu başlıklar seçmen kitlesi üzerinde şu ya da bu ölçüde etkili olmuştur. Ancak kitlelerin tercihi neye veren, sorunların çözümüne yönelik vaatlerden çok karşı taraf olarak görülen odaktan duyulan korku ve endişe oldu. "Nefes almak", "cehennem kapılarını kapatmak" gibi muhalefet sloganlarının karşısında Cumhuriyet İttifakı yine "beka" yani varlık yokluk kavgası söylemine sarıldı. Böyle bir ortamda istikrar beklentisi ya da madalyonun diğer yüzü olan kaos korkusu baskın hale geldi. Kapitalizmin büyük depresyon içinde olduğu, hayat pahalılığının hanehalkı için geleceği öngörmeyi imkânsız kıldığı, hemen Karadeniz'in kuzeyinde nükleer kıyamet tehlikesi içeren bir savaşın yaşandığı, Kafkaslar'da Ortadoğu'da savaş ve çatışmaların bitmediği bir ortamda aksi düşünülemezdi. Öte yandan düzen siyasetinin odakları bu ortamdan kendi sınıfsal ve siyasal çıkarlarının üzerini örtmek ve kitleleri manipüle etmek üzere çarpıtarak yararlandı. İstikrar olarak vadettikleri si-

yasal program gerçekte emekçi halk ve ezilen kitleler için esas kaotik olan geleceği temsil etmekteydi.

Erdoğan'ın istikrar kozunun halkta bir karşılık bulmuş olması olağandır. Bulmuştur da. Gerek iktidar gerekse de muhalefet cephesinde izlenen politikaların, benimsenen söylemlerin, yapılan manipülasyonların vb. mutlaka değerlendirilmesi gerekir. Genel olarak seçim değerlendirmelerinde bu tür yaklaşımları görüyoruz. Biz de bunlara değineceğiz elbette. Ancak farklı bir yöntem izlemeyi öneriyoruz. Seçim sürecini bu yönleriyle değerlendirip Erdoğan'ın nasıl ve neden kazandığını anlamaya çalışmak, muhalefetin yanlışlarını eleştirmek vs. sağduyunun önerdiği yol olarak karşımıza çıkıyor. Ama bu yol bizi sonuca ulaştırmayacak. Çünkü bu şekilde Erdoğan'ın yine ve yeniden bir seçimi daha kazandığını, tüm ekonomik sorunlara rağmen iktidarın değişmeden kaldığını görüyor ve bu durumu açıklamak üzere yola çıkıyoruz. Peki gerçekten bu sürecin sonunda iktidar değişmeden kaldı mı? Bir an için durun ve geriye bakın. Erdoğan'ın 21 yıllık iktidar serüveni kılçıksız bir tek parti iktidarı olarak nitelenebilir mi? İçeride liberal sağ ile, Gülen cemaati ile, ordu ile, MHP ile iktidarın paylaşıldığı; bir dönem Kürt hareketi ile başka dönemde Avrasyacı milliyetçi odaklarla ittifak yapılan dönemler görürsünüz. O sebeple analize tersten başlamak belki de daha doğru olacaktır. Çocuk dergilerinin bulmaca eklerinde labirentler vardır. Kalem alıp başlangıç noktasından çizmeye başlamak belki eğlencelidir ama doğru yolu bulmak için yapmanız gereken şey basittir, kalem çıkışa koyarsınız ve geriye doğru çizersiniz.

Bu yöntemle tüm bu süreçte olup biteni çok daha iyi algılayabileceğimizi düşünüyoruz. Belki Erdoğan bir seçim makinesi de değildir yenilmez de değildir. Hâlâ Cumhurbaşkanıdır ama yeni bir iktidar yapısı kurulmaktadır. Belki Kılıçdaroğlu sadece iflah olmaz bir “loser” değildir. İktidarın değişmesinde ciddi bir rol oynamıştır. Belki de sorun ne sınıfsal çıkarı ne de siyasi niyeti istibdadın devrilmesinden yana olan Kılıçdaroğlu ve Millet İttifakı'nda değil ondan hürriyet bekleyenlerdedir. Belki de “sınıflar tabii ki önemlidir”, “sınıf mücadelesi tabii ki esastır” diye başlayıp ama diye devam eden cümleler külliye yanlıştır. Tarihin motoru durmamış, sınıf mücadeleleri rölantiye alınmamıştır. Düzen siyaseti öyle zannetmemiz için tasarlanmıştır. Her seçim gibi bu seçim de, her siyasal olay gibi bu olay da en temelde sınıf çelişkileri ile açıklanabilir ve müdahale ancak sınıf siyaseti ile yapılabilir.

Gerçek olan sınıfsal kutuplaşmaydı ve halen de öyle. Bu gerçeğin yerine düzen siyasetinin sahte kutuplaşması geçirildi. Bir düşünelim. Erdoğan ben olmazsam ülke batar dedi. Kılıçdaroğlu ise “tek adam rejimi” ülkeyi batırır dedi. Aslında ikisi de aynı şeyi söyledi. Ve iki taraf da engin devlet tecrübesiyle aslında ülkede bir “tek adam rejimi” olmadığını biliyordu. Ama halkın iki kutuplu bir seçim senaryosunda düzene karşı değil de düzenin arkasında saflaştırılması daha kolaydı. Genelkurmayın, jandarmanın, polis, MİT'in, kontrgerillanın aktör olduğu, Koç'un Sabancı'nın Ülker'in Tosyalı'nın çıkarlarının, ABD'nin AB'nin İngiltere'nin reketinin belirleyici olduğu, darbelerin ve darbe tehditlerinin, cinayetlerin ve cinayet tehditlerinin yöntem olarak kullanıldığı bir masanın meşruiyeti halk nezdinde sağlanabilir mi? Elbette ki sağlanamaz. Nitekim emekçi halkın bir tarafta “din, diyanet, vatan elden gidiyor” diye, öbür tarafta “faşizm, şeriat geliyor” diye birbirine karşı bilendiği bir ortamda yeni iktidar belirlenmiştir. Düzen siyasetinin anlattığı

hikâyeye inanırsanız demokrasi başka bahara kalmış ama vatan kurtarılmıştır. Gelelim gerçek bambaşkadır.

Muhalefet cephesinin ise “faşizm gelecek”, “şeriat gelecek”, “cehennemin kapıları açılacak” dediği senaryo gerçekleşmiştir. Ama hayat muhalefet için pek olağan biçimde sürmektedir. Parti içi iktidar mücadelesi bile son derece medeni ölçütler içinde sürmektedir. Ve düzen muhalefeti topyekûn Mehmet Şimşek’e kredi açarak ekonomiye öncelik vermesi konusunda iktidara tavsiyelerde bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı’ndaki yeni atamalar muhalif basında (hatta sol basında) büyük bir sempatiyle haberleştirilmektedir. Siyasete bir anda hâkim olan neşe nereden gelmektedir? İstikrar Erdoğan’ın yeniden seçilmesiyle değil düzen siyasetinin el birliği ile tesis edilmiştir. Geçici olarak kesinlikle. Ama düzen siyasetinin neşesinin kaynağı geçici de olsa sağlanan görece istikrar havasıdır.

İktidar değişmeden devam ediyor mu?

İlk görmemiz gereken “istikrar” kozunun seçmen üzerinde yaptığı etkiden daha önemli bir işlevi daha olduğudur. O da istikrar kozunun devlet aygıtı üzerindeki etkisidir. Erdoğan’ın kalma ihtimalinin gitme ihtimalinin epeyce önüne geçmesi devletin içinde köşe kapmaca oynayan sivil-askeri kliklerin pozisyon alışlarını doğrudan etkilemiş olmalıdır. “İktidar namlunun ucundadır”. 15 Temmuz darbe girişiminin ardından yarı-askeri bir karakter kazanmış olan mevcut istibdad rejiminde iktidar olmak için seçmenin yüzde 50+1 oyunu almanın yeterli olacağını düşünmek gerekir. Daha ileri gidersek halkın yüzde 50+1’inin oyunu almak şöyle dursun bu oyu almaya talip olmak için bile devletin silahlı çekirdeğinde bir karşılığının olması gerekir. Kılıçdaroğlu nasıl aday olmuştur? Adaylık sürecinin öncesinde videolar çekip “namuslu bürokratlar”a selam göndermesi, gelecekte yapılacak yargılamaları işaret ederek milat açıklaması,²⁷ kendisine ve çevresine sürekli yolsuzluk dosyaları ve ihbarların iletilmesi bu tür bir karşılığa işarettir. Meral Akşener’in Kılıçdaroğlu’nun adaylığının netleştiği altılı masa toplantısından önce kalkması ardından tekrar masaya dönmesi sosyal medya tepkisi yüzünden mi olmuştur? Daha önce Hakan Fidan ve Hulusi Akar’a tek bir telefon kadar yakın olduğunu ifade etmiş olan Akşener’in²⁸ telefonu bu kişilerin temsil ettiği kurumlardan yetkili ve etkili kimselerce aranmış mıdır? Kılıçdaroğlu’nun yüzde 1 dahi oy alması beklenmeyen Davutoğlu’nu ittifaka dâhil etmesi salt AKP tabanına seslenmek için midir? Davutoğlu’nun Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık döneminde devletin önemli yer-

27 Kılıçdaroğlu 16 Ekim 2022’de sosyal medyada yayınladığı bir video ile devlet bürokratları için şu sözleri kullanmıştı: “18 Ekim Pazartesi itibarıyla bu düzenin illegal isteklerine verdiğiniz tüm desteğin sorumluluğu size de ait olmaya başlayacaktır. ‘Emir almıştım’ diyerek bu kirli işlerden sıyrılamazsınız. Size kanun dışı her ne yaptırılıyorsa, pazartesi itibarıyla durun. Bu illegal paralel sistemlerden elinizi, eteğinizi çekin...”

28 İyi Parti’den ayrılan ve daha sonra Zafer Partisi’ni kuran Ümit Özdağ’ın İyi Parti İstanbul İl Başkanı Buğra Kavuncu’nun FETÖ bağlantılı olduğu iddiasına karşı Meral Akşener Habertürk kanalında Fatih Altaylı’ya Teke Tek programında röportaj vermiş ve şu sözleri kullanmıştı: “Özdağ bana gelip Kavuncu’nun FETÖ’cü olduğunu söyledi. Belge veremedi ve devletin bazı kurumlarından öğrendiğini ifade etti. Ben de Hakan Fidan ve Hulusi Akar’ı resmi biçimde aradım. Böyle bir şey yok dediler.”

lerinde kurduğu ilişkiler, MİT Başkanı Hakan Fidan'la özel ve yakın ilişkisi belki de ittifaka getireceği oydan daha fazlasını vadetmiştir.²⁹ Benzer bir yorum Ali Babacan-Abdullah Gül-Hulusi Akar eksenini için de yapılabilir.³⁰

Şimdi seçimin ardından oluşan tabloya bu gözlükle bir bakalım. Davutoğlu ve Babacan seçimden sonra yeni iktidara yönelik muazzam derecede yapıcı mesajlar vermektedir. Erdoğan'ın yeni kabinesinde Davutoğlu'nun kefil olduğu Hakan Fidan Dışişleri'ni, Yaşar Güler de Milli Savunma Bakanlığı'nı almıştır. Abdullah Gül yeni hükümet açıklanırken salondadır ve Erdoğan kürsüden kendisine hususi olarak teşekkür etme ihtiyacı hissetmiştir. Davutoğlu'nun bir başka kefil olduğu isim İbrahim Kalın ise MİT'in başına geçmiştir. İbrahim Kalın yarı-askeri rejim içinde sadece Erdoğan'ın sözcülüğü görevini yapmıyor, Hakan Fidan ve Hulusi Akar'la da çok yakın çalışıyor ve beraber kritik yurt dışı ziyaretlerinde yer alıyordu. Bu noktada Hulusi Akar milletvekilliğine geçerek yarı-askeri rejim içinde resmi icracı bir pozisyon almamış gözükmektedir. Ancak görevi doğrudan onunla aynı çizgiyi paylaşan Yaşar Güler'e teslim etmiştir.³¹

29 Ahmet Davutoğlu'nun Başbakanlığı döneminde MİT müsteşarı olan Hakan Fidan Haziran 2015 seçimleri için istifa ederek AKP'den milletvekili adayı olmak istemiş, bu girişimi Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Davutoğlu arasında bir krize dönüşmüş sonunda Hakan Fidan MİT'teki görevinde kalmıştı. 2023 seçim sürecinde de Davutoğlu, Halk TV'de çıktığı bir programda gelen soru üzerine Hakan Fidan için devletin kritik dönemlerinde görevini hakkıyla yürüttüğüne şahitlik ettiğini ve kendisine güveninin tam olduğunu belirtmişti. Seçimlerin ardından Erdoğan'ın bakanları açıklamasının ardından ise eğer kendisi Başbakan olsaydı kendisinin de Hakan Fidan'ı bizzat bakan yapacağını belirtti. Davutoğlu aynı görüşmede Hulusi Akar yerine Milli Savunma Bakanlığı'na atanan Genelkurmay Başkanı Yaşar Güler için de aynı şekilde bahsetti. Hakan Fidan ve Yaşar Güler, 2014 yılında Gülen cemaatinin basına sızdırdığı meşhur dinleme kaydında Davutoğlu ile birlikte olan üç kişiden ikisidir. Diğer kişi ise dönemin Dışişleri müsteşarı Feridun Sinirlioğlu'dur. Davutoğlu'nun AKP'den uzaklaştırılmış olmasına rağmen devlette etkinliğini belirli düzeylerde sürdürdüğüne dair bir anekdot ise Davutoğlu'nun Katar'da Akın İpek'le görüştüğünü yazan Fazıl Duygun isimli bir gazetecinin hemen ardından gözüaltına alınmasının iktidar mediasından Fuat Uğur, Fatih Tezcan, Cemil Barlas, Erem Şentürk, Ersoy Dede gibi isimler tarafından Gelecek Partisi'nin (Davutoğlu'nun yanı sıra bilhassa Gelecek Partisi milletvekili Selçuk Özdağ'ı da zikrederek) sorumlu tutularak tartışılmasıdır. Bkz. Oda TV, "Yandaşların Gündeminde Bu Gözüaltı Var", <https://www.odatv4.com/siyaset/yandaslarin-gundeminde-bu-gozalti-var-14042033-182138>.

30 Ali Babacan'ın Abdullah Gül ile hususi yakınlığı bilinen bir durumdur. Davutoğlu ile birlikte hareket etmeyip ayrı olarak Deva Partisi'ni kurmasında Gül'ün etkisi olduğu hatta bir dönem Gül'ün bu partinin başına geçmesi de tartışılmıştı. Kılıçdaroğlu'nun 2018'de yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimleri için muhalefetin çatı adayı olarak Abdullah Gül'ü istediği ve bunun için ciddi görüşmeler yaptığı biliniyor. Ancak 2018 seçimleri öncesinde o dönem bilfiil Genelkurmay Başkanı görevinde olan Hulusi Akar yanında Cumhurbaşkanı sözcüsü İbrahim Kalın olmak üzere bir askeri helikopterle Abdullah Gül'ün bahçesine inmiş ve kendisini olası bir adaylıktan caydırmıştı. Abdullah Gül ile Hulusi Akar arasında Kayseri'de Necip Fazıl çizgisindeki ahabplığın İngiltere'de Exeter Üniversitesi'ne uzanan hikâyesi bu ikilinin siyasal İslamcı camianın önemli isimlerinden Şükrü Karatepe ve Fehmi Kuru'yla beraber basına düşen fotoğrafları bağlamında epeyce tartışılmıştır. Aslında bu ifşa da değildi. 15 Temmuz'dan sonra Hakan Fidan yanına Hulusi Akar'ı alıp yine siyasal İslamcılığın sembol isimlerinden Nuri Pakdil'i evinde ziyaret etmişti. Bu 15 Temmuz'un ardından yarı-askeri rejimin inşasında önemli bir propaganda hamlesiydi. Yeni bir askeri darbe girişimi olmuştu, bilhassa AKP tabanındaki 28 Şubat anıları depreşmiş ve ordunun siyasete müdahalesine aleyhtar bir ruh durumu keskin ve yaygın bir hal almıştı. Bu koşullar altında yarı-askeri rejimin askeri kanadında en önemli rolü üstlenecek olan ve orduyu sivil iktidarın doğrudan ortağı haline getirecek Hulusi Akar'ın bir İslamcı olduğunun kitlelere anlatılması gerekiyordu. Daha sonra bu propaganda faaliyetinin benzerini Ayasofya'nın ibadete açılışı vesilesiyle Hulusi Akar ve Yaşar Güler'in Gülen karşıtı bir Nur cemaati lideriyle görüntülerinin basına servis edilmesinde de gördük.

31 Bu devir teslimin ordunun dinamikleri açısından özel bir önemi olduğunu görmek gerekir. Ordu

Ancak benzer bir durumu yarı-askeri rejimin silahlı-askeri kanadının polis ve jandarmayı yöneten İçişleri Bakanlığı için söyleyemiyoruz. Süleyman Soylu (daha doğru bir ifadeyle Soylu-Ağar eksenli) seçimlerin ardından tam anlamıyla tasfiye edilmiş durumdadır.³² Uzun bir süredir Soylu'nun hamisi rolünde gördüğümüz MHP ve Devlet Bahçeli ise bu konuda tamamen sessizdir. Meclis Başkanlığı için sadece Soylu'nun değil Bahçeli'nin de siyasi hasmı gibi olan Numan Kurtulmuş aday yapılmıştır. Bahçeli daha önce ciddi şekilde karşısına çıktığı Kurtulmuş'un adaylığı için imza vermek zorunda kalmıştır. Görüntü öyledir ki, iki tur arasında cezaevinden salınan Hablemitoğlu cinayeti sanıklarının (Levent Göktaş ve diğerleri serbest bırakılmış, dosyada tutuklu sanık kalmamıştır) bırakılmasının³³ havuç ve MHP üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanan Sinan Ateş cinayeti davasının ise sopa etkisiyle Bahçeli artık oldukça düşük bir profil sergileyecektir.³⁴

Bahçeli'nin seçimlerin ardından söylediği şu cümle çok tartışıldı: “Önümüzdeki günlerde çok şey değişecektir, her şey değişecektir. Öyle gözüküyor. İnşallah Türkiye değişmez.” Basında bu cümleler üzerine çokça yorumlar yapıldı. Herkes

için yarı-askeri rejimde Milli Savunma Bakanlığı fiili Genelkurmay Başkanlığı rolünü üstlenmiş durumdadır. Yaşar Güler bu anlamda yetkiyi elinde bulunduracak olan kişidir. 15 Temmuz sonrası orduda oluşan fiili durum resmi emir komuta düzeninin dışına çıkma eğilimlerini epeyce bastırmıştır. Başarısız darbe girişiminin ardından geçmişte ordu evlerinden eksik olmayan siyasi tartışmalar, powerpointle yapılan sunumlar vs. ordunun günlük yaşamından çıkmıştır. Herkesin potansiyel ihbarcı olarak görüldüğü, dolayısıyla subaylarda apolitik bir kariyerizm eğiliminin hâkim olduğu bir ortam söz konusudur. Böyle bir ortamda ordu içinde, Ergenekon Balyoz süreçlerindeki tutumu, 15 Temmuz'daki şaibeli pozisyonu, politik angajmanları vb. dolayısıyla ciddi bir hoşnutsuzluk ve güvensizlikle bakılan Hulusi Akar, elindeki “resmi” gücü kullanarak orduya hâkim olabilmıştır. Ancak bu hâkimiyetin kendisi orduda huzursuzluk kaynağı olmayı sürdürmüştür. Şimdi bu güç Yaşar Güler'dedir. Hulusi Akar'a göre çok daha silik bir karakter sergileyen Güler'in avantajı Hulusi Akar gibi bir nefret objesi olmamasıdır. Ordunun içinde Hulusi Akar'a dış bileyen, siyasi izdüşümü İyi Parti'ye yakın düşen kesimler şimdiden Yaşar Güler'e “FETÖ'cü olmadığı kesin olan komutan” diyerek destek açıklamaktadır. Dolayısıyla Yaşar Güler ordu içinde istikrar sağlama yönünde bir tercih olmuştur. Ancak Yaşar Güler'in Hulusi Akar'la komutan ve yardımcısı şeklinde tezahür etmiş olan ilişkisi 15 Temmuz sonrasındaki dönemin sırlarıyla kolay kolay aşılacak bir ilişki tarzı olarak görünmemektedir.

32 Süleyman Soylu milletvekili yapılarak kızığa çekilmiş, yerine ciddi şekilde ihtilaf yaşadığı ve kendisinden sonra gelmesini kesinlikle istemediği Ali Yerlikaya İçişleri Bakanı olmuştur. Hükümetin açıklanmasından hemen sonra Soylu'nun yakın çevresinden polis şeflerinin milyonlarca liraya gece kulüpleri ve lüks tekneler aldığına dair haberler basına sızdırıldı. Daha sonra ise Sarallar grubu olarak bilinen ve Soylu tarafından kollandığı ileri sürülen mafya grubuna operasyon yapıldı ve grubun lideri tutuklandı. Sarallar grubuna daha önce de İstanbul polisinin bir operasyon yaptığı ancak Soylu'ya haber vermediği, Soylu'nun bir güvenlik toplantısında neden bana haber vermediniz demesi üzerine ise “size bilgi verdiğimiz her seferinde sızıntı oldu” cevabını aldığı basına yansımıştı. Bu haber o dönem yalanlanmışsa da Soylu görevi bırakır bırakmaz Sarallar grubuna operasyon yapılmasının sembolik manaları olduğu aşikâr.

33 Hablemitoğlu cinayeti dosyasını istibdad cephesinin iç çelişkileri bağlamında ele alan bir yazı için *Gerçek* gazetesinin Ağustos 2022 tarihli 155. sayısında yayınlanan “Kim Yargılanacak? Kim Yargılayacak? Nasıl Yargılanacaklar?” başlıklı yazıya bakılabilir. Yazı *Gerçek* gazetesinin internet sitesinde de yayınlanmıştır: <https://gercekgazetesi1.net/politika/kim-yargilanacak-kim-yargilayacak-nasil-yargilanacaklar>.

34 Bahçeli'nin geri çekilmekle birlikte kendisiyle birlikte Çakıcı grubu gibi mafyatik-paramiliter yapıları da belirli bir koruma altına almaya çalışacağı düşünülebilir. Bir süredir yurt dışına yerleşmeye çalıştığı söylenen Çakıcı seçimlerden aylar önce Yunanistan vizesinin reddedilmesi dolayısıyla yaptığı bir çıkışla gündeme gelmişti. En son seçimden ikinci turu için basına açıklama yaparak Erdoğan için oy isteyen Çakıcı'nın bir süre gündeme gelmemeye çalışacağı ve düşük bir profil sergileyeceği beklenebilir.

bu cümlelerin şifresini kırmaya çalıştı. Devlet Bahçeli'yi bunca yıldır tanıyoruz artık. Bu adama Nostradamus muamelesi yapmanın bir alemi yok. Apaçık söylüyor işte. İktidar değişti. Biz de buna yol verdik/vermek zorunda kaldık. Sonumuz hayır olsun diyor!

Süleyman Soylu ve Mehmet Ağar grubunun tasfiyesi süreci ya da Bahçeli'nin bir miktar kenara doğru itilmesi tek başına bir iktidar değişikliğine işaret etmez elbette. “Tek adam rejimi” efsanesine inanırsanız bunların hepsi zaten Erdoğan'ın adamı, oyuncu değişikliği yapan bir teknik direktör gibi birini oyundan alıp diğerini oyuna sokuyor, oyuncuların sahadaki yerlerini, taktikleri değiştiriyor diyebilirsiniz. Sadece pandemi sürecinde Soylu'nun istifa edip tekrar göreve dönmesinde yaşananları hatırlarsanız meselenin bu kadar basit olmadığını, Soylu'nun iktidar içinde nasıl özerk bir güç odağı halini almış olduğunu görebilirsiniz.³⁵ Hakan Fidan, Erdoğan'ın sır küpüm dediği kişi. Peki Erdoğan'ın adamı diyebilir miyiz? Öyleyse neden Erdoğan 15 Temmuz darbe girişimini “eniştemden öğrendim” dedi? Dönemin Başbakanı Binali Yıldırım, Hakan Fidan'a ulaşamadığını ve izahat alamadığını söyleyerek adeta bu ismi suçladı. Neden 15 Temmuz'dan sonra Erdoğan'a Hakan Fidan için göreve devam edip etmeyeceği sorulduğunda “dere geçilirken at değiştirilmez” dedi? Belli ki Hakan Fidan Erdoğan'ın adamı da atı da değildir. İktidardaki varlığı ve yeri “tek adam” değil yarı-askeri rejim olgusunun tezahürüdür. Yarı-askeri rejim Erdoğan'ın “tek adam” görüntüsü altında sadece ekonomi başta olmak üzere sivil alanlara hükmedebildiği bir yapıdır.³⁶

Evet, Erdoğan'ın en fazla hükmünün geçtiği bu alanın merkezinde hiç şüphesiz ki ekonomi bulunmaktadır. Bu alanda da önemli bir eksen kaymasının yaşandığı aşıkardır. Dolayısıyla hepsini bir bütün olarak analiz ettiğimizde meselenin iktidar içindeki basit koltuk kavgalarından ibaret olmadığı da görülecektir. Erdoğan'ın Mehmet Şimşek'in etrafında oluşturduğu ekonomi kurmay heyeti İslamcı sermayenin sınıf içi rekabette stratejik üstünlük sağlamayı umduğu “Türkiye modeli”nin ileriye doğru kaçışında bir duraklama ve geriye dönüşün habercisidir. Bu geriye dönüşün temposunun çok hızlı olmayacağını beklemek gerekir. Bunun ilk sebebi 2024 Mart ayında yerel seçimlerin yapılacak olmasıdır. 2019 yerel seçimleri öncesinde izlenen para politikasının bedelini büyük şehirleri kaybederek ödeyen Erdoğan buraları yeniden fethetmeyi önüne koymuşken Mehmet Şimşek'in elini tamamen serbest bırakmayacaktır. Dolayısıyla bir süre boyunca tedrici biçimde faiz artışı gelecek, adım adım ilerlenecek, ama uluslararası sermayenin sıcak parasını ülkeye dolduracak kadar yüksek bir faiz oranına hızla gelinmeyecektir. Merkez Bankası'nın faiz artırım sürecine girmesinin ekonomide daralma etkisini hafiflet-

35 Soylu'nun istifasının ardındaki siyasi çelişkileri ayrıntılı şekilde ele *Gerçek* gazetesinin internet sitesinde “Erdoğan ve Soylu'nun Davası” başlıklı yazıda ele almıştık. Bkz. <https://gercekgazetesi1.net/gundemdekiler/erdogan-ve-soylunun-davasi>.

36 Bu yapının askeri kanadı Bahçeli'nin siyasi himayesindeki Soylu-Ağar grubunun kontrolündeki iç güvenlik aygıtı ile Hulusi Akar ve Hakan Fidan ikilisinin hâkim olduğu ordu-istihbarat arasında ikili bir yapı gösterirken, seçimlerden sonra bu yapı Hakan Fidan-İbrahim Kalın-Yaşar Güler-Ali Yerlikaya isimlerinin birlikte hareket ettiği bir odağa doğru mu dönüşecek yoksa Erdoğan, Ali Yerlikaya ile birlikte askeri alana doğru iktidar alanını genişletmek için hamleler mi yapacak bunu izlemek gerekir. İlk YAŞ toplantısında bilhassa Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde yapılacak atamalar bu açıdan önemli olacaktır.

mek üzere kamu bankaları seferber edilmeye devam edilecektir. Bu da kısa vadede sermayenin (öncelikle Batıcı-laik sermayenin) talep ettiği mali disiplinin sağlanamayacağını düşünmemizi gerektirir. İktidar özel bankalar üzerinde kredi musluklarını açık tutması için baskı kurmaya çalışacaktır. Yeni ekonomi yönetimi açısından Merkez Bankası'nın başına getirilen ve ABD'deki kariyeri ile öne çıkan Hafize Gaye Erkan çok konuşulmuştur. Ancak bizce esas önemli atama Gaye Erkan'ın Merkez Bankası'nın başına getirilmesi değil Şahap Kahvcıoğlu'nun Merkez Bankası Başkanlığı'ndan BDDK'ya (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) atanmasıdır. Kahvcıoğlu, Erdoğan'ın özel bankalar üzerindeki sopası rolünü oynayacaktır. Ancak konu sermayenin çıkarları olduğunda sopayla birlikte mutlaka havuç da olur. Geçtiğimiz dönemde özel bankaların düşük faizle portföyünü doldurduğu devlet tahvilleri faiz artışlarıyla birlikte bankalar için büyük bir zarar kalemine dönüşecektir. Erdoğan ve Şimşek'in getireceği çözümün banka zararlarının devlet bütçesinden karşılanacağı formüller üretmek olacağından şüphe duyulmamalıdır.

Özetle iktidar yapısının kompozisyonunda ciddi değişiklikler olmuş ve olmaktadır. Burjuvazinin en yakıcı talebi olan istikrarı olabildiğince sağlamak üzere yapılan değişikliklerdir bunlar. Bu değişiklikler Cumhuriyet İttifakı'nın tercihiyle değil ona gerçek anlamda iktidardan düşme korkusu yaşatan bir muhalefet cephesinin basıncıyla gerçekleşmiştir. Muhalefetin bu basıncı yaratmasında halkın iktidardan duyduğu memnuniyetsizlik kadar yarı-askeri rejimin bu değişiklikleri isteyen kanatlarının iki taraflı oynaması da etkili olmuştur.

Seçim güvenliğinin sınıfsal boyutu

Bu aşamada artık seçim güvenliği konusunu geniş bir perspektifle ele alabiliriz. Çünkü yazının başında belirttiğimiz gibi biz seçim güvenliği sorununu sadece seçimlerdeki baskılar, usulsüzlükler ve hileler bağlamında ele almıyoruz. Neden tüm bunlara geçit verildi? Bu soruyu soruyoruz.

Seçim güvenliği belki de seçim sürecinin en çok tartışılan konularından biriydi. Millet İttifakı bileşenleri siyasi program olarak güçlendirilmiş parlamenter sistemi ortak payda olarak ilan ederken, pratik olarak da en başından itibaren seçim güvenliği konusunda ortak bir hazırlık içinde olduklarını vurguladılar. Altılı masanın toplantılarının hemen hepsinin ardından mutlaka seçim güvenliği için komisyonların oluşturulduğu, ortak hazırlıkların yapıldığı söylendi. Seçimlerden önce CHP Genel Başkan Yardımcısı Oğuz Kaan Salıcı *Cumhuriyet*'e verdiği demeçte "Doğuda da Batıda da hazırız. Hem güvenliği sağlayacağız hem de oyları artırıp daha çok vekil çıkaracağız. Bu işi ilk turda bitireceğiz" diye konuşuyordu.³⁷ Millet İttifakı hazır olmalıydı tabii ki. Ne de olsa Altılı Masa çok erken bir aşamada bir seçim güvenliği komisyonu oluşturmuştu ve bu komisyon 6 Haziran 2022'de yaptığı basın toplantısında hazırlıklarını Kasım ayında yapılması muhtemel bir erken seçime göre planladıklarını açıklamıştı.³⁸

³⁷ *Cumhuriyet*, "CHP'li Oğuz Kaan Salıcı Seçim Güvenliği Çalışmalarını Cumhuriyet'e anlattı: 14 Mayıs'a hazırız", 28 Nisan 2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/chpli-oguz-kaan-salici-secim-guvenligi-calismalarini-cumhuriyete-anlatti-14-mayisa-haziriz-2075893>.

³⁸ Ayşe Sayın, "6 Muhalefet Partisi Seçim Güvenliği İçin Ne Yapacak?", <https://www.bbc.com/>

Seçimler yapıldı bitti. İlk tur seçimlerinde binlerce sandıkta muhalefetten hiçbir görevli bulunmadığı ortaya çıktı. Bu sandıklarda Erdoğan açık fark atmıştı. Türkiye İşçi Partisi 20 bin sandığın şaibeli olduğunu açıkladı ve itirazda bulundu. Ancak sandık güvenliğinden önce esas sorunun seçmen kütük ve listelerinin güvenliğinde olduğu tartışılmaya başlandı. Nüfus artış sayısından daha fazla, hem de iki kat fazla seçmen sayısında artış olduğunu ortaya koyan araştırmalar mükerrer seçmen olduğuna işaret ediyordu. 2007’de adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçildiğinden beri nüfus artışından daha fazla sayıda seçmen artışı yaşanıyordu. 2009’dan beri parmak boyası kaldırılmıştı ve seçimlerde mükerrer oy sadece seçmenlerin kimlik kartları ve ıslak imzalarıyla kontrol edilebiliyordu. 2023 seçimlerinde nüfus artışı ile seçmen sayısı artışı arasındaki fark 6,7 milyona ulaşmıştı ve bunun mantıklı bir izahını yapan henüz çıkmadı.³⁹ Bu konu gazeteci Murat Ağirel tarafından da gündeme getirildi. YSK’nın 2018 ile 2009 arasında 4,9 milyon yeni seçmenin oy kullanacağına dair açıklamasına dikkat çeken Ağirel, toplam seçmen sayısının da 4,7 milyon arttığını söyleyerek bu dönemde ölen insanların seçmen kayıtlarından düşürülüp düşürülmediğini sordu. Bu dönemde yaklaşık 450 bin olan yıllık ortalama ölüm sayısı toplam seçmen sayısından 4 yılda 1,8 milyona yakın kişinin çıkartılmış olması gerektiği anlamına geliyor.⁴⁰

Sandık güvenliğine dair bir sene öncesinden özel bir komisyon kurarak iddialı hazırlıklar yaptığını öne süren Millet İttifakı’nın seçmen listelerindeki bu anormallikleri fark etmemesi söz konusu dahi olamaz. Nitekim bu konuda esas kapsamlı çalışmayı yapan Füsün Sarp Nebil hem bu çalışmanın sonuçlarını siyasi partilerle paylaştığını söylemiş hem de bu konudaki iddiaları 19 Eylül 2022’de bir internet sitesinde yayınlanan Bağımsız Türkiye Partili Mustafa Pak ile yaptığı söyleşiyi kamuoyuna açık şekilde paylaşmış.⁴¹ Bunu geçtik, CHP Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün açıkladığı verilerde çok sayıda ölmüş vatandaşın yaşıyor görüldüğünü tespit etmiş ve bu konuda meclise bir soru önergesi sunmuş.⁴² Nüfus artışından daha fazla artan seçmen sayısı, mükerrer seçmen kaydı yapılmasını, hayali seçmen kaydı düzenlenmesini, ölümlerin seçmen kaydından düşürülmemesini vb. usulsüzlükleri düşündürüyor. Bu durumun gözle görülür şekilde 2007’de başlaması, 2010 Anayasa referandumu için Fethullah

[turkce/haberler-turkiye-61704520](https://www.turkcehaberler-turkiye-61704520), 6 Haziran 2022.

39 Bu konuda kapsamlı bir araştırma için bkz. Füsün Sarp Nebil, “Seçmen Sayısı Nüfusa Göre Neden 6,7 milyon fazla”, <https://yetkinreport.com/2023/05/24/secmen-sayisi-nufusa-gore-neden-67-milyon-fazla/>, 24 Mayıs 2023.

40 Halk TV’deki canlı yayında iddialarını ortaya koyan Murat Ağirel’in konuyla ilgili bazı görsel grafiklerle birlikte yaptığı tweet paylaşımı için https://twitter.com/muratagirel/status/1660967783511863301?s=21&t=fokvDGwGNK_gsnzsFW_jZQ.

41 Söz konusu söyleşi için bkz. <https://turk-internet.com/mustafa-pak-son-10-yilda-nufustaki-artisti-8-2-milyon-ama-secmen-artisi-16-6-milyon/>.

42 Pekşen konu ile ilgili açıklamasında şöyle diyor: “Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan Alt-Üst Soy Bilgileri kayıtlarına göre en uzun yaşayan insanlar Türkiye’de. Dünya rekoru ne kelime. Nüfus idaresine göre bizden habersiz iki yüz sene yaşayan büyüklerimiz var. Gülüp geçiyoruz ancak gerçek şu ki; seçim hileleri bu kayıtlar üzerinden yapıldı, bu kayıtlar üzerinden ölümlere oy kullandırıldı.” Soru önergesinin tam metninin de yer aldığı haber için bkz. Oda TV, “Ölümlere Oy Mu Kullandırılacak”, <https://www.odatv4.com/guncel/olulere-oy-mu-kullandirilacak-26021834-133873>.

Gülen'in meşhur "ölüleri mezardan kaldırıp evet oyu kullanırmak lazım" dediği, ölü, mükerrer ya da sahte seçmenlerin oy kullanmasının önüne geçecek yöntemlerden biri olan parmak boyasının da 2009'da kaldırılmış olması son derece ciddi emareler. Hayatın olağan akışı ile uyuşmayan seçmen sayısındaki fazlalık hakkında YSK'nın da başka herhangi bir devlet kurumunun da hiçbir açıklaması yok. Ancak esas önemli olan bu konuda YSK'yı ve devleti sıkıştıran herhangi bir muhalefetin de olmayışıdır.

Sahte seçmen iddiasının üzerine gitmeyen, parmak boyasının geri getirilmesi konusunda dahi ısrarcı olmayan muhalefet peki ne yapmıştır? Seçim ve sandık güvenliği meselesini, oyların sayımının kontrol edilmesine odaklanan sandık müşahitliğine ve ıslak imzalı tutanaklarının takibine indirgemıştır. Sahte seçmen kaydı söz konusu ise bu şekilde belirlenmiş bir sandık güvenliği stratejisinin hiçbir işe yaramayacağı açıktır. Mükerrer oy kullanılması önlemeyen, mükerrer kullanılan, ölünün yerine kullanılan vb. oyun en fazla doğru sayılmasını ve kayda geçirilmesini sağlayan bir yöntemdir bu. Aynı şekilde seçimde görevlendirilmiş kamu personelinin, görevli olduğu sandıkta oy kullanması uygulaması da, mükerrer oy kullanımının önünü açmıştır. Islak imzalı tutanaklarla buna da mâni olmak mümkün değildir.

Seçimden sonra ıslak imzalı tutanaklarla kayıtlar arasındaki tutarsızlıklar tespit edilmiştir ancak bu tutarsızlıklar büyük çoğunluğu ile oyların sisteme yanlış girilmesinden, bir partinin oyunun diğer partiye yazılması gibi durumlardan ibarettir. İki gün boyunca sosyal medya ıslak imzalı tutanaklar üzerinden "hile" iddialarıyla çalkalanmış, büyük bir tartışma başlamıştır. Ancak bu tartışmalar yanlış yere odaklandığı için seçimin meşruiyetinin sorgulanması şöyle dursun, iktidarın şaibe iddialarının asılsızlığına dair propagandasını güçlendirmiştir. Varılan yerde itirazlar sonuca bağlanmış, gerekli düzeltmeler yapılmış ve ıslak imzalardaki tutarsızlıkların seçimin sonucunu etkileyecek düzeyde de olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sandık güvenliğinin sağlanmasını önemseyen kitleler için de moral bozucu ve irade kırıcı bir işlev görmüştür.

Seçim gecesi benzer bir işlevi Anadolu Ajansı dışında seçim sonuçlarına dair verileri açıklayan Anka Ajansı ve muhalefeti destekleyen Halk TV, Tele1 vb. kanallar oynamıştır. Anadolu Ajansı son dönemdeki tüm seçimlerde ve referandumda sonuçları iktidar cephesi lehine olan verilere öncelik vererek açıklamaya başlayarak sistematik bir manipülasyon yapıyor. Bu manipülasyon ile muhalif sandık görevlilerinin kaybettiği düşüncesiyle yılgınlık yaşayarak görev yerlerini terk etmesinin ve böylece usulsüzlük yapılmasının kolaylaştığı iddia ediliyor. Bu seçimde Anadolu Ajansı ile birlikte Anka Ajansı da sonuçları açıklamaya başlayınca bu manipülasyon etkisi ilk etapta kırılmış gibi göründü. İlk başta Anadolu Ajansı Erdoğan'ı önde gösterirken Anka Ajansı Kılıçdaroğlu'nu önde gösteriyordu. Zamanla her iki ajansın verileri de orta yerde buluştu. Bu süreçte Millet İttifakı adına Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu'nun çıkıp önde ve kazanmakta olduklarını açıkladıklarını gördük. Zaman geçtikçe onlar da açıklama yapmaz oldular. Sonuçların ilanında da meselenin kullanılan oyların sayılması üzerine yoğunlaştığını vurgulamalıyız. Yani eğer sahte seçmen, mükerrer oy vb. oldu ise bununla ilgili Anadolu Ajansı ile Anka Ajansı'nın verileri arasında ya da CHP'nin ya da İyi Parti'nin ıslak imzalı tutanakları sisteme girmesiyle elde ettiği verilerde bir farklılık yaratması mümkün

olamazdı. Sonuçta öyle de oldu. Ve iktidar cephesi galibiyetini fiilen muhalefete tescil ettirerek meşruiyetini perçinledi. Aslında bir bütün olarak bakıldığında Millet İttifakı'nın yapmış olduğunun 2018 seçimlerinde Muharrem İnce'nin "adam kazandı" demesinden bir farkı yoktu.

Millet İttifakı son derece iddialı olduğu seçim güvenliği konusunda en son noktada "bozacının şahidi şıracı" konumuna gelmiştir. Bu asla sürpriz olarak görülemez. Millet İttifakı bu gidişatın en açık sinyalinin Erdoğan'ın Anayasa'ya aykırı şekilde üçüncü döneminde aday olmasına "hodri meydan" diyerek en büyük hukuksuzluğu baştan kabul ederek vermiştir. Tamamen Cumhur İttifakı'nın işine yarayacak şekilde düzenlenen seçim yasasının, yine Anayasa'ya aykırı biçimde, kabul edilmesinin üzerinden bir yıl geçmeden yeni seçimde geçerli sayılmasına da onay vermiştir. Bu yeni yasa ittifak modelinde öngördüğü değişikliklerle küçük partileri milletvekili çıkarmak için büyük partinin listesine girmeye zorlayan, yani tabir uygun düşerse muhalefetteki ittifakların içine nifak tohumları serpen bir nitelik taşıyordu. Bunun olumsuz etkileri sadece Millet İttifakı'nda değil Emek ve Özgürlük İttifakı içinde TİP ve HDP arasında yaşanan gerilimde de görüldü. Bu konuda ilk aşamada daha tutarlı ve kararlı bir itirazda bulunan TİP olduysa da onlar da hızla mevcut durumu kabullenip istibdadın belirlediği kurallar içinde -ve iktidarın her dediğini yapan YSK'nın hakemliğinde- mümkün olan en iyi sonucu almak üzere "normal" bir seçim kampanyasına başladı. Hukuksuz dayatmalarının sineye çekilmesiyle başlayan seçim sürecinin istibdad rejimi tarafından her türlü sopalı seçim pratiği ile sürdürülmesi beklenmeliydi ve öyle de oldu.

Millet İttifakı'nın sandık güvenliğinin teminatı olma iddiasından bozacının şahidi şıracı olma rolüne geçişinin temelinde de yine sınıfsal çıkarlar yatmaktadır. Tablo açıktır. İstibdad cephesi seçimleri istediği gibi dizayn etmiştir. Seçmen kütüklerini, propaganda sürecini, seçime girecek partileri, muhalefetin bileşimini ve nihayet İmamoğlu'na açılan siyasi davayı düşünürsek, Erdoğan'ın karşısına çıkacak adayı bile! İstibdad cephesi tüm bunları hükümet olanaklarını, silahlı devlet teşkilatını ve yargı gücünü kullanarak gerçekleştirmiştir. O halde seçim güvenliği iddiasında olanın bu gücün karşısına var olan durumu değiştirecek başka bir güçle çıkması gerekir. Bu güç meşruiyet dairesi içinde bakıldığında emekçi halkın kitlesel seferberliği dışında bir şey olamaz. Ancak emekçi halkın kitlesel siyasi seferberliği burjuvazi için en büyük kâbustur. Millet İttifakı'nın arkasındaki sınıfsal güç olan Batıcı-laik burjuvazi Erdoğan'ın en katı, liyakatsiz, Batı'dan uzaklaşan, İslamcı sermayeyi kolaylayan, anti-demokratik vs. iktidarını dahi emekçi halkın sandıklarda, meydanlarda hürriyet için seferber olmasına, fabrikalarda işçilerin bu seferberliğin parçası olup özgüven kazanarak taleplerinin doğrudan peşine düşmesine yeğler. Mesele budur. Dolayısıyla Millet İttifakı en baştan seçim güvenliği konusunda istibdad cephesiyle tayin edici bir hesaplaşmaya girmeyi planlamamıştır.

Seçim güvenliği hakkındaki iddialı açıklamaları, tersine bu tür bir hesaplaşma olasılığının önünü en baştan kesmek içindir. Millet İttifakı, sistematik olarak kitlelerin bağımsız iradesini dumura uğratacak şekilde sandığa güven aşlamıştır. Bunu Erdoğan ya da Bahçeli yapamazdı. Süleyman Soylu "sandık güvenliği bize emanet" dediğinde halkın bundan çıkartacağı mana belliydi. Dolayısıyla burjuvazinin farklı fraksiyonları arasında son derece sert geçecek bir seçim kavgasının sermaye düze-

nini tehdit edecek bir noktaya gelmeyişiinde belirleyici rolü Millet İttifakı oynadı. Millet İttifakı'nın seçim güvenliğine dair özgüveninin tek bir gerçekçi dayanağı varsa o da bu konuda yaptıkları teknik hazırlıklarda değil istibdad rejiminin içindeki uzantılarında aranmalıdır. Millet İttifakı'nın istihbaratta, orduda, emniyette var olan uzantıları gelişmeler içinde Erdoğan'ın ciddi şekilde geriye düşmesi halinde, aynı sınıfsal reflekslerle hareket edebilir ve Cumhur İttifakı'nın sermaye düzenini tehlikeye düşürecek maceralara girişmesine mâni olabilirdi. En son raddede YSK bile dâhil olmak üzere böyle bir durumda devlet içinde kendini bu tür bir maceraya atacak insan bulmak zor olabilirdi.

Özetle sonuçtan geriye doğru baktığımızda net bir şekilde tek cümleyle şunu söyleyebiliriz: Millet İttifakı halkı kandırdı! Ancak kanalar içinde ne yazık ki yine sosyalistler de vardı Sosyalist hareket meseleyi salt Erdoğan karşıtlığı olarak ele alarak Millet İttifakı'nı bu konudaki doğal müttefiki olarak gördü. Millet İttifakı'nın söylemine teslim olarak seçim güvenliğini sınıfsal değil teknik bir konu olarak ele aldı. Devrimci İşçi Partisi bu noktada farklı bir tutum alarak sosyalistleri burjuvaziden bağımsız bir seçim güvenliği cephesinde buluşmaya çağırdı. Zira seçim güvenliğini sağlamak üzerine seçim öncesi, sırası ve sonrasında bir kitle seferberliği örgütlenmesi gerekecekse bu burjuvazinin siyasi güçleriyle birlikte değil onlara rağmen hatta onlara karşı yapılmak zorundadır. İşin bir başka boyutu da şudur. Burjuvazi kendi hesaplaşması içinde kitleleri manipüle de edebilir. Birtakım gayri meşru girişimlere zemin oluşturmak üzere provokasyonlara da girişebilir. Bunları boşa çıkartmak da sınıfsal ve siyasal bağımsızlığı gerektirir.⁴³

43 Devrimci İşçi Partisi'nin bu doğrultuda yayınladığı "Düzen Siyasetinden Kopun! İstibdadı Yenmek, Halkın İradesini Savunmak, Kardeş Kavgasına Karşı Çıkmak İçin Birleşelim!" başlıklı bildirinin ilgili bölümünü buraya aktarmak anlamlı olacaktır: "İstibdad cephesinin iktidara tutunmak için seçim sürecinde her türlü provokasyona ve manipülasyona başvurabileceği açıktır. Bunların örneklerini şimdiden görüyoruz. Bu provokasyon ve baskı ortamında düzen siyasetinden bağımsız bir odak oluşturmak daha da önemli hale gelmektedir. Düzen siyasetinin iki burjuva odağı dışındaki ittifaklar bu süreçte bilhassa da sandık güvenliği konusunda ve halkın iradesinin gasbedilmesi tehlikesi karşısında bağımsız bir merkez oluşturmalıdır. Kime oy vermiş olursa olsun halkın oylarının sandıkta gasbedilmesine, sandık dışında da halk iradesinin bastırılmasına, halkın bir kardeş kavgasına sürüklenmesine engel olmak ancak bu şekilde mümkün olur.

Sandığa ve oylara sahip çıkmak için düzen muhalefetiyle ortak hareket etme düşüncesi de Altılı Masa'nın Cumhurbaşkanı adayını destekleme düşüncesi kadar yanlış olur. 2015'te 7 Haziran 1 Kasım arasında saldırdı, suikast ve bombalamalar halkı sindirip pasifize ederken düzen siyasetinin muhalefet cephesinin nasıl sustuğunu ve AKP ile işbirliği arayışına girdiğini unutmamak. Başkanlık sisteminin dayatıldığı mühürsüz referandumun düzen partilerince nasıl sineye çekildiğini unutmamak. Adalet yürüyüşü yapan Kılıçdaroğlu'nun yürüyüş biter bitmez kazandığı prestiji Abdullah Gül'ü ortak aday olarak parlatmak için kullanmasını unutmamak. Kendini aynı bugünkü gibi Erdoğan'a karşı tek aday olarak sunan Muharrem İnce'nin seçim gecesi "adam kazandı" diyerek beyaz bayrak çekmesini unutmamak. Düzen siyasetiyle birlikte halkın iradesi savunulamaz! Halkın iradesi ancak düzen siyasetinden bağımsız olarak savunulabilir. Bugüne kadar farklı ittifaklarda bulunan güçler seçimler konusunda ortak bir tutumda buluşmasa dahi mutlaka sandık güvenliği ve halkın iradesinin gaspı tehlikesi konusunda, halkın iradesinin savunulmasında ve kardeş kavgasına karşı işçilerin birliğini halkların kardeşliğini yükseltmekte birlik olmalıdır!

Devrimci İşçi Partisi bu düşünce ve değerlendirmeler ışığında bir kez daha düzen siyaseti dışında sosyalistler başta olmak üzere işçi sınıfından, emekçi halktan ve ezilenlerden yana tüm güçleri Cumhurbaşkanı adaylığından sandık güvenliğine kadar düzen siyasetinden bağımsız bir odak oluşturmaya çağırılmaktadır!" https://gercekgazetesi1.net/dip-bildirileri/dip-bildirisi-duzen-siyasetinden-kopun-istibdadi-yenmek-halkin-iradesini-savunmak-kardes_kavgasina.

Ancak eğer seçim güvenliğinin sınıfsal bir boyutu yok diye düşünüyorsanız bunları mesele etmezsiniz. Mesele teknik ise o halde Millet İttifakı ile sandık güvenliğini birlikte sağlamak gerekecektir. Millet İttifakı bileşenlerinin 1,3 milyonu CHP üyesi olmak üzere toplam 2,5 milyon civarında üyesi vardır. Teknik bakış açısı ile toplam üye sayısı 100 bini bulmayan Emek ve Özgürlük İttifakı ile Sosyalist Güç Birliği'nin ayrı bir seçim güvenliği hazırlığı yapması makul gözükmebilir. Ama mesele teknik değildir işte. Seçim güvenliğini gerçekten savunanla savunmayan bir olur mu? Sosyalist partilerin sandık müşahitlerine “CHPlilerle İyi Partililerle paslaşın” demek bir seçim ve sandık güvenliği politikası olabilir mi? Bu tutarsızlığın olduğu trajikomik nokta Sol Parti'nin CHP'ye çağrı yaparak sandıklara müşahit yerleştirmekte açığınız varsa biz orada sandıkta dururuz diyerek iki tur arasında “merak etme burası bizde” diye bir kampanya başlatmasıdır.⁴⁴ 1,3 milyon üyesi olan CHP'nin açığı değil niyeti yoktur!

Sosyalistler ne yapmamalıydı?

Bir kez daha temel tezimizi tekrarlayalım. Seçim döneminde toplumun günlük yaşamında belirleyici olan çelişki emek sermaye çelişkisi olduğu halde seçim sürecinin siyasi kamplaşmasının burjuvazinin kendi iç çelişki ve çatışmaları olduğunu kanıtlarıyla birlikte göstermiş bulunuyoruz. Bu durumu tersine çevirmek merkezine işçi sınıfını alan, sermayeyle çatışan bir sınıf siyaseti ile mümkün olabilirdi. Buna yapabilecek siyasi özneleri düzen siyaseti içinde aramak boşunadır. Bu potansiyel sadece siyasetin sosyalist kanadında bulunabilirdi. Ancak sosyalistler bu seçim sürecinde sadece işçi sınıfından uzak kalmadılar, sosyalizmi de çoktan terk etmiş bir görüntü çizdiler. Emek ve Özgürlük İttifakı ile Sosyalist Güç Birliği'nin her ikisi de bu tablonun parçası olmuştur.

Emek ve Özgürlük İttifakı'nın merkezinde HDP'nin bulunması dolayısıyla sol liberalizmin bu ittifakın ana doğrultusuna hâkim olması normaldi. Öyle de oldu. Türkiye İşçi Partisi'nin yanı sıra Emek Partisi, Emekçi Hareket Partisi, Toplumsal Özgürlük Partisi, Sosyalist Meclisler Federasyonu gibi HDP bileşeni olmayan partilerin ittifaka katılması tersi yönde bir etki yaratmadı. Aksine bu sosyalist partiler de sınıf siyasetinden giderek uzaklaşarak sol liberal çizgiye teslim oldular. Emek ve Özgürlük İttifakı'nın politik platformu bırakın sınıf çelişkisini merkezine almayı birçok noktada CHP'nin dahi gerisine düştü.⁴⁵ Türkiye İşçi Partisi ayrı listelerle seçime katıldıysa da politik programı itibarıyla Emek ve Özgürlük İttifakı'nın ge-

44 *Cumhuriyet*, “Sol Parti'den CHP'ye çağrı: ‘Biz Gider O Sandıklarda Dururuz, Açığınız Varsa Söyleyin’”, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sol-partiden-chpye-cagri-biz-gider-o-sandıklarda-dururuz-aciginiz-varsa-soyleyin-2081958>; ayrıca Sol Parti'nin söz konusu bildirisini için bkz. <https://solparti.org/SecimGuvencigi>.

45 Emek ve Özgürlük İttifakı'nın siyasal pozisyonunun daha kapsamlı bir eleştirisi DİP Politbüro'sunun “Sermayeden ve Emperyalizmden Kopmadan Emegin ve Özgürlüğün İttifakı Kurulamaz” başlıklı bildirisinde yapılmıştır. Bildiriye www.dip.org.tr internet sitesinden ve şu linkten ulaşılabilir. <https://gercekgazetesi1.net/dip-bildirileri/dip-politburo-bildirisini-sermayeden-ve-emperyalizmden-kopmadan-emegin-ve-ozgurlugun>.

nelinden farklı bir profil çizmedi.

Sosyalist Güç Birliği, SİP-TKP geleneğinden gelen TKP, TKH ve Devrim Hareketi ile ÖDP'nin devamında kurulan Sol Parti'den müteşekkil bir ittifak olarak sahneye çıktı. Gelgelelim SGB, EÖİ'den sadece laiklik vurgusu ile ayrılabilirdi. SGB'nin siyasi konumlanması sınıfsal bir ayrışmaya tekabül etmediği gibi "sosyalist" sıfatı da sosyalizmin bir kimlik olarak savunulmasının ötesine geçmedi. Zira Sosyalist Güç Birliği politik çıkışını yaparken, sınıf çatışmasının en yakıcı şekilde yaşandığı ekonomik alanda, sosyalizmden ziyade sol Keynesçiliğe işaret eden muğlak bir kamuculuk savunusu yapıyor, ekonomiyi yeniden tasarlamak gibi orta yolcu formüller kullanıyordu. Haliyle Sosyalist Güç Birliği'nin politik platformunda işçi sınıfının adı dahi geçmiyordu. İşçi sınıfı küçük burjuva sosyalizminin tipik bir özelliği olan "emekçiler" ve "emekçi halk" gibi kavramların içinde eritilmişti.⁴⁶

Sosyalistlerin nasıl böyle bir noktaya geldiğini de açıklamak gerekiyor. Bunun için yanlış iliklenen ilk düğme üzerinde yoğunlaşmak gerekir. Bu da Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının karşısında ayrı bir Cumhurbaşkanı adayı çıkartmamaktır. Bu tutum düzen siyasetine politik teslimiyete giden yolun ilk adımıdır. Çünkü seçimin esas ve belki de biraz daha ileri gidersek tek önemli maddesi Cumhurbaşkanlığı seçimidir. Çünkü mevcut sistemde Cumhurbaşkanı yürütme yetkilerini üzerinde toplamıştır. Bunun anlamı açıktır. Kendisini toplum yaşadığı herhangi bir sorunun çözümü için alternatif bir odak olarak sunmak isteyen her kim olursa olsun bunu ancak Cumhurbaşkanlığına aday olarak gerçekleştirebilir. Yani hem TÜSİAD'ın adayı olan Kılıçdaroğlu'nu desteklemek hem de işçi sınıfının çıkarlarına dayanan bir sosyalist politikayı savunmak mümkün değildir. Bunu yapmaya çalışırsanız gerçekçi bir politika izlemiş olmazsınız. Ancak mesele daha vahimdir. Kılıçdaroğlu'nu desteklemek sosyalist siyasetten tümüyle vazgeçmek, sınıf siyasetini de siyasi perspektifin tamamen dışına atmak anlamına gelmiştir. Burjuvazinin sınıf çıkarlarının zaten bunu gerektirdiğini söylemiştik. Dolayısıyla Erdoğan'ın işine geleceğini bile Millet İttifakı siyasal odağı ekonomi alanının dışına çekmiştir. Peki sosyalistleri tutan nedir? Kılıçdaroğlu'dur!

Bu aşamada açıklayıcı olması açısından sözü bu politikanın sahiplerine bırakmak en doğrusu olacaktır. Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Erkan Baş ilk turda Millet İttifakı adayına destek vermek gerektiğini savunurken bunu şöyle gerekçelendiriyor: "2018 seçimlerini yaşadık, şöyle bir algı oluştu: Çok aday çıkarsa Tayyip Erdoğan ilk turda kazanamaz, ikinci turda da muhalefetin hangi adayı kalırsa hep beraber ona oy veririz. İlk bakışta güzel gözüküyor ama pratiğe indiğimizde muhalefetin adayları iktidar karşıtı bir süreç yerine birbirleriyle uğraştılar. Mesele ikinci tura kim kalacak yarışına döndü. Arada gerçek görevimizi unuttuk ve Tayyip Erdoğan kazandı." Bu açıklama çok açık bir politik tutumdur. Türkiye İşçi Partisi son derece net bir şekilde gerçek görevin Erdoğan'ın kaybetmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer her şeyi bu göreve tabi kılmaktadır. Burada muhalefetin adaylarının birbiriyle uğraşması eleştirilmektedir. Geleceğe yönelik yapılan öneri

46 Sosyalist Güç Birliği'nin daha kapsamlı bir eleştirisi DİP Politbürounun "Sosyalist Güç Birliği Yeni Bir İki Buçukuncu Cephe Olmamalı" başlıklı bildirisinde yapılmıştır. Bildiriye www.dip.org.tr internet sitesinden ve şu linkten ulaşılabilir: <https://gercekgazetesi1.net/dip-bildirileri/sosyalist-guc-birligi-yeni-bir-iki-bucukuncu-cephe-olmamali>.

de bellidir, muhalefet birbiriyle uğraşmamalıdır. Bir muhalefet partisinin iktidara karşı politika üretmesi ve bu politikalara ağırlık vermesi anlaşılır. Ama muhalefet partilerinin birbiriyle uğraşmasının telin edilmesi ne manaya geliyor? Muhalefetin burjuva partilerinin burjuvazinin ve emperyalizmin çıkarlarına dayanan politikalarıyla bir işçi partisi nasıl uğraşmaz?

Uğraşmaz ve uğraşmayacaktır da çünkü TİP'in kendine ve muhalefete biçtiği tek gerçek görev "Erdoğan'ın kaybetmesi"dir. Yani tümüyle eş anlamlı olmak üzere görev Kılıçdaroğlu'na kazandırmaktır. O halde Kılıçdaroğlu'nun oy kaybetmesine neden olacak hiçbir şey yapılmamalıdır. Kılıçdaroğlu'nun NATO'culuğuna, TÜSİAD'cılığına, işçi düşmanlığına, kıdem tazminatını kaldırmayı programına almasına ses çıkarılmayacaktır. Devam edelim, siyasal İslamcılığa verdiği tavizlere ses çıkarılmayacaktır. Bitti mi bitmedi. İkinci turda Kılıçdaroğlu "baharlar gelecek" liberal demagojisinin yerine "Suriyeliler gi-de-cek" faşist demagojisini geçirdiğinde, faşistlerle bakanlık pazarlığı yaptığında, Kürt halkının iradesine kayyım kelepçesini vurma politikasına ortak olduğunda sus pus olunacaktır. Ne de olsa matematik ortadadır!

Bir kez daha söyleyelim ki biz Kılıçdaroğlu'na oy veriyoruz ama programına güven oyu vermiyoruz demek açık bir çarpıtmadır. Biçimsel olarak Cumhurbaşkanlığı seçimi yürütmeyi doğrudan belirleyen seçimdir. Zira hükümet meclisten çıkmamakta, doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından kurulmaktadır. Dolayısıyla da parlamenter sistemde mecliste yapılan güven oylaması artık yoktur. Güven oylaması iki türlü biçimde ve doğrudan Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında yapılmaktadır. Kılıçdaroğlu'na oy vermek demek, Kılıçdaroğlu'nun programı olarak ilan ettiği Millet İttifakı'nın mutabakat metnine güven oyu vermektir. Ama diyorlar ki: "Biz bu seçimi bir referandum olarak görüyoruz, o sebeple tek adama dayalı başkanlık rejimine karşı parlamenter sisteme geçişi istediğimiz için Kılıçdaroğlu'na oy veriyoruz." Bu iddia da boştur. Yukarıda Kılıçdaroğlu ve Millet İttifakı'nın parlamenter sistem vaadinin siyasi içeriğinin ne olduğunu, dahası parlamenter sisteme geçiş vadinden önce fiilen daha sonra da Kılıçdaroğlu'nu ortak aday ilan eden 12 maddelik deklarasyonda resmen nasıl vazgeçtiklerini açıkladık. Millet İttifakı, biz parlamenter sistem işini çıkmaz ayın son perşembesine bıraktık, partisiz Cumhurbaşkanı fikrinden bile vazgeçtik dedi ama sosyalistler referandum edebiyatını bırakmadı. Kılıçdaroğlu "devri sabık yaratmayacağız" diye bas bas bağırdı. Helalleşme dedi durdu. TİP ise "yargılanacaksınız" sözünü seçim propagandasının ana sloganı haline getirdi. "Yargılayacağız" da değil. Yargılanacaksınız! Şimdi belki milletvekili olduğu için dokunulmazlığı olan Süleyman Soylu değil ama polis içindeki adamları yargılanacak. Bu hiç de uzak bir olasılık değil. O zaman bu politikanın kulağa geldiği kadar radikal bir politika olmadığı herhalde görülecektir. Bu çizgi baştan sona sınıf işbirlikçiliğidir.

Bu sınıf işbirlikçisi pozisyonun solun genelini de yansıttığı açıktır. "Yargılanacaksınız" söylemi "göndereceğiz", "gidecekler" vs. türlü çeşit formlarda piyasada dolaşmıştır. Ancak tüm bu sloganların tek bir sonucu olmuştur o da Millet İttifakı'na karşı siyasal mücadelenin sola yasaklanmasıdır. Kılıçdaroğlu şovenizmi ele aldığıda dahi Emek ve Özgürlük İttifakı'nın üç maymunu oynamayı sürdürmesi bunun en ileri örneğidir. En açık ifadesi ise Sol Parti'nin tutumudur. Malum

“Erdoğan kaybetsin” demek Kılıçdaroğlu kazansın diye çalışalım demekle aynıdır. Sol Parti burada da durmamış Alper Taş’ın ağzından “Önümüzdeki dönemin iktidarı Millet İttifakı’dır, Sol Parti de onun devrimci muhalefeti olmaya adaydır” diyerek tüm solun utangaç şekilde burjuvazinin kuyruğuna takılmasının en açık ve net formülasyonunu yapmıştır.⁴⁷

Kılıçdaroğlu’na oy verme politikasının sınıf işbirlikçi içeriği ortaktır. Bu politikayı izleyenlerin gerekçelendirmelerindeki utangaçlık düzeyinde fark vardır sadece. Örneğin Türkiye Komünist Partisi de Kılıçdaroğlu’na oy çağrısı yaparken, TİP’e ya da aynı ittifakta olduğu Sol Parti’ye göre çok daha eleştirel bir tutum benimsemiştir. TKP seçim tutumunu açıkladığı bildiri de Millet İttifakı için şunları söylemektedir: “Millet İttifakı, arkasına AKP’yi yıllar önce iktidara taşıyan yerli ve yabancı sermayenin desteğini alan, laikliği ve Cumhuriyet değerlerini sözde bile olsa savunmayan, dünyaya NATO’cu bir perspektifle bakan bir oluşumdur.” Ne kadar sert ifadeler değil mi? Şimdi böyle söyleyince oldu mu? Bu şekilde burjuvazinin adayını destekleme, o adayın kuracağı hükümete güven oyu verme gerçeği değişti mi? Aynı ifadeleri bir de şöyle okuyalım: “Arkasına AKP’yi yıllar önce iktidara taşıyan yerli ve yabancı sermayenin desteğini alan, laikliği ve Cumhuriyet değerlerini sözde bile olsa savunmayan, dünyaya NATO’cu bir perspektifle bakan bir oluşumun adayını Kılıçdaroğlu’na oy veriyoruz!” Hayır biz böyle demedik mi diyeceksiniz? Herkes inanmak istediğine inanmakta özgürdür. Ama sosyalizmde günah çıkartma diye bir kurum yoktur!

Solun Kılıçdaroğlu’na destek politikasının sınıfsal karakteri

Sosyalistlerin çoğunluğu Kılıçdaroğlu’nu kazara desteklemedi. Bu tutum gayet bilinçli olan ve süreklilik arz eden bir politik stratejinin ürünüydü. Özgürlük, demokrasi, nefes almak vs. hangi ad altında ve gerekçeyle savunursanız savunun mevcut toplumsal düzeni ve siyasi rejimi iyileştirmek için burjuvazinin içinde ilerici bir kanat aramak ve desteklemek sosyalist hareket içinde kökeni oldukça eskiye dayanan bir stratejik yöneliştir. Sungur Savran, teşhisi “menşevikleşme” olarak en net biçimiyle koymuş bulunmaktadır.⁴⁸ Bu teşhisi bu şekilde koymak son derece önemlidir. Zira menşevizm stratejik bir yöneliş olarak hâkim olduktan sonra “bu seçim o seçim değil”, “bu kez son” vs. gibi ifadelerin hepsinin içinin boş olacağı anlaşılır. Sosyalist hareket menşevizmden kopmadıkça, yani burjuvazinin bir kanadına şu ya da bu gerekçeyle bel bağlamaktan vazgeçmedikçe aynı şeyleri tekrar tekrar yaşayacağız.

47 Alper Taş’ın devrimci muhalefetten bahsettiğini tabii ki görmezden gelmiyoruz. Ama bu olası “devrimci muhalefetin” nasıl bir şeye benzeyeceğini görmemiz için Millet İttifakı iktidarını görmemize de gerek kalmamıştır. Sol Parti’nin önde gelen isimlerinden Hayri Kozanoğlu da *Birgün* gazetesinde Kılıçdaroğlu’nun kemer sıkma programını makro ekonomik dengenin sağlanması bağlamında desteklemiş, NATO’cu ve Avrupa Birlikçi dış politikayı da mevcut siyasete göre ehveni şer olarak nitelendirmiştir. Bkz. <https://www.birgun.net/makale/14-mayis-secimi-neden-onemli-435587>.

48 Sungur Savran, “Türkiye Sosyalist Hareketinde Menşevikleşme”, *Gerçek*, 164. sayı, Mayıs 2023. <https://gercekgazetesi1.net/politika/turkiye-sosyalist-hareketinde-menseviklesme>.

Marksizmden kopan sol dünya ekonomisinin içinde olduğu büyük depresyonu kavrayamıyor. Dünyayı algılamak için Marksist sınıf analizine değil makro ekonomik analize yaslanırsanız -ki solun iktisadi yaklaşımına hâkim olan yaklaşım budur- solculuk adına varabileceğiniz en uzak menzil sol Keynesçilik olur, buna “kamuculuk” diye solcu bir ad taksanız da gerçek değişmez. Sonuçta Marksizmi terk ettiğinizde burjuvazinin krizden iktisadi politika tercihleriyle çıkabileceğini zannedersiniz. Burjuvazinin ücretleri arttırarak toplam talebi genişleterek krizden çıkabileceğini düşünen ama burjuvaların bunu bir türlü anlayamadığını, sosyal demokratlara bir kulak verseler her şeyin çok güzel olacağına inanan safdil solcuların sayısı ne yazık ki haddinden fazla. Burjuvazinin devrimdeki rolünden falan bahsetmiyoruz. Bu anlamda Lenin’in demokratik devrimde burjuvazinin rolüne dair Menşeviklerle yaptığı polemğin dahi çok ama çok gerisindeyiz. Sola hâkim olan politik atmosferde soru “devrim stratejimiz ne olacak” değil! Artık devrimden bahsedene neredeyse deli gözüyle bakılıyor, “devrim olmayacak o kesin de kim bize nefes aldıracak ona bakalım” havası hâkim.

Oysa Marksist analiz bize depresyon döneminde burjuvazinin ekonomi politikasında emek üzerinde baskıyı arttırma, ücretleri düşürme, esnekliği ve kuralsızlığı arttırma eğiliminde olacağını, burjuva siyasetinde de otokratik, militarist, emperyalist ve nihayet faşist unsurların baskın hale geleceğini göstermektedir. Yani sınıf mücadelesi yoksa ekmek de yok hürriyet de! Dolayısıyla da burjuvazinin herhangi bir kanadının kendini nasıl demokratik, özgürlükçü, sosyal adaletçi vs. adlandırdığının bir önemi yoktur; içinde bulunduğumuz çağda burjuvazi gericilik demektir. 1848’den itibaren devrimci nefesi çoktan kesilmiş olan burjuvazi 21. yüzyılda artık insanlığın nefesini kesmektedir. Bu emperyalist barbarlığa karşı sadece gericilik değil devrimler de gündemdedir. Burjuvazi dünya çapında isyan sigortası tartışırken, sistem riski yani bir bütün olarak kapitalist sistemin yapısını sarsan krizler sermaye sınıfının gündeminin başına oturmuşken sosyalistler devrimin asla olamayacağına adeta iman etmiş gibi davranmaktadır.

Bu patolojik durumun da izahı tabii ki sınıfsaldır. Sosyalistler Marksizmden ve işçi sınıfından eş zamanlı olarak uzaklaşmışlardır. Bugün sosyalist hareketin izlediği siyaset büyük oranda modern küçük burjuvazinin ve eğitimli yarı proletaryanın ruh haliyle örtüşmektedir. Modern küçük burjuvazi, yüksek eğitim gerektiren sağlık, hukuk, finans, bilişim alanında uzmanlaşmış, vasıflı emeğini hizmet üretiminde kullanıp ürününü satarak nispeten yüksek gelir elde ederek yaşamını sürdüren sınıf katmanını, yarı proletarya ise yine yüksek vasıflı emeğinin ürününü değil vasıflı zihinsel emekçi gücünü ücret karşılığı satan ancak her an küçük burjuvaziye dâhil olma olasılığı ve genellikle yine benzer bir konumda olan ailesinden elde ettiği gelir ve transferlerle klasik proleterden farklı olarak emek gücünü satmadan da yaşayabilecek olan bir sınıf katmanını ifade etmektedir.⁴⁹

Modern küçük burjuvazi ve eğitimli yarı proletarya birbiriyle geçişkenliği yük-

49 Bu sınıf katmanlarının ayrıntılı bir tanımlanması ve genel olarak toplumsal sınıfların Marksist tasnifi için bkz. Sungur Savran, “Sınıfları Haritalamak: Sınıflar Birbirinden Nasıl Ayrılır?”, *Devrimci Marksizm*, sayı 6, İlkbahar-Yaz 2008. Ayrıca bu sınıf katmanlarının politik ve ideolojik yönelimlerinin analizi için bkz. Sungur Savran, “Bencillik Çağı”, *Devrimci Marksizm*, sayı 50, Bahar-Yaz 2022. s. 33-71.

sek olan ve siyasal pozisyonlarına burjuvazi ve proletaryanın arasında kalmış olmaktan kaynaklanan bir gelgitli ve orta yolcu tavrın hâkim olduğu bir geniş toplumsal katmandır. Sosyalist hareketin görece olarak en fazla güç sahibi olduğu sosyal örgütleri gözünüzün önüne getirmeniz yeterli: Meslek odaları, Tabip odaları, Barolar, Eğitim-Sen'in üniversite şubeleri vb. Ama metal, petrokimya, tekstil, gıda sendikaları değil! Elbette bu katmanlar yine de proletaryayla bir dizi ortak paydada rahatlıkla buluşabilir. Ancak aynı hızla uzaklaşabilir de. Modern küçük burjuvazi ve yarı proletarya için çok önemli olan Avrupa ülkelerinden vize alma kolaylığının proletarya açısından hemen hemen hiç önemi yoktur mesela. Hayat tarzına ilişkin meseleler proletaryanın saflarında olduğundan çok daha rahatsız edici olmaktadır bu ara katmanlarda. Proletarya için sınıf mücadelesi günlük hayatının bir parçasıdır. En doğrudan sınıf gündemleri onun bir numaralı gündemidir. Bir akademisyen için ise proletarya, sosyolojik bir araştırma nesnesinden ibarettir. Bir avukat, mühendis ya da doktor için de proletaryaya bakış çok benzerdir. Ama en önemlisi modern küçük burjuvazi ve eğitilmiş yarı proletarya ile işçi sınıfı şehirlerin farklı semtlerinde yaşamaktadır. Mesela bu açıdan Türkiye İşçi Partisi'nin büyük şehirlerde en yüksek oy aldığı semtlere bakmak yeterli olacaktır. Aynı durum her iki ittifakın bileşeni olan sosyalist partiler için de üç aşağı beş yukarı geçerlidir.

Özetle modern küçük burjuvazi ve yarı proletarya sınıfsal konumu itibarıyla kimlik siyasetine yatkındır, proletarya ise sınıf siyasetine. Bunun tipik bir örneği olarak, işçi sınıfının tanımlanması üzerine bir ara oldukça popüler olan bir tartışmaya bakabiliriz. İşçi kime denir sorusunun nasıl bir kimlik tartışması eksenine çekildiğine ibretle şahit olduk. Mehmet Aslantuğ, İrfan Değirmenci, Ali Ronay gibi popüler isimlerin aday yapılmasının TİP'in işçi partisi olmasıyla çelişki içinde olduğuna dair sorulara, TİP temsilcileri genel olarak şu minvalde cevap verdiler: "Sizin işçi tanımınız yanlış". İşçi sadece tulum giymiş, kaslı, bıyıklı sanayi işçisi tipolojisinden ibaret değildir. Genel anlamda emeği ile çalışan herkes işçidir.

Burada Mehmet Aslantuğ'un çiftlik sahibi ve lokanta patronu olmasını, Ali Ronay'ın yine bir lokanta sahibi olmasını vs. tartışacak değiliz. Zira mesele bu değildir. Marksistler için üyelerinin ya da yöneticilerinin sınıf konumu övünülecek ya da utanılacak bir şey değildir. Ancak solculuğu ve sosyalistliği bir kimlik olarak görenler partinin bir yöneticisinin ya da milletvekili adayının küçük burjuva olmasından utanırlar. Marksistler açısından proletaryanın önemi kapitalizm içinde üretimdeki konumu ve sınıfsal çıkarları açısından nesnel olarak tek devrimci sınıf olması ve bu sınıfın tüm toplumu etrafına toplayacak potansiyel gücü üretimdeki konumundan almasıdır. Devrimciler hangi sınıftan gelirlerse gelmiş olsunlar esas olan kapitalist topluma ve burjuva devlete karşı mücadeleleridir. Sınıfsal konum bu mücadeleye engel olduğunda ya da zarar verdiğinde gündeme gelir. Bu anlamda kendi partimden örnek vermek gerekirse DİP'in burjuvaları üye almama, şirketlerden bağış kabul etmeme ya da burjuvaları aday göstermeme ilkesini benimseyen örgütsel çizgisinin sınıf mücadelesinin gereği olduğunu söyleyebiliriz.

Yine bir Marksist açısından üretim sürecinin (örneğin bant sisteminin) işçi sınıfının örgütlenmesini kolaylaştıran yapısı, işçi sınıfının geçimini sağlamak için pratik hayatta kolektif davranmaya eğilimli olması devrimci bir potansiyel olarak değerlendirilir. Ancak aynı nesnel koşullar bir işçinin kimlik olarak solculuğu ya

da sosyalistliği benimsemesi için hiçbir özel ortam sunmaz. Marksistler için bu bir sorun teşkil etmez. Zira bir kişi eğer sınıf hareketi içindeyse en muhafazakâr kimlikli işçilerin bile sınıf mücadelesinde nasıl öncü karakter ortaya koyabildiğini görmüştür. İşçilerin sağcılığa karşı solculuğu tutmasa dahi reformcu, uzlaşmacı, orta yolcu tutum ve tavırlara karşı her zaman devrimciliğe ve devrimci politikaya daha yatkın bir ruh hali taşıdığına tanık olmuştur. Marksist bir parti için işçileşmek devrimci mücadele için ihtiyaç duyulan yegâne güce ulaşmak üzere mevzilenmek anlamını taşır. Çözüm tüm güç ve olanakları sanayi havzalarında ve fabrikalarda örgütlenmek için seferber etmektedir. Kimlikçi sosyalizm için ise işçi olmak ahlaki bir mesele gibi görünür. Bulunan çözüm de küçük burjuvanın hayat tarzına uygundur. Gebze'lere Çerkezköy'lere taşınmaya gerek yoktur. Aslında hepimiz işçi değil miyizdir?

Kimlikçi bir küçük burjuva sosyalisti için işçi sınıfının muhafazakârlığı sosyolojik bir analiz konusudur. Toplumsal gerçeklik, proletaryayı kazanmadan ve mücadeleye geçirmeden herhangi bir ilerici dönüşümün olamayacağını sürekli olarak -ve sadece Marksistlere değil herkese- hatırlatır. Bu sorunun peşine düşen en samimi küçük burjuva sosyalisti dahi Marksizmi kılavuz edinmediği müddetçe sağcı proletaryayı solcu olmaya ikna edecek sihirli sözcükleri bulmaya çalışır durur. Genellikle varılan sonuç solculuğu muhafazakâr bir sosa bulayarak, radikal yönlerini törpüleyerek işçi sınıfına ya da genel olarak yoksul halka sunmaktır. Olmaz. Hiçbir zaman tutmaz ve tutmayacaktır da. Bu çabalar sonuç vermediğinde kazanma kaygısının düşmanlığa dönüşmesi an meselesidir.

Bu olguya çok acı bir şekilde muhalif saflarda depremzedelere yönelik suçlayıcı tutum ve davranışlarda tanık olduk. Deprem bölgelerinde Erdoğan'a ve Cumhuriyet İttifakı'na verilen oylar bu insanlara muhalif çevreden hakaretler yağdırılmasına vesile oldu. Bu hakaretlerin içeriğini zikredip eleştirmeyi bile zül kabul etmek gerekir. Ancak kimlikçiliğin bataklığını göstermesi açısından şunları hatırlatmak yeterli olacaktır. 2020'de İzmir Seferihisar depreminde yaşanan yıkım ve ölümlerin ardından İzmir ahalisinin oy verme davranışında anlamlı bir değişiklik olmuş mudur? Ya da AKP'ye/MHP'ye vs. oy veren insanları hakir görenler Hatay'ın CHP'li Belediye Başkanı için istifa talebinde bulunmuş mudur? Cevap bellidir. Tüm bunlara yapılan yardımların karşılığında muhalefete oy bekleyenlerin, oy vermeyenlere hakaret edenlerin, iktidarın sosyal yardım politikasını rüşvetçilikle suçlaması da abestir. Çünkü besbelli yaptıkları yardımlara kendileri de bir siyasi rüşvet gözüyle bakmaktadır.

Sosyalistler ne yapmalıydı?

Buradan Kılıçdaroğlu'na oy vermenin Erdoğan'ın yenilmesi için yegâne yol olduğuna dair iddianın, Kılıçdaroğlu'na oy vermemenin Erdoğan'a yarayacağına dair yayılan kötücül efsanenin ne kadar yanlış ve içi boş olduğunu görebiliriz. Bir kere sosyalistlerin potansiyel CHP ve Kılıçdaroğlu seçmeni olarak görülmesi zaten kendi başına bir skandaldır. Sosyalistler neden kendine sosyal demokrat diyen bir burjuva partisinin doğal seçmeni olsun? Sosyalistlerin sosyalist olduğu için potan-

siyel CHP seçmeni kabul edilmeleri şöyle dursun bir sosyalistin sosyalist olduğu CHP'ye oy vermeyeceği varsayılmalıdır. Örneğin Devrimci İşçi Partisi öncülerini de katarsak tarihinin hiçbir aşamasında CHP ya da türevi partilere oy vermemiş, oy çağrısında da bulunmamıştır. Ancak DİP ne yazık ki artık istisnadır. Sosyalist hareketin on yıllardır CHP ve türevlere yedeklenmesinin vardığı yer budur. Ancak esas büyük skandal bu değildir. Kılıçdaroğlu'na oy vermemenin Erdoğan'a yarayacağını iddia edenler için sosyalistlerin hitap ettiği kitlenin müdahale edilmediği takdirde AKP (hatta MHP) kitlesi olabileceği ihtimali akıllarına bile gelmeyen bir olasılıktır. Gerçekten de Kadıköy'de, Çankaya'da, Karşıyaka'da siyaset yapıyorsanız böyle bir durumla karşılaşmamış da olabilirsiniz. Oysa Gebze'de, Çerkezköy'de, İzmit'te, Kocaeli'de bu durum bir istisna değildir. Hatta sınıf çalışması yapan sosyalistlerin esas gündemidir. Büyük sorun şudur ki bu çalışmanın içinde olan sosyalistler küçük bir azınlıktır. Bu çalışmayı yapan ve siyaseten Kılıçdaroğlu'nu desteklemeyen ve sınıf siyaseti güdenler ise bizim gibi azınlığın da azınlığı durumundadır. Biz çalışmamızın Erdoğan'a yaramadığını biliyoruz. Tersinin olduğunu gönül rahatlığıyla söyleriz. Ama daha fazlasını da söyleyebiliriz. Sosyalistler gövdeleriyle Kılıçdaroğlu'nun ardına geçeceğine sınıfa yönelse ve alternatif bir odak oluştursa Erdoğan, Kılıçdaroğlu'ndan çok daha fazla oy kaybederdi. Zaten Erdoğan'dan uzaklaşan oylar Sinan Oğan'lara Muharrem İnce'lere gitmezdi.

Erdoğan ve Kılıçdaroğlu burjuvazinin farklı sınıfsal fraksiyonlarının çıkarlarını temsil etmekle birlikte Erdoğan'ın inşasında baş rol oynadığı istibdad rejimini, burjuvazinin parlamenter biçimlere daha fazla alan açan rejimleriyle aynı kabul etmiyoruz elbette. Biz istibdad rejimine son vermek ve hürriyet alanında kazanımlar elde etmek için burjuvaziye güvenilemez diyoruz. Yarı yolda bırakırlar diyoruz. İstibdadı karşıtlıkları emekçi halka düşmanlıkları yanında hiç kalır diyoruz. İstibdadı yenmeye ne güçleri ne de niyetleri var diyoruz. Bu sebeplerle Kılıçdaroğlu'na oy vermek yanlıştı diyoruz. İki tarafı da eşit gördüğümüz için değil.

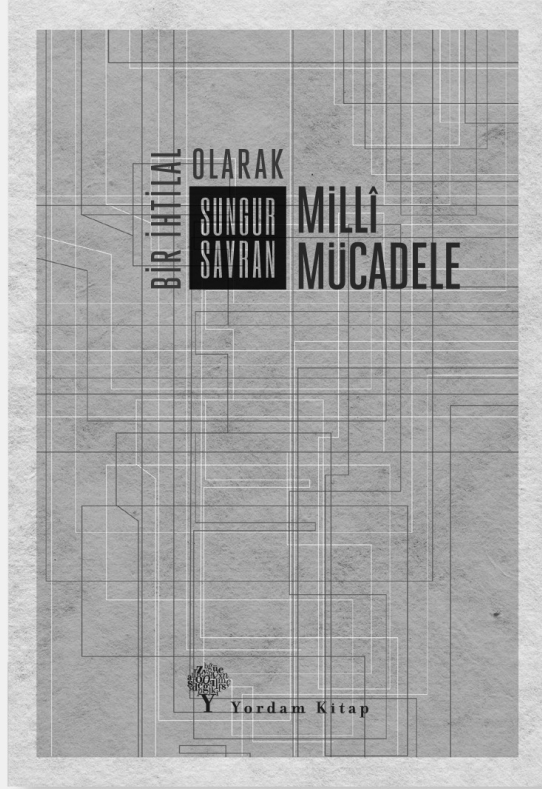
İzlenmesi gereken yolu da şöyle tarifliyoruz. Sosyalistler sınıf siyasetini esas almalı ve burjuvaziden bağımsız bir odak oluşturmalıdır. Sınıf siyaseti demek hem MÜSİAD'ın hem TÜSİAD'ın çıkarlarıyla karşı karşıya gelmek demek. Sınıf siyaseti demek istibdadın Batı karşıtı demagojisini gerçek ve sert bir emperyalizm ve NATO karşıtlığı ile deşifre etmek demek. Bu politikayı izlemek Erdoğan'a oy veren, Cumhur İttifakı'na kimlik olarak yakın olan işçi, emekçi ve yoksul kitlelerle buluşmak, onların nezdinde bir alternatif haline gelmek demek. Sosyalistler Millet İttifakı'nın peşine takılmayıp da ayrı bir ortak Cumhurbaşkanı adayı ile çıksalardı iddia ediyoruz ki Erdoğan'ın seçimi kazanması herşeye rağmen çok daha zor olurdu. Ama kazansa da kaybetse de bugün Sinan Oğan ve Zafer Partisi'nin elde ettiği pozisyonun faşizmin yelkenlerine doldurduğu rüzgârı kesmek, sınıf mücadelesini ülkenin gündemine taşımak büyük bir stratejik kazanım olacaktır.

Erdoğan yine kazanabilirdi. Ama karşısında umutsuzluk ve hayal kırıklığı içinde yataklara düşmüş ve toplumun yüzde 52'sine nefret duygularıyla zehirlenmiş bir muhalif kitle yerine her iki taraftan da işçi ve emekçilerin desteğini ya da en azından dikkatini çekmiş bir odakla ilerliyor olacaktık. Hiç değilse yüzde 48 Erdoğan'a karşı çıktı ezikliği ile değil her iki tarafa da seslenebilmenin, düzen siyasetinin yüzdelerine sığmamanın, biz çoğunluğun çıkarlarını savunan tek odağız diyebilmenin

özgüveni ile siyasete ağırlık koyabilecektik. Kılıçdaroğlu kazanmış olsaydı da burjuvazinin saflarında oluşan derin yarığı iyice genişletecek bir işçi ve emekçi seferberliği için büyük bir güç biriktirilmiş olacaktı. CHP'liler grev yapanlara AKP'ye hizmet ediyorsunuz diye saldırdığında AKP değil bu sosyalist odak güçlenecekti. CHP emperyalizme ve NATO'ya utanç verici bir teslimiyet sergilediğinde emekçi halkın tepkisi siyasal İslamcı ve milliyetçi bir demagojiye soğurulmak yerine sosyalist odağın anti-emperyalist çizgisine doğru akabilecekti. Bunlar bir ölçüde spekülasyon olarak görülebilir. Ancak değildir. Hem bugün burjuvazinin peşine takılma politikasının sefaletinde hem de her şeye rağmen, alçak gönüllü güçlerle ama kararlılıkla sürdürdüğümüz sınıf siyasetinin işçi sınıfında karşılık bulmasında sağlam kanıtlarımızın olduğunu düşünüyoruz.

BİR İHTİLAL OLARAK MİLLÎ MÜCADELE

Savran bu kitapta epey bir putu kırmaya yöneliyor. Millî Mücadele'nin 19 Mayıs 1919'dan önce başlamış olduğunu, Kuvayı Milliye olarak bilinen güçlerle Ankara hükümetinin askerî güçlerini özdeşleştirmenin yanlışlığını kanıtlarıyla gösteriyor. Mustafa Kemal'in ta Sakarya Meydan Muharebesi'ne kadar Millî Mücadele'nin tartışılmaz lideri haline gelmediğinin altını çiziyor. En önemlisi, Sovyet Rusya'nın mücadelenin kazanılmasındaki rolünün vazgeçilmez olduğunu ortaya koyuyor. Başta Mustafa Suphi olmak üzere Türkiye Komünist Fırkası'nın önderlerinin, Ocak 1921'de katledilmesinin gerçek faili hep belirsizlik taşımıştır. Savran bu kitapta aynı zamanda bu cinayetin failini tarihî bir belge temelinde açıklıyor.

432 Sf.

Yordam Kitap

f YordamKitap t YordamKitap @ YordamKitap www.yordamkitap.com